

Bulletin advokacie

Představenstvo ČAK schválilo novelu zvyšující bezpečnost advokátních úschov • Nařízení MiCA: nová pravidla pro poskytovatele služeb souvisejících s kryptoaktivy • Nesporné skutečnosti z pohledu rovnosti stran v řízení před soudem • Nové procesní přístupy k vypořádání společného jmění manželů – zákaz reformace *in peius* •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

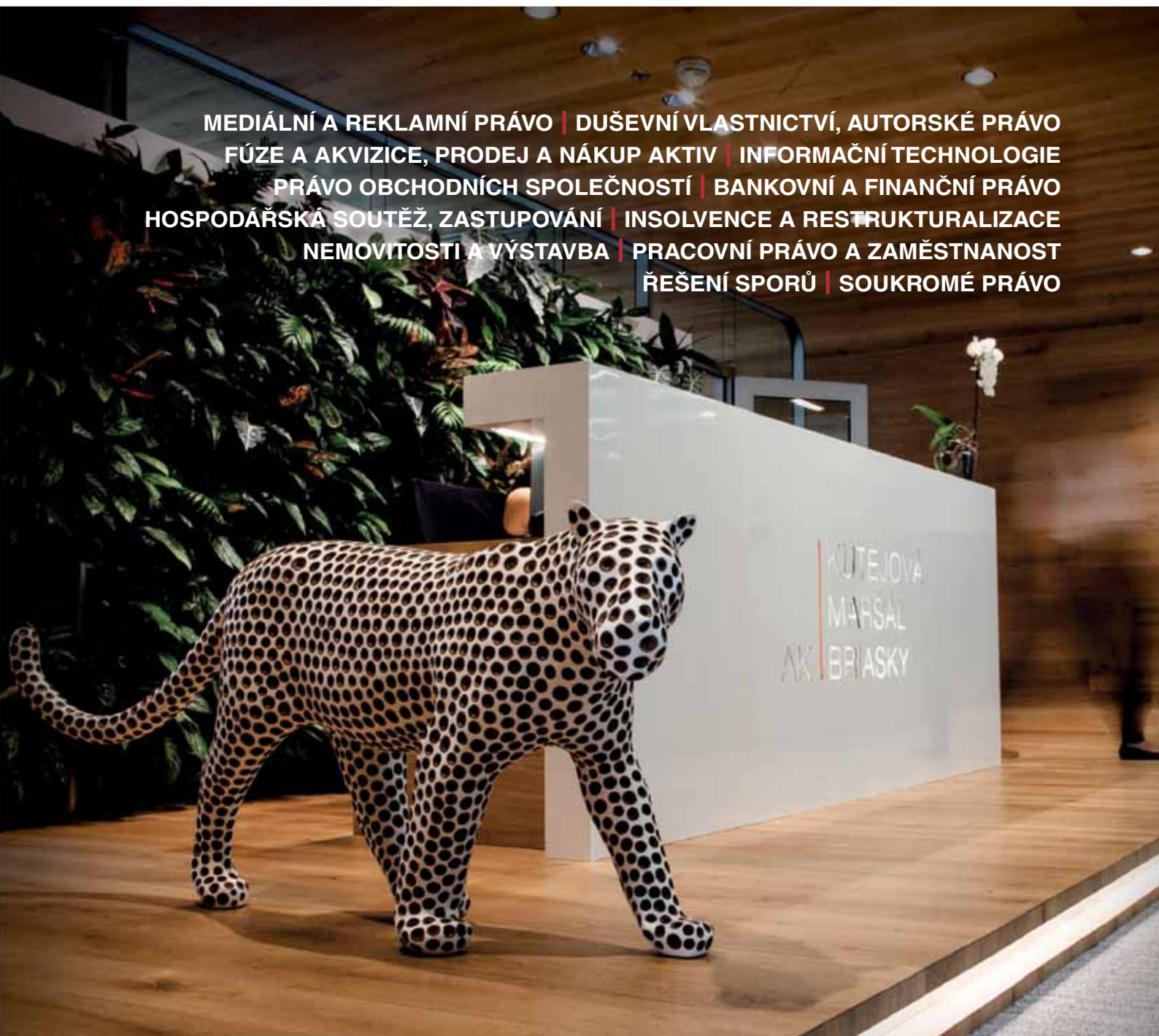

„Dezinformace jako výzva pro demokratický právní stát v ČR“ Vítěznou práci v kategorii Talent roku PR 2022 od Mgr. Tomáše Munzara čtěte na str. 9-14.

**PŘEDSEDA
ČAK
O NOVELE
ADV. TARIFU**
Viz str. 4-5.

KUTĚJOVÁ
MARŠÁL
AK | BRIASKÝ

MEDIÁLNÍ A REKLAMNÍ PRÁVO | DUŠEVNÍ VLASTNICTVÍ, AUTORSKÉ PRÁVO
FÚZE A AKVIZICE, PRODEJ A NÁKUP AKTIV | INFORMAČNÍ TECHNOLOGIE
PRÁVO OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ | BANKOVNÍ A FINANČNÍ PRÁVO
HOSPODÁŘSKÁ SOUTĚŽ, ZASTUPOVÁNÍ | INSOLVENCE A RESTRUKTURALIZACE
NEMOVITOSTI A VÝSTAVBA | PRACOVNÍ PRÁVO A ZAMĚSTNANOST
ŘEŠENÍ SPORŮ | SOUKROMÉ PRÁVO

Advokátní kancelář Kutějová, Maršál, Briaský, s.r.o.

Politických vězňů 935/13, 110 00 Praha 1 | +420 234 712 712 | www.akkmb.cz

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonná redaktorka: PhDr. Ivana Cihlářová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohlávek,
JUDr. Petr Čáp,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozeňalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného

zasílejte na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísle je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamacemi při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura
IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555
nebo na 606 404 953. Media kit a další
informace naleznete na internetových
stránkách www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz
a www.advokatnidenik.cz).

Toto číslo vyšlo 19. 6. 2023 v nákladu
16 050 výtisků.

Obálka: canva.com

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Antonín Mokry: **Společenská odpovědnost advokáta** 3

Aktuality

Jak to vypadá s novelou advokátního tarifu? Rozhovor s předsedou ČAK
JUDr. Robertem Němcem, LL.M. Red. 4
Představenstvo ČAK schválilo novelu zvyšující bezpečnost
advokátních úschov Red. 5
Advokáti do dětských domovů Red. 6
Advokátní zkoušky od května konečně na noteboocích Red. 6
Aktuálně v právu Hana Rýdlová 8

z právní teorie a praxe

Články

Dezinformace jako výzva pro demokratický právní stát v České republice
Tomáš Munzar 9
Nařízení MiCA: nová pravidla pro poskytovatele služeb souvisejících
s kryptoaktivy Martin Hobza, Aneta Vondráčková 15
Nesporné skutečnosti z pohledu rovnosti stran v řízení před soudem
Pavel Vantuch 22
Dobré mravy v obchodněprávních vztazích Jan Kocina 28
Nové procesní přístupy k vypořádání společného jmění manželů –
zákaz reformace in peius Michal Králík 31
Závaznost dohody spoluvlastníků o správě společné nemovité věci
pro právního nástupce jejího spoluvlastníka – **podnět ke změně judikatury**
Michael Zvara 35

Z judikatury

NS: K nárokům manžela při vyloučení užívání ze společné věci 42
ÚS: K přípustnosti dovolání ve vztazích ze spotřebitelských smluv 44
ÚS: K procesním právům účastníka řízení při rozhodování o předběžném
opatření 46
NSS: Předběžná otázka v daňovém řízení 48
SD EU: Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce nebrání
předkládajícímu soudu pokračovat v řízení 49
ESLP: K odpovědnosti provozovatelů internetového portálu
za obsah čtenářských komentářů 50
Glosa: K rozhodnutí NS ohledně možnosti liberace při porušení
smluvní povinnosti 51

Z odborné literatury

Daniel Novopacký, Pavel Vetešník, Karel Bezděkovský **Zákon o silničním provozu.**
Komentář (Miroslav Růžička) 58
Radim Chalupa: **Excesivní uplatnění a zneužití směnky**
(Jan Hurdík, Andrea Bartíková) 59

z advokacie

Z kárné praxe Petra Vrábliková 60
Odešli do nebeské síně 61

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK 62

Nakonec

Kresba Lubomíra Lichého 64
Víte, že... Stanislav Balík 64

Praetor

Advokátní systém pro úspěšné

Zrychlení procesů

Neztrácejte čas s únavným vyplňováním dokumentů, rutinními operacemi nebo přípravou faktur – u nás vyřídíte vše od prvního prověření klienta po fakturaci na pár kliknutí bez zbytečné dřiny.

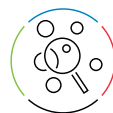
Vše po ruce

Logické vazby všech informací zajišťují, že snadno najdete u spisu subjekty, dokumenty a další údaje.

Zvýšení efektivity celého týmu

Díky automatizovanému upomínání, napojení na rejstříky nebo sdílení rešerší z ASPI bude váš tým využívat informace a čas na maximum.

Úplný přehled o vašem byznysu

Čas jsou peníze. Díky přesným reportům o pohledávkách i vytížení vašeho týmu máte situaci pod kontrolou.

Perfektní služby pro vaše klienty

Budte stále online díky mobilní aplikaci a nabídněte vašim klientům okamžitý přístup k jejich kauze díky klientské zóně.

Bezpečí pro vaše data

Vaše data zálohujeme na Vašem serveru nebo přímo u nás v cloudu. Už nikdy nemusíte bát ztráty nebo úniku dat.

Snadné používání

Intuitivní rozhraní zajišťuje vaše maximální pohodlí.

Veškerá agenda pohromadě

S vedením advokátní agendy souvisí i řada zákonných a dalších povinností. V Praetoru vedete evidenční, finanční a další agendu pohromadě, tedy vše vyřešíte na pár kliknutí.

Společenská odpovědnost advokáta

Vedle jiných kvalifikovaných profesí, obvykle regulovaných právními předpisy a vlastními etickými předpisy, zaujímá advokát (advokacie) významnou a unikátní společenskou roli, a to proto, že svou prací přispívá k naplňování nezastupitelné veřejné funkce. Advokát je na jedné straně poradcem a dodavatelem služeb klientovi, současně však sehrává klíčovou roli v každodenním fungování právního státu. Dokonce i masoví vrazi mají nárok na právní zastoupení a spravedlivý proces. Advokát(ka) je může zastupovat, a za určitých okolností je k takové obhajobě dokonce i povinen/na, a to v případech, že je k jejich zastoupení v určité věci ustanoven/a z moci úřední.

Legislativa vzešlá z komunitárního práva EU (ale v té či oné formě přijatá i v mnoha zemích mimo EU) taxativně vymezila četné typové případy, kdy advokáti jsou povinni ohlašovat tzv. podezřelé obchody, jinými slovy, obchodní či korporátní transakce a nakládání s majetkem, u nichž existuje podezření, že pocházejí z výnosů organizovaného zločinu nebo mohou sloužit k podpoře terorismu. Tato legislativa, platná již mnoho let a průběžně novelizovaná, zavdala něco úplně nového, dříve neznámého a stěžejí představitelného, a sice zákonnou povinnost advokáta reportovat (ohlásit) určitá právní jednání konaná pro klienta (nebo za klienta), vykazuje-li určité typové znaky „možného“, nikoli pak zcela zjevného trestného jednání. Snahy advokátních profesních organizací v zemích EU, ale i v mimoevropských jurisdikcích, zamezit tomuto zásahu do advokátní povinnosti mlčenlivosti (a důvěrnosti vztahu advokát-klient) nebyly vyslyšeny, byly zapracovány toliko určité dílčí výjimky z uvedené povinnosti. Advokáti, tak či onak, se s touto legislativou již naučili existovat, přesto stále zůstává mnoho nevyjasněných otázek spojených s jejím prováděním.

Nyní, v souvislosti s nevyhlášenou válkou iracionální a sadistické mocnosti proti nevinnému sousednímu státu, která nepřímo ohrožuje i celý sousední region, přišla na řadu další nová legislativa, představovaná několika nařízeními orgánů EU a novelizacemi již dříve platných nařízení, která se dotýká činnosti advokacie v tom smyslu, že jsou přímo zakázány či omezeny určité právně-poradenské činnosti pro entity založené v Ruské federaci, a to v souvislosti s rozsáhlými sankčními opatřeními, která byla přijata proti Ruské federaci jak na úrovni EU, tak případně jinými zeměmi mimo EU (např. USA či Velkou Británií), přičemž tato sankční opatření mohou mít i extraterritoriální efekt. K samotným evropským nařízením vydala sice Evropská komise určitá interpretační vysvětlení, nicméně i zde zůstává celá řada nejasností, jak jednotlivá ustanovení správně interpretovat a aplikovat. CCBE připravila seznam problematických otázek, která hodlá v nejbližší době projednat s Komisí, aby advokáti přesně věděli, zda a v jakém rozsahu se jich určitá ustanovení týkají.

Advokáti jsou si ve své naprosté většině dobře vědomi svých povinností vyplývajících z jiných závazných právních předpisů, včetně trestněprávních ustanovení a včetně profesních etických kodexů, které zakazují advokátovi podílet se na jakékoli trestné činnosti klienta, ať už ve formě napomáhání, podněcování, nebo pomoci pachateli trestného činu. Trestní zákony mnoha členských států EU již mnoho desítek let stanoví, že „nepřekážení trestného činu“ je trest-

ným činem, což se bez výjimky vztahuje i na advokáty. Této povinnosti nejsou zproštěni ani v případech, že se při výkonu právní služby dozvěděli o hrozbě spáchání trestného činu. Praní špinavých peněz a financování terorismu alespoň v českém zákoně (§ 367) jsou trestné činy, které patří do okruhu závažných trestných činů, jež musí každý oznámit příslušnému orgánu. Nakonec jsme tedy vzali jako nevyhnutelné, že advokáti by měli mít tyto povinnosti ještě přísnější a hlásit to, co měli hlásit již dříve, ale už i ve fázi pouhého podezření. Pro advokáta může být někdy extrémně obtížné rozpoznat, že za pokyny klienta či jen pouhými informacemi se skrývá určitý kriminální záměr. Někdy je také extrémně obtížné vysledovat a identifikovat tzv. zdrojový zločin, který za předmětnou transakcí stojí.

Závěrem nechť mi laskavý čtenář dovolí osobní poznámku: Cesty (zákazy, průlomy do profesního tajemství), jimiž se ubírá shora popsaná legislativa, jsou sice možné a v situacích iminentního ohrožení svobodného demokratického světa snad i ospravedlnitelné, nicméně nejsou optimální a dovolují si soudit, že tak, jak byly koncipovány, nemohou být ani dostatečné ke skutečnému splnění zamýšleného účelu. Jediným fungujícím lékem zůstává společenská odpovědnost advokáta na straně jedné a jeho svědomí na straně druhé. Tedy – poskytuji právní službu tam, kde je to mojí povinností, a dále jenom tam, kde je to v souladu s mým nejlepším vědomím a svědomím.

✦ JUDr. ANTONÍN MOKRÝ,
náhradník představenstva
a bývalý prezident Rady
evropských advokátních komor (CCBE)

Jak to vypadá s novelou advokátního tarifu?

Rozhovor s předsedou České advokátní komory JUDr. Robertem Němcem, LL.M.

Již celá léta usilují představitelé České advokátní komory o novelizaci advokátního tarifu, který se nezměnil od roku 2006. Příslib, že k valorizaci advokátních odměn dojde, učinil začátkem letošního roku stávající ministr JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., který po jednání s představenstvem ČAK na půdě Komory uvedl, že novela by měla nabýt účinnosti v polovině roku 2023.

- **Jaký je aktuální stav novely advokátního tarifu? Stihne se původně avizovaný termín účinnosti dne 1. 7. 2023?**

Návrh novely prošel připomínkovým řízením a nyní bude potřeba vypořádat uplatněné připomínky. Jelikož se jich sešlo opravdu hodně (cca 120 stran, pozn. redakce), nelze očekávat, že by se předpokládaný termín účinnosti 1. 7. 2023 stihl. Důležitější však je, aby se návrh jako takový podařilo prosadit, účinnost nehraje nejdůležitější roli.

- **Čeho se uplatněné připomínky týkaly?**

Lze je rozdělit na dvě skupiny – věcné a rozpočtové. Ty věcné se týkaly vlastních změn jednotlivých tarifních hodnot, jak je Česká advokátní komora navrhovala, případně požadovaly výslovné doplnění odměn ve specifických případech, např. ve věcech nekalé soutěže. Většina připomínek se však podle očekávání zaměřila na dopady vyhlášky na státní rozpočet.

- **Jaké připomínky byly nejzásadnější?**

Pochopitelně ty, které se týkaly mandatorních výdajů státu. Zásadní připomínku v tomto směru uplatnilo Ministerstvo financí, ale také celá řada soudů, které upozorňovaly na to, že přijetím vyhlášky v navržené podobě by došlo k výraznému nárůstu výdajů soudů, a to mnohonásobně vyššímu než o avizovanou inflaci. Návrh totiž počítá se zvýšením sazby mimosmluvní odměny při současném nárůstu tarifních hodnot a se změnou délky časových úkonů ze dvou hodin na každou započatou hodinu, což v některých případech povede ke zvýšení odměny v řádu stovek procent.

- **Proč tomu tak je?**

Snahou České advokátní komory je valorizovat tarif tak, aby výše mimosmluvní odměny odpovídala dnešním cenovým hladinám. Je potřeba si uvědomit, že cena služeb advokátů je nyní na stejné úrovni jako před 17 lety, což nelze ničím ospravedlnit. Jak vysvětlíte advokátům, že jim stát nechce 17 let valorizovat odměnu, zatímco platy státních zástupců a soudců rostou každý rok? Proč museli advokáti jako jediná justiční profese až do roku 2021 platit tzv. povodňovou daň ve výši 20 % z odměny vyplácené státem? Zvýšení mimosmluvní odměny o míru inflace je tak z našeho pohledu minimum, co by stát měl pro advokáty udělat. Současně s tím jsme však

navrhovali i změny ve způsobu určení tarifních hodnot tam, kde stávající úprava byla zjevně podhodnocená už v době jejího přijetí. Bohužel jde většinou o ty případy, kdy její výše má vliv na státní rozpočet.

- **O které případy konkrétně jde?**

Základním pravidlem pro stanovení tarifní hodnoty musí být výše peněžitého plnění nebo cena věci nebo práva, pokud lze vyjádřit v penězích. Jedině tak se zajistí předvídatelnost odměny advokáta, na kterou opakovaně upozorňoval Ústavní soud. Z tohoto pravidla však nyní existuje celá řada výjimek (viz § 9 advokátního tarifu, pozn. redakce), která v mnoha případech stanoví tarifní hod-

notu mnohonásobně nižší, než jaký je předmět řízení. Toto navrhujeme změnit, což pochopitelně vyvolává vyšší dopady na státní rozpočet než avizované zvýšení o inflaci. Týká se to veškerých řízení s náhradou nemajetkové újmy v penězích, správních i soudních řízení ve správních věcech, řízení ve věcech obchodních společností a družstev, ochrany průmyslového vlastnictví a celé řady dalších věcí.

• Jak budete tuto situaci řešit?

Problém s advokátním tarifem je ten, že upravuje tři naprosto odlišné otázky. V první řadě stanoví výši mimosmluvní odměny, což je subsidiární způsob stanovení odměny advokáta pro případ, že nebyla dohodnuta smluvní odměna. To je základní účel tarifu stanovený zákonem o advokacii. Tato úprava přitom nemá vůbec žádný dopad na státní rozpočet, neboť odměnu advokáta hradí klient. Zároveň se však podle výše mimosmluvní odměny stanoví náhrada nákladů řízení, což už s sebou přináší dopad na státní rozpočet, zejména tam, kde náklady řízení hradí stát. A třetím okruhem je odměna advokátů *ex officio*, tedy odměna hrazená státem. Tyto náklady jdou výhradně za státem, tj. především za jednotlivými soudy, které advokáty v nejrůznějších druhích řízení ustanovují. A jelikož jde o spojené nádoby, kde nelze zvyšovat pouze jednu z uvedených složek, musí dojít ke zvýšení všech tří zároveň.

• Není pro to nevhodná doba, když stát seškrťává vládní výdaje, kde může?

Česká advokátní komora upozorňovala na nutnost zvýšení odměny v průběhu let opakovaně, a to i v době hospodářského růstu. Ale odpověď každé vlády zněla, že změna není možná, protože je nutné šetřit a snížit vládní výdaje. Takto argumentovala i celá řada ministrů spravedlnosti z řad advokátů. Takže namísto valorizace mimosmluvní odměny stát odměnu advokátů aktivně snižoval. Nešlo jenom o povodňovou daň, jejíž výše jeden čas dosahovala až 30 %, ale rovněž o zastropování výše odměny hrazené státem, zavedení speciální (rozuměj nízké) odměny ve formulářových žalobách (§ 14b advokátního tarifu), zvláštní tarifní hodnotu pro opatrovníky atp. Proto si velice ceníme snahy ministra Blažka tuto situaci řešit, byť chápeme, že ho to staví do nelehké situace.

• Jaký bude další postup?

Čeká nás v první řadě jednání na Ministerstvu spravedlnosti za účelem vypořádání připomínek soudů, kde se pokusíme obhájit, proč se mimosmluvní odměna zvyšuje víc než o míru inflace. K tomu by mělo dojít ve druhé polovině června. Následně bude potřeba vyřešit zásadní připomínky ostatních připomínkových míst, zejména Ministerstva financí. Pevně věřím, že naše argumenty pochopí a valorizaci mimosmluvní odměny podpoří.

✦ Red.

Představenstvo ČAK schválilo novelu zvyšující bezpečnost advokátních úschov

Představenstvo ČAK schválilo na své květnové schůzi návrh novely stavovského předpisu o advokátních úschovách. Jde o první fázi procesu zvýšení bezpečnosti advokátních úschov.

Advokát bude nově povinen informovat klienty, tj. všechny účastníky smlouvy o advokátní úschově, jak složitele, tak i příjemce, o možnosti nastavení automatických aktuálních oznámení od banky o jakýchkoli pohybech na účtu advokátní úschovy.

Advokát bude povinen účastníkům smlouvy o advokátní úschově tuto možnost nabídnout, a budou-li klienti tento typ zabezpečení úschovy vyžadovat, bude advokát povinen zajistit, aby jim banka zasílala informace o pohybech a zůstatku na účtu advokátní úschovy (zpravidla prostřednictvím elektronického bankovníctví).

Bude však každopádně na účastnících smlouvy o advokátní úschově, zda této formy ochrany využijí či nikoli.

Souhlas, aby banka tyto informace klientům zasílala, nebude smět advokát během trvání úschovy zrušit.

Pokud si to klient bude přát, bude mít dále advokát povinnost oznámit Komoře adresu elektronické pošty klienta, na níž mu bude Komora zasílat průběžné informace o oznámeních, která v jeho věci advokát zaslal do elektronické knihy úschov. Díky tomu bude mít klient přehled, zda advokát úschovu Komoře nahlásil a ukončil.

První fáze implementace zvýšené ochrany advokátních úschov nabude účinnosti třicet dní po publikaci novely ve Věstníku ČAK č. 2/2023.

V horizontu jednoho roku až dvou let, v návaznosti na plánovaný upgrade systému, by měla být elektronická kniha úschov rozšířena o novou funkcionalitu, kdy bude Česká advokátní komora za účelem zvýšení kontroly plnění povinností advokáta při advokátních úschovách přijímat oznámení bank o pohybech na účtech advokátních úschov.

Rovněž v tomto případě se bude jednat toliko o možnost pro klienty, tedy bude jejich volbou, zda zvýšené transparentnosti advokátních úschov, o které je advokát bude povinen informovat, využijí.

Podle průzkumu ČAK možnost zasílání automatických notifikací nabízí většina tuzemských bank, které mají ve svém portfoliu advokátní úschovy.

✦ Red.

Advokáti do dětských domovů

Po unikátním projektu Advokáti do škol, který letos vstoupil již do pátého ročníku a jehož cílem je zvýšit právní povědomí a právní gramotnost dětí a mládeže, zahájila Česká advokátní komora ve spolupráci s Nadací Terezy Maxové dětem projekt Advokáti do dětských domovů (ADDD). Tato osvětová iniciativa, která je součástí nadačního projektu *To dáš!* na podporu vstupu mladých lidí z ústavní výchovy na trh práce, byla zahájena v pondělí 15. května 2023 v prostorách Univerzity Palackého v Olomouci setkáním předních odborníků na rodinnou, pracovněprávní i trestněprávní problematiku se zástupci dětských domovů.

„Projekt Advokáti do dětských domovů má za cíl pomoci pracovníkům těchto zařízení orientovat se co nejlépe v každodenních specifických problémech, které pro děti řeší. Cílit však bude zejména na pomoc samotným dětem v období, kdy dětské domovy opouštějí a dostávají se do situací, které budou nově muset samy řešit,“ uvedla JUDr. Michala Plachká, LL.M., místopředsedkyně představenstva ČAK a jedna z iniciátorek projektu ADDD.

Užitečným pomocníkem by mohly být brožury, které zpracovala AK Bříza & Trubač a jež budou díky podpoře ČAK k dispozici

zdarma na všech besedách dětem i pracovníkům dětských domovů. „V brožurce **Právní minimum pro uchazeče o zaměstnání a zaměstnance** jsme se snažili srozumitelnou formou poskytnout větší právní povědomí v oblastech, které se těchto mladých lidí bezprostředně týkají. Chceme jim pomoci zejména při vstupu na trh práce, ale také např. v dluhových otázkách,“ přiblížil obsah publikace JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M., člen představenstva ČAK, partner kanceláře, jež brožuru zpracovala, a navíc jeden z těch, kteří za realizaci projektu ADDD stojí. Na projektu se dále za Komoru podílí také Mgr. Pavel Kroupa (všichni tři na snímku).

✦ Red.

Advokátní zkoušky od května konečně na noteboocích

Advokátní zkoušky vstoupily letošním květnem konečně do nové epochy – jejich písemnou část mohli účastníci zkoušek poprvé psát na noteboocích, a nikoliv v ruce. Byl tak završen projekt ČAK, jehož výsledkem je moderní a komfortní způsob přezkušování, odpovídající aktuálním trendům.

Premiéra této novinky proběhla 22. května 2023 v Praze v sále Českého svazu vědeckotechnologických společností na Novotného lávce, kde více než stovku uchazečů úvodem přivítal i předseda ČAK JUDr. Robert Němec, LL.M. „Dnes je skutečně historický den. Končí doba, kdy jste na zkoušky přicházeli obtěžkáni kufry plnými komentářů a učebnic. Přichází doba, kdy skládání zkoušky bude zrcadlit to, jak ve své praxi pracujete – s moderními prostředky, na noteboocích, za pomoci právních informačních systémů. Přeji vám všem hodně štěstí a úspěšné složení advokátní zkoušky, milé budoucí kolegyně a kolegové,“ řekl.

„Osobně mě těší, že písemná část advokátních zkoušek již nebude ve znamení kaligrafických cvičení a že se zkušební komisaři nebudou muset vydávat na divokou cestu luštění hieroglyfů a budou se moci plně soustředit jen na obsah práce a její hodnocení,“ doplnila předsedu Komory členka představenstva JUDr. Lucie Dolanská Bányaiová, Ph.D., a s přáním úspěšného složení zkoušky se připojil i předseda Zkušební komise ČAK JUDr. Karel Brückler.

Brněnská „premiéra“ moderní verze advokátních zkoušek se pak konala jen o týden později, v prostorách Pobočky ČAK v Kleinově paláci.

✦ Red.

Markéta Flanderková Šlejharová

Záležitosti nesporného řízení

2023 | brožované | 216 | 420 Kč | obj. číslo EPI163

Monografie se zaměřuje na právně-teoretické vymezení nesporného řízení dle nejvýznamnějších českých, rakouských a německých právně-teoretických koncepcí, na základě kterých jsou stanovena stěžejní diferenciální kritéria pro odlišování sporného a nesporného řízení. V návaznosti na vymezená kritéria je posuzována povaha konkrétních řízení projednávaných dle zákona o zvláštních řízeních soudních, a dále pak řízení, která jsou projednáвана dle občanského soudního řádu a o jejichž povaze nepaduje v právní teorii jednotný názor. Povaha posuzovaných řízení je taktéž porovnávána (umožňuje-li to úprava dané materie) se stávající německou a rakouskou právní úpravou a se závěry o jejich sporné či nesporné povaze v rovině právně-teoretické.

Daniel Cidl

Základní třída správních žalob. K realizovatelnosti jednotného žalobního typu

2023 | brožované | 208 | 390 Kč | obj. číslo EPI162

Monografie se zabývá základní třídou správních žalob (žaloba proti rozhodnutí, žaloba na ochranu proti nečinnosti a žaloba na ochranu před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením) s důrazem na zodpovězení často kladené otázky, zda je možné přístup ke správnímu soudu usnadnit zavedením jednotného žalobního typu namísto stávajícího žalobního systému, který může být někdy komplikovaný co do volby žalobního typu. Přitom se autor zabývá nejenom tuzemskou naukou a judikaturou, nýbrž komparativně přihlíží k „jednotné“ správní žalobě dle *théorie de l'acte attaquant* (předmětem soudního přezkumu je rozhodnutí, nečinnost fikci považovaná za rozhodnutí nebo rozhodnutí správního orgánu o ochraně před nezákonným zásahem) tak, jak ji zná správní soudnictví švýcarské.

Martin Janků

Evropské obchodní právo

2023 | brožované | 356 | 750 Kč | obj. číslo EPI148

Cílem monografie je přispět k lepšímu pochopení mechanismů unijního práva a jeho dopadů na obchodněprávní vztahy v rámci tří podoblastí. První se týká podmínek pro uzavírání obchodních transakcí mezi obchodníky z členských zemí. Druhá se zabývá závazky mezi EU (členskými státy) a třetími zeměmi či mezinárodními organizacemi vytvářejícími prostor pro realizaci MOT, jejich usnadňování či možné restrikce. Třetí se věnuje vztahům mezi EU a členskými státy, je zaměřena na harmonizaci právních řádů v oblasti občanského, respektive obchodního práva.

Ondřej/Mrázek/Kunz

Základy mezinárodního práva veřejného. 2. vydání

2023 | brožované | 296 | 690 Kč | obj. číslo SK51

Tato skripta jsou uceleným kurzem mezinárodního práva veřejného, jak je vyučováno na právnických fakultách v České republice. Druhé vydání reaguje na vývoj v oblasti mezinárodního práva veřejného, ke kterému došlo v posledních pěti letech od prvního vydání. Doplněny byly vybrané podkapitoly věnované otázkám mezinárodního společenství a novému mezinárodněprávnímu řádu, problematice migrace, sankcí apod. Aktuální vydání reaguje na praktický vývoj za uplynulé období pěti let. Na vybraných místech je pozornost zaměřena na otázky týkající se ozbrojeného konfliktu na Ukrajině zahájeného Ruskem v roce 2022. Autoři nově upraveného díla zaznamenávají též vývoj týkající se mezinárodních organizací, například vystoupení Velké Británie z Evropské unie a ukončení členství Ruska v Radě Evropy.

Kristina Ramešová

Právní regulace kybernetické bezpečnosti a její meze

2023 | brožované | 268 | 550 Kč | obj. číslo EPI167

Publikace přináší analýzu právní regulace kyberprostoru, bezpečnosti informací a kybernetické bezpečnosti v širších teoretických a praktických souvislostech ve snaze objasnit úlohu státu a limity veřejné moci při zajištění kybernetické bezpečnosti jak z pohledu občanů České republiky, tak z hlediska mezinárodního společenství suverénních států. Přináší unikátní vzhled do problematiky představením klíčových společenských proměn souvisejících s digitální revolucí a globalizací, hodnot informační společnosti i principů právní úpravy kybernetické bezpečnosti. Přibližuje základní pojmy i problematiku působení práva v kyberprostoru. Nevychází se tématům přičitatelnosti kybernetických útoků, použití tzv. zpětného hackingu, okolností vylučujících protiprávnost kybernetických operací nebo vlivu evropské sekundární normotvorby (předně směrnice NIS a NIS2).

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Zákon roku

Čtrnáctý ročník ankety Zákon roku vyhrálo téma „Změny silniční daně“. Vítězným počinem došlo fakticky ke zrušení silniční daně pro osobní automobily, autobusy a nákladní auta s hmotností do 12 tun. U ostatních zdanitelných vozidel došlo ke snížení sazby a zrušení placení záloh na daň. Jedná se o dílčí, nicméně efektivní a rychlou pomoc podnikatelům. Součástí novely byla i daňová podpora používání nízkoemisních osobních automobilů především v rámci zaměstnaneckých benefitů.

Senát umožnil přijetí zákona o ochraně oznamovatelů protiprávního jednání

Oznamovatelé protiprávního jednání asi budou ze zákona, který žádá EU, chráněni před případnou odvetou zejména zaměstnavatelů. Předpis se má týkat nejen oznámení trestných činů, ale i závažných přestupků s horní hranicí postihu nejméně 100 000 korun. Senát 1. června 2023 přijetí zákona umožnil. Sice jej neschválil, ale ani neodmítl a neupravil. Zákon tak dostane k posouzení prezident uplynutím měsíční lhůty, kterou horní parlamentní komora na projednávání zákonů má a která právě 1. června skončila.

Majetek zajištěný v trestním řízení by nově mělo spravovat Ministerstvo vnitra

Správa majetku zajištěného v trestním řízení možná přejde z Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových na Ministerstvo vnitra. Převod předpokládá vládní novela zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, kterou v dne 31. května 2023 podpořila sněmovna. Předloha navíc rozšiřuje možnosti ponechání zajištěné movité věci na místě a v některých případech umožní zajistit místo věci peníze. Novelu posoudí ústavněprávní výbor Poslanecké sněmovny.

Zrušení obsoletních právních předpisů

Z právního řádu zřejmě zmizí více než 10 000 zákonů, nařízení a vyhlášek, které jsou sice většinou formálně platné, ale už nepoužívané. Poslanecká sněmovna na své 65. schůzi vládní návrh zákona o zrušení obsoletních právních předpisů schválila. Předlohu, jejímž cílem je pročištění a zpřehlednění právního řádu, nyní dostanou k posouzení senátoři. Zrušení čeká více než 6 600 takzvaných vyhaslých právních předpisů, které jsou sice platné, ale reálně se neuplatňují. Dalších zhruba 3 600 předpisů už v minulosti zrušilo některé obecné ustanovení, ale v právním řádu se nadále objevovaly. Nadbytečné předpisy se podle předlohy Ministerstva vnitra mimo jiné stávají zátěží pro systém eSbírka, ve kterém by lidé měli mít v budoucnu možnost elektronicky vyhledat veškeré zákony a mezinárodní smlouvy v jejich závazné podobě.

Úmluva o mezinárodní spolupráci při stíhání válečných zločinů

Na diplomatické konferenci ve slovinské Lublani byl 30. května 2023 slavnostně přijat text Úmluvy o mezinárodní spolupráci při vyšetřování a stíhání zločinu genocidia, zločinů proti lidskosti, válečných zlo-

činů a jiných zločinů podle mezinárodního práva. Úmluva mj. stanoví pravidla pro založení jurisdikce dotčeného státu a postupy pro právní pomoc a vydávání pachatelů mezinárodních zločinů. Jedná se o významný milník v boji proti beztrestnosti pachatelů nejzávažnějších mezinárodních zločinů a završení dlouhodobé snahy mezinárodního společenství vyplnit mezery v trestní spolupráci v této oblasti.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte

ADVOKÁTNÍ DENÍK

Z judikatury

ÚS k právu na soudní ochranu a k pravidlu *in dubio pro reo*

Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 323/23 platí, že pravidlo *in dubio pro reo*, které vychází z principu presumpce nevinny, vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno. Obsahem pravidla *in dubio pro reo* pak je, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutné rozhodnout ve prospěch obžalovaného.

ÚS k odškodnění za odmítnutí účasti otce u porodu

Ústavní soud dal dle nálezu sp. zn. III. ÚS 3319/22 ze dne 22. května 2023 novou šanci na odškodnění za to, že otec nemohl být u porodu kvůli tehdy platným opatřením proti šíření koronaviru. Podle uvedeného nálezu účast otce u porodu spadá do práva na rodinný život. Narození dítěte je velmi významným okamžikem rodinného života, jehož společné prožití může posílit pouto mezi matkou, otcem a dítětem.

ÚS k umístění chlapce do dětského domova pro neshody rodičů

Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 484/23 z 25. dubna 2023 platí, že odnětí dítěte nelze akceptovat v případě, že v biologické rodině dítěti nehrozí vážná a konkrétní rizika, neboť s tímto odůvodněním by bylo možné odejmout tisíce dětí a světit je „lepšími rodičům“. Takový postup je rozporný se základními právy i zákonem.

✦ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

Judikaturu pro vás sledujeme denně. Čtěte

ADVOKÁTNÍ DENÍK

Dezinformace jako výzva pro demokratický právní stát v České republice

2022
právní roku

Následující článek získal 1. místo v kategorii Talent roku soutěže Právník roku 2022 a v Bulletinu advokacie jej publikujeme jako již tradičně v souladu se statutem soutěže. Práce se věnuje současné situaci kolem problematiky dezinformací a blokace „dezinformačních“ webů v České republice, včetně související evropské judikatury k této otázce, a jejímu dalšímu možnému vývoji.

Mgr. Tomáš Munzar,

působí jako advokát trvale spolupracující s AK Bříza & Trubač a jako rozhodce u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR.

Nejen v České republice, ale i ve světě se v poslední době dostalo do popředí téma boje proti dezinformacím. Nejedná se o téma nové, vlivem určitých událostí nicméně začalo být zřejmé, že dezinformace budou hrát v současné společnosti čím dál větší roli. Diskutuje se proto o tématech, jako jsou regulace sociálních sítí, státní strategie boje proti dezinformacím, kriminalizace jejich šíření nebo blokování dezinformačních webů. Dezinformace nepochybně představují výzvu, které je třeba věnovat zvýšenou pozornost. Srovnatelnou, ne-li větší výzvou je však to, abychom opatřeními proti dezinformacím příliš nezasáhli do svobody projevu a respektu k názorové pluralitě, na kterých naše společnost stojí. Tento příspěvek se věnuje současné situaci v České republice a dalšímu možnému vývoji.

Pojem dezinformace

Ačkoli neexistuje ustálená a obecně přijímaná definice dezinformací, pro účely tohoto příspěvku je můžeme chápat jako **objektivně nepravdivé nebo alespoň zavádějící informace, které jsou záměrně šířeny s cílem klamat jejich příjemce**. Dezinformace se mohou týkat prakticky všech oblastí, často se jejich zaměření řídí dle momentální společenské situace – např. minulý rok byla v České republice jejich většina zaměřena na téma války na Ukrajině a přede dvěma lety na covid-19, dříve pak bylo atraktivní téma migrace.

Dezinformace jsou dnes nerozlučně spojeny také s volebními kampaněmi, jako příklady v české politice stačí připomenout zprávy o smrti Petra Pavla den před druhým kolem prezidentské volby, doprovázené dokonce umístěním této zprávy na falešné webové stránky prezidentského kandidáta.¹ Kromě dezinformací týkajících se osob politiků, jejich názorů či osobní minulosti se lze setkat také s dezinformacemi ohledně fungování voleb, v předchozích prezidentských volbách byl např. Miloš Zeman cílem dezinformace spočívající v tvrzení, že stávající prezident postupuje do druhého kola volby automaticky, a jeho voliči tak mohou zůstat doma.²

Při posledních prezidentských volbách se také objevily dezinformace zpochybňující legitimitu voleb, např. anonymní doporučení člena volební komise, aby lidé šli volit v sobotu z důvodu možné manipulace s hlasy v noci z prvního na druhý volební den,³ nebo povolební příspěvky na sociálních sítích spojující podobné výsledky v několika evropských zemích s údajně stejným softwarem, který tyto země k vyhodnocení voleb používají.⁴ Tyto dezinformace u nás zřejmě velký negativní efekt neměly, mohou však být velmi nebezpečné, pokud některý z politiků výsledek voleb neuzná a začne takové dezinformace sám šířit a budovat na nich své další politické působení – z poslední doby lze odkázat na Jaira Bolsonaro a Donalda Trumpa, kteří oba svou volební po-

- 1 Kopie Pavlova webu pochází z anonymního serveru, e-mailové adresy z ruského Yandexu [online], https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/petr-pavel-volebni-web-anonymni-server-falesna-zprava_2301261442_pik.
- 2 Ministerstvo varuje před dezinformací, ‚Zeman postupuje automaticky, k prvnímu kolu nemusíte‘, navádí leták [online], https://www.irozhlaz.cz/volby/prezidentske-volby-2018-milos-zeman-hoax-dezinformace-novinka-k-prvnimu-kolu_1801121250_haf.
- 3 OVĚŘOVNA: Řetězovými e-maily se šíří, doporučení člena volební komise, ‚Je nesmyslné, reaguje vnitro [online], https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/overovna-volby-manipulace-hlasy-volebni-listky_2301131020_pik.
- 4 „Jasný podvod.“ Šíří se dezinformace o zfalšovaných volbách, sdílí je i radní z ANO [online], <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/jasny-podvod-v-dezinformacni-sfere-a-na-sitich-pribyva-zvest/r~53e9b198a3b811edba63ac1f6b220ee8/>.

rážku neuznali a následně jejich příznivci vyvolali nepokoje, a dokonce pronikli do sídel vrcholných státních institucí.⁵

Dezinformace zdaleka nejsou novým jevem a provázejí lidstvo po staletí, v poslední době se však jejich množství a spolu s tím i význam zásadním způsobem zvětšuje. Velký podíl na tomto vývoji mají sociální sítě, které jsou dnes neodmyslitelnou součástí našeho života a umožňují snadno a rychle sdílet a šířit všechny možné druhy digitálního obsahu, dezinformace nevyjímaje. Podle zajímavé studie z roku 2018 se nepravdivé informace na síti Twitter šíří výrazně rychleji než ty pravdivé a pravděpodobnost jejich sdílení (retweet) je o 70 % vyšší – je tomu tak možná proto, že nepravdivé informace vzbuzují pocity novosti a překvapení, které vedou k větší psychologické potřebě jejich sdílení.⁶ Jelikož je problematika sociálních sítí s růstem významu dezinformací pevně spojena, je vhodné se v rámci analýzy dezinformací tématem sociálních sítí zabývat podrobněji.

Sociální sítě a dezinformace

Pro uvedení do kontextu vztahu dezinformací a sociálních sítí je mimořádně zajímavý **případ Donalda Trumpa a jeho jednání po amerických prezidentských volbách v roce 2020**. Donald Trump po oznámení výsledků neuznal svou prohru a začal tvrdit, že je skutečným vítězem voleb, jejichž oficiální výsledky byly údajně ovlivněny rozsáhlými podvody. Jeho advokáti se pokusili průběh voleb napadnout, u soudů však nebyli úspěšní.⁷ Ani fact-checking ze strany některých médií žádná závažná pochybení s materiální hodnotou pro výsledek voleb neodhalil (byť samozřej-

mě v takto velkých volbách k určitým pochybením došlo),⁸ a tvrzení Donalda Trumpa o volebním podvodu tak lze považovat za nepodložená a dezinformační. Trump se nicméně tohoto narativu po skončení voleb několik měsíců držel (volby proběhly počátkem listopadu 2020 a k inauguraci nového prezidenta došlo 20. ledna 2021) a vedl kampaň o „ukradených volbách“, ve které ho podporovali někteří jeho spojenci z republikánské strany.

V reakci na Trumpovu dezinformační kampaň začala sociální síť Twitter jeho tweety označovat varovnými notifikacemi, signalizujícími to, že se jedná o sporná tvrzení, a odkazujícími na fact-checkingová shrnutí relevantních skutečností. Za první měsíc od skončení voleb bylo takto označeno více než 200 tweetů.⁹ Jelikož šlo o účet vrcholného politického představitele, Twitter z důvodu veřejného zájmu uplatňoval k tomuto účtu volnější přístup než k účtům běžných uživatelů a umožňoval zobrazování jeho tweetů i v případech, že byly považovány za odporující pravidlům této platformy.¹⁰

Kampaň o „ukradených volbách“ nepochybně přispěla k tomu, že 6. ledna 2021 příznivci Donalda Trumpa vtrhli do Kapitolu a přerušili sčítání hlasů volitelů ze strany Kongresu, což představovalo bezprecedentní událost a značný šok pro americkou veřejnost. Donald Trump tyto nepokoje odsoudil, přesto Twitter další Trumpovy tweety vyhodnotil jako podněcování k násilí a jeho twitterový účet byl zablokovan.¹¹ **Zablokování účtu amerického prezidenta bylo výrazným momentem, který plně odhalil zásadní roli sociálních sítí ve veřejné debatě** – jedná se o jeden z hlavních informačních kanálů současné společnosti a velká společenská fóra, jejichž role již daleko přesáhla jejich počáteční využití za účelem sdílení informací s přáteli. Zároveň blokace Trumpova účtu upoutala pozornost na skutečnost, že **tato role sociálních sítí není zcela reflektována v rozsahu jejich regulace**, neboť sítě jednají na základě vlastních pravidel (formálně akceptovaných jejich uživateli, kteří je však pro jejich adhezni charakter nemohou jakkoli ovlivnit) a s relativně malým stupněm transparentnosti.

Z důvodu pocítovaného deficitu v regulaci sociálních sítí se v poslední době objevovaly legislativní iniciativy, které si dávaly za cíl tuto situaci změnit – v českém kontextu můžeme připomenout návrh Václava Klause ml. na zavedení trestného činu omezování svobody projevu na veřejných sociálních sítích,¹² který však minulá Poslanecká sněmovna neprojednala do konce svého období a nyní již návrh není na pořadu jednání. Tento nebo obdobné návrhy nicméně nejsou koncepčními řešeními a nemohou dle mého názoru vést k tomu, že sociální sítě budou fungovat optimálně. Přílišná represe vůči provozovatelům sociálních sítí by vedla k tomu, že by své pravomoci vykonávali buď příliš úzkostlivě, nebo příliš ležerně, v obou extrémech však nebude zaručena adekvátní ochrana zákonem chráněným zájmům.

Komplexní úpravu regulace sociálních sítí naopak představuje nové nařízení EU o digitálních službách,¹³ které bylo přijato v listopadu minulého roku. Většina nařízení prozatím není v účinnosti, některé jeho části však již účinné jsou a provozovatelé sociálních sítí tak např. v únoru 2023 měli zveřejnit zprávu o tom, jaký počet uživatelů na území EU mají. Dle těchto dat bude Evropská komise vydávat rozhodnutí o tom, zda příslušná sociální síť spadá do kategorie „velmi velkých online platform“, kterým bude uložen širší okruh povinností. **Nařízení bude jako celek účinné od 17. února 2024, vůči velmi velkým platformám však může být účinné i dříve – stane se tak po čtyřech měsících od oznámení rozhodnutí o jejich zařazení do této kategorie, tedy potenciálně již v tomto roce.**

5 'A cowardly and vile attack': Over 400 arrested after Bolsonaro supporters storm Brazil's Congress [online], <https://www.cnn.com/2023/01/09/over-400-arrested-after-bolsonaro-supporters-storm-brazils-congress.html>; America shaken after pro-Trump mob storms US Capitol building [online], <https://www.theguardian.com/us-news/2021/jan/06/trump-mob-capitol-clash-police-washington>.

6 Study: On Twitter, false news travels faster than true stories [online], <https://news.mit.edu/2018/study-twitter-false-news-travels-faster-true-stories-0308>.

7 'The last wall': How dozens of judges across the political spectrum rejected Trump's efforts to overturn the election [online], https://www.washingtonpost.com/politics/judges-trump-election-lawsuits/2020/12/12/e3a57224-3a72-11eb-98c4-25dc9f4987e8_story.html.

8 Fact check: Courts have dismissed multiple lawsuits of alleged electoral fraud presented by Trump campaign [online], <https://www.reuters.com/article/uk-factcheck-courts-election-idUSKBN2AF1G1>; US election 2020: Fact-checking Trump team's main fraud claims [online], <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-55016029>; Far too little vote fraud to tip election to Trump, AP finds [online], <https://apnews.com/article/voter-fraud-election-2020-joe-biden-donald-trump-7fcb6f134e528fee8237c7601db3328f>.

9 Twitter Has Flagged 200 of Trump's Posts as 'Disputed' or Misleading Since Election Day. Does It Make a Difference? [online], <https://variety.com/2020/digital/news/twitter-trump-200-disputed-misleading-claims-election-1234841137/>.

10 Twitter Will Start Flagging Tweets From Political Figures Like Donald Trump That Violate Its Rules [online], <https://variety.com/2019/digital/news/twitter-flag-tweets-violate-policies-donald-trump-1203254637/>.

11 Permanent suspension of @realDonaldTrump [online], https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.

12 Poslanci podpořili trestání omezování svobody projevu na sociálních sítích [online], <https://advokatnidenik.cz/2021/04/30/poslanci-podporili-trestani-omezovani-svobody-projevu-na-socialnich-sitich/>.

13 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2065 ze dne 19. října 2022 o jednotném trhu digitálních služeb a o změně směrnice 2000/31/ES (nařízení o digitálních službách) [online], <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022R2065>.

Nařízení v rovině moderace obsahu zejména cílí na **větší transparentnost a přezkoumatelnost jednání provozovatelů sociálních sítí**. Pokud provozovatel sítě např. rozhodne o odstranění obsahu z důvodu jeho nezákonnosti nebo rozporu s jeho smluvními podmínkami, musí takové rozhodnutí odůvodnit. Uživatelé mají právo podat proti takovému rozhodnutí stížnost, stejně tak mohou stížností napadnout i způsob, jakým bylo naloženo s jejich podnětem vůči konkrétnímu obsahu, který se na sociální síti nachází. Rozhodnutí o stížnosti musí provozovatel rovněž náležitě odůvodnit, přičemž zatímco „prvostupňové“ rozhodnutí může být přijato na základě automatizovaných postupů, o stížnosti již musí rozhodovat kvalifikovaný personál. Uživatel je v případě nespokojenosti s vyhodnocením stížnosti oprávněn využít proceduru mimosoudního řešení sporů u nezávislého orgánu certifikovaného příslušným členským státem, a pokud uspěje, bude mu přiznána náhrada nákladů řízení, zatímco v případě neúspěchu mu naopak žádná uhrazovací povinnost nehrozí. Nařízení rovněž zavádí **institut důvěryhodných oznamovatelů (trusted flaggers)** – jedná se o status udělený členským státem subjektům se zvláštní odborností pro účely identifikace nezákonného obsahu. Podněty učiněné důvěryhodnými oznamovateli mají provozovatelé sítí povinnost vyřizovat přednostně. Pokud bude důvěryhodný oznamovatel podávat významný počet neodůvodněných či neobjektivních podnětů, může mu být jeho status odejmut.

Pokud jde o samotný boj s dezinformacemi, nařízení explicitně hmotněprávní úpravu věnovanou této problematice neobsahuje. **Ukládá nicméně provozovatelům velmi velkých platform, aby vyhodnocovali rizika spojená s provozem jejich sítí, včetně rizik spojených s šířením dezinformací, a přijímali odpovídající opatření.** Nařízení dále stanoví, že tuto povinnost může provozovatel splnit tím, že plní závazky vyplývající z nezávazných kodexů (*code of conduct*), vydávaných Komisí. V souvislosti s dezinformacemi přitom Komise na podzim minulého roku představila novou verzi soft-law dokumentu zvaného **Kodex zásad boje proti dezinformacím**, který obsahuje robustní úpravu závazků provozovatelů sociálních sítí v oblastech, jako jsou např. boj s falešnými účty, spolupráce s fact-checkery, rozšíření nástrojů usnadňujících uživatelům identifikaci dezinformací, regulace politické reklamy apod.¹⁴ Jelikož za neplnění povinností dle nařízení může Komise uložit pokutu až do výše šesti procent globálního ročního obrátu, mají provozovatelé sítí značnou motivaci k tomu, aby ke Kodexu přes jeho zdánlivě dobrovolnou povahu přistoupili. Některé společnosti včetně provozovatele Facebooku se již ke *Kodexu* přihlásily a také zveřejnily první zprávy o jeho plnění.¹⁵

Podrobná analýza nového *Kodexu* přesahuje možnosti tohoto příspěvku, bude nicméně zajímavé sledovat, jakým způsobem se sociální sítě pro evropské uživatele vlivem nového nařízení a *Kodexu* změní a zda se alespoň některé problémy sociálních sítí skutečně vyřeší. Větší transparentnost a důraz na odůvodnění jednání provozovatelů sociálních sítí však lze nepochybně považovat za pozitivní změny, které by měly sociálním sítím pomoci, aby se v moderaci obsahu více přiblížily tomu, jak jsou regulovány projev v offline, fyzickém světě.

Vládní plán boje proti dezinformacím

Ačkoli nové nařízení o digitálních službách má celounijní působnost, není komplexním řešením problematiky dezinformací, a členské státy tak mají prostor pro přijímání vlastních strate-

gií a opatření. Pokud jde o opatření zvažovaná Českou republikou, dle veřejně dostupných informací vypracoval vládní zmocněnec pro oblast médií a dezinformací ke konci minulého roku **návrh dokumentu zvaného Akční plán pro členění dezinformací**, který měl po jeho schválení vládou definovat strategii ČR do konce roku 2025. Poté, co byla pracovní verze Akčního plánu zveřejněna v médiích,¹⁶ se nicméně jeho obsah stal předmětem kritiky, která mohla přispět k tomu, že vláda nedávno funkci zmocněnce zrušila a jeho agendu převedla pod pozici národního bezpečnostního poradce.¹⁷ Akční plán každopádně představuje relativně komplexní dokument, který se boji s dezinformacemi věnuje v rovině posilování personálních kapacit úřadů, podpory mediální gramotnosti, financování neziskového sektoru nebo zavedení vybraných legislativních opatření, konkrétně kriminalizace úmyslného šíření dezinformací a zavedení možnosti blokovat online obsah, který představuje zásadní ohrožení národní bezpečnosti.

Přestože *Akční plán* nebyl vládou schválen a není zřejmé, zda se vláda bude jeho doporučeními v plném rozsahu řídit, dle vyjádření premiéra Fialy je minimálně část *Akčního plánu* týkající se blokace webových stránek nadále aktuální.¹⁸ V tomto příspěvku se s ohledem na nejasnou budoucnost *Akčního plánu* budu věnovat pouze **navrženým legislativním opatřením**, neboť jde o témata právnícké obci nejbližší a zároveň lze předpokládat, že se o nich ještě povede veřejná diskuse.

Kriminalizace šíření dezinformací

Pokud jde o záměr uzákonit **nový trestný čin šíření dezinformací**, nejedná se o téma diskutované jen v České republice – obdobný trestný čin např. v poslední době zavedlo Řecko¹⁹ a uvažují o tom i jiné evropské státy, v jiných zemích, jako je Slovensko, byly takové návrhy naopak odmítnuty.²⁰

V kontextu České republiky je vhodné nejprve připomenout stávající zákonnou úpravu. Dle trestního zákoníku lze nyní šíření dezinformací teoreticky postihovat v rámci skutkových podstat více trestných činů, zejména lze jmenovat šíření poplašné zprávy, pomluvu, křivé obvinění či podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Na první pohled se tedy jeví, že trestněprávně je šíření dezinformací pokryto relativně široce, to nicméně nevyklučuje, že by tato úprava mohla mít mezery, které by bylo žádoucí zaplnit a dosah norem trestního

14 Dostupný ze stránek Komise: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>.

15 Zprávy jsou dostupné na: <https://disinfocode.eu/reports-archive/?years=2023>.

16 Vláda tají plán proti dezinformacím. Podíleli se na něm odborníci; tvrdí, jejich jména ale nezná [online], https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-plan-vlada-klima-vnitro-chh-cthh_2301191230_cib.

17 Klíma končí jako zmocněnec pro oblast médií a dezinformací. U vlády ztratil důvěru [online], <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/michal-klima-konci-ve-funkci-zmocnence-pro-oblast-medii-a-de/r~29719f02ad2711eda25a0cc47ab5f122/>.

18 Fiala: Stát by mohl mít nástroj pro zákonný boj s dezinformacemi, umožnil by vypnutí webů [online], https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cesko-petr-fiala-dezinformace-zakon_2302131716_bko.

19 Greece Approves Bill for Tougher Penalties on Crime, Fake News [online], <https://greekreporter.com/2021/11/12/greece-tougher-penalties-crime-fake-news/>.

20 Kolíková vypustila z novely trestný čin šíření nepravdivé informace. Nenašli zhodu [online], <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/640056-kolikova-vypustila-z-novely-trestny-cin-sirenianeppravdivej-informacie-nenasli-zhodu/>.

práva v tomto ohledu rozšířit. Pro účely podrobnějšího zamyšlení nad touto otázkou se podíváme detailněji na **skutkovou podstatu trestného činu šíření poplašné zprávy dle § 357 odst. 1 tr. zákoníku**, pod kterou bude dle mého názoru šíření dezinformací subsumováno nejčastěji. Jeho skutková podstata je totiž na první pohled relativně obecná, zatímco jiné trestné činy potenciálně dopadají jen na užší okruh dezinformací – např. trestný čin pomluvy lze spáchat jen vůči fyzickým osobám, nikoli vůči právnickým osobám nebo státním orgánům, podněcování k nenávisti zase dopadá pouze na dezinformace týkající se konkrétní skupiny obyvatel.

Objektivní stránka trestného činu šíření poplašné zprávy je vymezena tak, že je šířena nepravdivá či skutečnost hrubě zkreslující informace poplašného charakteru (způsobila vyvolat obavy z nepříznivých důsledků, např. obavy o život, majetek či jiná práva příjemců dezinformace), a jejím šířením je způsobeno nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva (ke znepokojení nemusí nutně dojít, postačuje, když je dána jeho hrozba). Komentářová literatura vykládá vážné znepokojení jako psychologický stav způsobit vyvolat akutní reakci, která vybočuje z běžného chování dotčeného člověka (např. snaha opustit město z obav před teroristickým útokem). Jeden z komentářů rovněž dodává, že pocitované nebezpečí musí být bezprostřední nebo musí hrozit v krátkodobém horizontu – „*podstatou poplašné zprávy totiž je do značné míry omezený časový prostor k jejímu ověření ve spojení s pocitem potřeby okamžitě na potenciální nebezpečí reagovat. Právě tyto aspekty činí poplašné zprávy tak nebezpečnými. Pokud by tak pachatel např. rozšířoval nepravdivou informaci, že určitá oblast bude do deseti let neobyvatelná kvůli zamoření zplodinami z místní továrny, mají všichni, u nichž by to mohlo vyvolat nežádoucí reakci, dost času na to si pravdivost informace ověřit a nové situaci se přizpůsobit s dostatečným předstihem bez zmatků a možných zkratkovitých jednání (např. neutečou zbrkle z místa, jako kdyby pachatel tvrdil, že ohrožení je zcela bezprostřední, ale s odstupem času se rozhodnou odstěhovat).*“²¹ Přijmeme-li tento výklad, je zřejmé, že **tato skutková podstata nedopadá na typ dezinformací, u kterých nepravdivá informace nesměruje k vyvolání bezprostřední poplašné reakce**. Pokud by tak např. probíhala dlouhodobá dezinformační kampaň s cílem diskreditovat určitou politickou stranu nebo politický názor, pak se nebude jednat o trestný čin šíření poplašné zprávy a trestní právo zřejmě takovou kampaň nebude postihovat.

Jestliže tedy současné trestní právo dezinformace v podstatném rozsahu nepostihuje, můžeme diskutovat o tom, zda by tomu mělo být jinak a šíření dezinformací by mělo být bráněno trestněprávní cestou. Objektivní stránka takového trestného činu by zřejmě spočívala v šíření vědomě nepravdivé nebo hrubě zkreslující

informace, obdobně jako u poplašné zprávy, avšak bez požadavku na poplašný charakter této informace a také bez potenciálu způsobit značné znepokojení – trestný čin by se spíše týkal dezinformací, které mohou výrazně ohrozit hodnoty, na jejichž trestněprávní ochraně bude mít společnost zájem. Může jít např. o národní bezpečnost, za problematictější již lze považovat návrh na ochranu demokratického právního státu, neboť taková norma může být vnímána jako zneužitelná v politickém boji. **Rozsah chráněných hodnot bude jedním z klíčových bodů diskuse k případnému legislativnímu návrhu.**

Osobně nejsem přesvědčen o tom, že trestněprávní postih šíření dezinformací je nutné do právního řádu zavádět. Hrozba trestněprávní sankce může působit preventivně, spíše však povede k tomu, že dezinformace budou více šířeny ze zahraničí mimo reálný dosah orgánů činných v trestním řízení nebo budou sofistikovanější, tedy např. nebudou založeny na zcela nepravdivých skutečnostech, ale spíše na dezinterpretaci skutečnosti a zavádějícím podání – ostatně např. v posledních francouzských prezidentských volbách bylo 84 % identifikovaných dezinformací zavádějícího, nikoli nepravdivého charakteru.²² V kontextu zavádějících informací může přitom být relativně složité rozlišit, kdy se jedná o úmysl vytvořit dezinformaci a kdy o *bona fide* interpretaci příslušné skutečnosti dle vlastních politických či jiných názorů, což vyvolává důvodné obavy z nepřiměřených zásahů do svobody projevu.

Postih poplašných zpráv, u kterých nemusí být na jejich vyvrácení dostatek času, tedy již trestní zákoník umožňuje. **S dezinformacemi, které nemají poplašný charakter vyvolávající hrozbu bezprostřední reakce, bychom se pak dle mého názoru měli být schopni vypořádat jinými způsoby než stíháním jejich šířitelů, např. podporou mediální gramotnosti a kritického myšlení, budováním důvěryhodných institucí a silné občanské společnosti.** Za zajímavý způsob boje proti dezinformacím, který by u nás také mohl najít uplatnění, považuji tchajwanskou metodu spočívající v tvorbě grafik (*memes*), které s dezinformacemi vtipnou formou polemizují a díky svému formátu se snadno šíří právě prostřednictvím sociálních sítí.²³ Nelze rovněž přehlízet, že šířitelé dezinformací z každého silnějšího legislativního opatření proti nim získávají potenciální legitimitu, neboť je posilován jejich obraz jako jakýchsi disidentů, které se současný režim snaží umlčet. Z výše uvedených důvodů bychom se tedy podle mého měli spíše držet méně represivních metod boje s dezinformacemi – pokud tyto metody selžou, pak nám zřejmě ani kriminalizace šíření dezinformací nedokáže zaručit větší bezpečnost a „lepší demokracii“.

Blokace dezinformačního webového obsahu

Dalším legislativním záměrem uvedeným v *Akčním plánu* je **záměr zavést právo státu blokovat online obsah ohrožující národní bezpečnost**. V tomto kontextu je úvodem vhodné připomenout události, ke kterým v České republice došlo po zahájení ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022. Již den po zahájení invaze zablokovalo sdružení CZ.NIC, které spravuje doménu .cz, na základě doporučení vlády (resp. Národního centra kybernetických operací) přístup k osmi webům, které byly výkonnou mocí označeny za proruské dezinformační weby, prosazující ruské zájmy proti zájmům České republiky a NATO. Cílem blokace mělo být omezení šíření nepravdivých a zavádějících informací, ospravedlňujících napadení Ukrajiny.²⁴ Blokace byla později s vy-

21 J. Provazník: § 357 [Šíření poplašné zprávy], in F. Ščerba a kol.: Trestní zákoník, 1. vydání (2. aktualizace), C. H. Beck, Praha 2022, marg. č. 27.

22 What did disinformation look like during the 2022 French presidential election? An overview based on fact-checking articles [online], <https://www.disinfo.eu/publications/what-did-disinformation-look-like-during-the-2022-french-presidential-election-an-overview-based-on-fact-checking-articles/>.

23 Taiwan Turns to Facebook and Viral Memes to Counter China's Disinformation [online], <https://www.wsj.com/articles/taiwan-turns-to-facebook-and-viral-memes-to-counter-chinas-disinformation-11578047403>.

24 Blokovat další dezinformační weby či rádia není jednoduché, míní odborník [online], https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/dezinformace-cesko-zablokovane-zverejneni-weby-vlada-odbornik.A220422_094708_domaci_vank.

užitím součinnosti mobilních operátorů rozšířena i na další weby mimo doménu .cz.²⁵ Dle dosavadních výsledků soudního přezkumu byla tato blokáce ve své podstatě soukromoprávním jednáním sdružení CZ.NIC, zatímco doporučení vlády představuje pouhý nezávazný podnět, proti kterému není přípustná žaloba na ochranu před nezákonným zásahem.²⁶ Sdružení CZ.NIC rozhodnutí o blokáci učinilo s odkazem na čl. 17 pravidel registrace doménových jmen, který upravuje zrušení delegace domény z důvodu ohrožení národní či mezinárodní počítačové bezpečnosti – právní základ pro blokáci dezinformačních webů v souvislosti s invazí na Ukrajinu však toto ustanovení zřejmě neposkytovalo, resp. není dle mého názoru zřejmě, že by uvedené dezinformační weby počítačovou bezpečnost ohrožovaly. Nedostatečného právního základu si pravděpodobně bylo vědomo i sdružení CZ.NIC, které svůj krok označilo za bezprecedentní a po třech měsících blokáci ukončilo s tím, že stát vyzvalo k přijetí koncepčního řešení.²⁷

Obecně nejsem zastáncem zákazů a blokáci a **za vhodnější formu boje s dezinformacemi považují jemnější metody, jako jejich vyvracení, podporu fact-checkingových projektů nebo zvyšování mediální gramotnosti.** V některých situacích však nemusí být na vysvětlování a publikaci fact-checkingových článků dostatek času, a pokud by byly dezinformace využívány jako nástroj hybridní války a představovaly skutečnou a bezprostřední hrozbu pro národní bezpečnost, považoval bych možnost blokáce dezinformačního obsahu za legitimní. Z průběhu blokáce webů v roce 2022 je však zřejmé, že současný právní stav v České republice je pro takový postup nedostatečný, a rovněž jsou díky této zkušenosti patrné základní otázky, které budou muset být v jakémkoli koncepčním řešení této problematiky reflektovány. **Kromě samotného vymezení důvodů pro blokáci je třeba vypořádat se s otázkami, kdo bude blokáci oprávněn nařídit, jak detailně musí své rozhodnutí odůvodnit či zda by měl soudní přezkum rozhodnutí probíhat cestou obecného správního soudnictví,** když je v současné době na rozhodnutí v první instanci většinou třeba počkat déle než rok (pokud je rozhodováno o merituu věci a věc není příliš složitá).

Pro úplnost je vhodné upozornit na fakt, že **určitý právní základ pro blokáci webů na území České republiky již v určité podobě existuje v rovině českého i evropského práva.** Pokud jde o české právo, je v trestních řízeních možné, pokud vyšetřovaná trestná činnost souvisí s webovými stránkami, takové stránky na základě usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty v průběhu řízení zablokovat – srov. např. kauzy blokáce webů nabízejících sortiment pro pěstování marihuany.²⁸ Zde je patrná propojenost otázky blokáce s otázkou kriminalizace šíření dezinformací – **pokud by se šíření dezinformací stalo trestným činem, mohly by orgány činné v trestním řízení blokovat dezinformační weby či jejich části i bez speciálního zákona** (samozřejmě v závislosti na konkrétní skutkové podstatě nového trestného činu).

V rovině evropského práva je třeba připomenout, že na základě **nařízení Rady EU 2022/350 ze dne 1. března 2022,** kterým se mění nařízení (EU) č. 833/2014 o omezujících opatřeních vzhledem k činnostem Ruska destabilizujícím situaci na Ukrajině, **je v celé EU zakázáno vysílání obsahu stanic Russia Today a Sputnik,** které mají přímé vazby na Rusko a jsou obecně považovány za nástroje jeho propagandy. Tento nelegislativní akt

přijátý v působnosti Rady EU se **Russia Today pokusila napadnout žalobou k Tribunálu, ten však její návrh v srpnu minulého roku zamítl.**²⁹ Závěry Tribunálu v této věci jsou relevantní pro debatu o české vnitrostátní úpravě, neboť Tribunál věc hodnotil z hlediska přípustnosti omezení svobody projevu dle Listiny základních práv EU, jejíž ustanovení bude Česká republika při přípravě i implementaci zákona o blokáci povinná respektovat.

V rovině spravedlivého procesu Tribunál konstatoval, že s ohledem na urgentní potřebu reagovat na invazi na Ukrajinu není porušením práv Russia Today, když nebyla před rozhodnutím o blokáci slyšena. V případě, že by nebyla okolnostmi případu dána taková míra neodkladnosti, by však zřejmě nebyly splněny podmínky pro omezení svobody projevu bez předchozího slyšení dotčeného subjektu. Z hlediska odůvodnění blokáce Tribunál považoval za postačující, že nařízení vymezilo obecné důvody, ze kterých bylo Russia Today zjevné, proč jsou sankce zaměřeny proti ní – to jí dává možnost rozporovat blokáci u soudu a argumentovat, že pro její zařazení na seznam blokováných stanic nebyly splněny definované podmínky.

Pokud jde o samotnou zákonnost blokáce, Tribunál dospěl v rámci testu dle čl. 52 Listiny základních práv a svobod EU k závěru, že pro takové rozhodnutí existuje dostatečný a předvídatelný právní základ a že blokáce s ohledem na svou dočasnost a omezený rozsah (nedopadá na jiné aktivity Russia Today, než je vysílání, reportérům je tak nadále umožněno např. dělat rozhovory) nezasahuje do podstaty svobody projevu. Podmínku obecného zájmu Tribunál s ohledem na kontext přijetí opatření také považoval za splněnou, přičemž tento zájem spočíval jak v ochraně demokratické společnosti před dezinformacemi, tak ve vyvinutí tlaku na stažení ruských jednotek z území Ukrajiny a ukončení porušování mezinárodního práva. V poslední části své úvahy Tribunál přistoupil k hodnocení otázky přiměřenosti přijatých opatření, přičemž i v tomto bodě shledal blokáci jako oprávněnou. Považuji nicméně za podstatné zdůraznit, že **napadené nařízení bylo přijato v kontextu extrémně napjaté bezpečnostní situace ve dnech ruského vpádu na Ukrajinu a nelze dovozovat, že by Tribunál ke stejnému závěru dospěl i za běžnějších okolností** – zejména v rovině přiměřenosti přijatých opatření by v takové situaci nepochybně existoval větší prostor pro úvahu o tom, zda cíle nebylo možné dosáhnout méně závažnými opatřeními a zda je zásah do svobody projevu v takovémto rozsahu adekvátní významu chráněného zájmu. Přesto je toto rozhodnutí Tribunálu pro další analýzu otázky blokáce webových stránek cenným zdrojem.

Z hlediska mezinárodněprávních závazků České republiky jsou pro blokáci webového obsahu rovněž podstatné **rozsudky**

25 Další rána pro dezinformační weby. Blokuji je už i mobilní operátoři [online], <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-dalsi-rana-pro-dezinformacni-weby-blokuji-je-uz-i-mobilni-operatori-40388878>.

26 Tento závěr byl potvrzen Nejvyšším správním soudem rozsudkem ze dne 20. 1. 2023, č. j. 4 As 206/2022-108.

27 Sdružení CZ.NIC vyzvalo vládu ke koncepčnímu řešení problému dezinformačních domén [online], <https://www.nic.cz/page/4317/sdruzeni-cznic-vyzvalo-vladu-ke-koncepcnimu-reseni-problemu-dezinformacnich-domen/>.

28 Policie vám může vypnout doménu. Co říká zákon? [online], <https://www.root.cz/clanky/policie-vam-muze-vypnout-domenu-co-rika-zakon/>.

29 Rozsudek Tribunálu ze dne 27. 7. 2022, T-125/22.

ESLP v případech týkajících se stížností na aplikaci obdobného zákona účinného v Rusku – pro účely tohoto příspěvku shrnu závěry ESLP v případě *OOO Flavus a další v. Rusko*, ve kterém byli stěžovateli provozovatelé webových stránek nezávislých na ruské vládě. Tyto weby byly na základě žádosti ruského generálního prokurátora vůči agentuře Roskomnadzor zcela zablokovány, ačkoli ruský zákon počítá jen s možností blokace jednotlivých URL adres. ESLP se v rozsudku kriticky vyjádřil k ruské zákonné úpravě, které vytkl příliš široké vymezení důvodů pro blokaci obsahu – možnost blokovat výzvy k účasti na shromážděních pořádaných v rozporu se zavedenými pravidly považoval ESLP za excesivní a nezohledňující závažnost příslušného rozporu. Příliš velká diskrece exekutivy při omezování práv chráněných Úmluvou je přítom v rozporu s požadavkem, aby byla omezení činěna na základě zákona, neboť činí jeho aplikaci nepředvídatelnou. Hlavní výhrady ESLP nicméně v rovině právního základu pro omezení přístupu k webům spočívaly v tom, že úřad ruského generálního prokurátora usiloval o blokaci celých webů, což znemožnilo stěžovatelům údajně závadný obsah odstranit, a blokaci svévolně odůvodňoval skutečnostmi, které ani nespádaly do důvodů uvedených v zákoně.

ESLP v rozsudku dále konstatoval, že blokace celé webové stránky je extrémním opatřením, které nemůže být přijato jen za účelem znemožnění přístupu k některým článkům, které se na webu nacházejí. Blokace celé stránky sice není vyloučena, musí ale být provedena na základě náležitého odůvodnění, které v posuzovaném případě absentovalo.

Zásadně ESLP kritizoval také procesní nástroje dostupné stěžovatelům k obraně před excesivními omezeními. ESLP v této rovině zdůraznil, že pokud dochází k předběžnému zásahu (tedy k cenzuře obsahu ještě před tím, než jej soud označí za nezákonný), mělo by tomu tak být jen ve výjimečných případech, za jasně stanovených pravidel a při zajištění efektivní soudní ochrany. ESLP přitom považoval ruskou úpravu za nedostatečnou, neboť nebyla vyžadována účast stěžovatelů v řízení o blokaci a zároveň ruské úřady neměly povinnost vyhodnotit před přijetím rozhodnutí dopady blokace (včetně otázky její přiměřenosti) ani odůvodnit případnou urgentnost situace, která znemožnila stěžovatele v rámci řízení vyslechnout. Stěžovatelům navíc vůbec nebyly sděleny důvody blokace a dozvěděli se je až poté, co zahájili její soudní přezkum.

Závěry výše uvedené judikatury lze pro účely české právní úpravy shrnout následovně:

1. V zákoně **bude nutné přesně vymezit důvody, pro které může k blokaci dojít.** Tato otázka bude pravděpodobně vyvolávat největší diskusi, neboť bude třeba přijít s přijatelnou definicí dezinformace, která v českém právním řádu prozatím chybí, a rovněž kvalifikovat, jaké dezinformace bude možné blokovat a případně za jakých okolností.
2. Orgán, který bude blokaci nařizovat, musí mít uloženu **povinnost postupovat přiměřeně situaci a šetřit v maximálním možném rozsahu práva dotčených subjektů;** rovněž musí být povinen své rozhodnutí odůvodnit při-

měřeně času, který na jeho přijetí má, vždy však alespoň v rozsahu, který bude přezkoumatelný a umožní dotčeným subjektům rozporovat důvody pro vydání rozhodnutí.

3. Právní úprava by měla **jako základní umožňovat blokaci jednotlivých URL adres**, v odůvodněných výjimečných případech pak také blokaci celého webu.
4. Rozhodnutí o blokaci lze vydávat bez předchozího slyšení dotčených subjektů, takový postup však musí být odůvodněn např. urgentností situace. Pro případy, kdy takové důvody nebudou dány, by měl zákon obsahovat **úpravu řízení, ve kterém se dotčeným subjektům umožní se k záměru blokace vyjádřit** (včetně možnosti dosáhnout zastavení řízení tím, že daný obsah z webových stránek dobrovolně odstraní).
5. Rozhodnutí o blokaci by měla být **přezkoumatelná ve zrychleném soudním řízení**, protože existuje veřejný zájem na rychlém posouzení oprávněnosti blokace, nemluvě o zájmu provozovatele dotčeného webu. Pokud by rozhodnutí bylo vydáváno ve lhůtách běžných pro správní soudnictví, nebyla by takto opožděná ochrana v dynamickém prostředí internetového zpravodajství dostatečně efektivní.

Ministerstvo vnitra doposud připravilo první návrh zákona o blokaci,³⁰ vláda mu jej však vrátila k přepracování, a není tak účelné jej podrobně analyzovat. Bylo by však vhodné, aby nový návrh zákona reflektoval výše uvedené body a prošel i rozsáhlejší veřejnou i odbornou diskusí, než tomu bylo v případě prvního návrhu, jelikož toto téma dle mého názoru vnímá veřejnost jako důležité. Osobně bych preferoval, aby možnost blokace byla vyhrazena pro případy bezprostředních hrozeb pro národní bezpečnost nebo jiné, úzce vymezené zájmy. Pokud by návrh zákona na možnosti blokace vymezoval extenzivněji, lze zvážit úpravu i méně razantních postupů než jen blokace, např. možnost uložit provozovateli webu povinnost umístit do článku infobox, který bude obsahovat fact-checkingové shrnutí polemizujících s danou dezinformací (obdobně jako činil Twitter u tweetů Donalda Trumpa).

Závěr

Boj s dezinformacemi je velmi aktuálním tématem, které je díky své ústavněprávní a legislativní dimenzi blízké celé právnícké obci. Očekávám, že v průběhu tohoto roku přijde vláda s upraveným návrhem zákona o blokaci webového obsahu, není však vyloučena ani zákonodárná iniciativa v jiných oblastech.

Domnívám se přitom, že již v době pandemie covid-19 dokázaly soudy, Česká advokátní komora, akademici i odborné platformy, jako např. Rozumné právo, korigovat excesy výkoné moci a poskytovat praktické a racionální rady a výklady právních norem, založené na respektu k základním zásadám demokratického právního státu. Nyní nás sice nečeká boj s virovou pandemií, téma dezinformací však také může svádět k řešení, která nejsou z hlediska právního státu optimální a která mohou přinést více škody než užítku.

Věřím, že česká právnícká obec se do řešení otázek týkajících se dezinformací opět aktivně zapojí jako v době pandemie, a budu rád, pokud tento příspěvek bude pro budoucí diskusi alespoň malým přínosem. ❖

30 Návrh znění zákona je dostupný na webových stránkách Ministerstva vnitra v sekci obsahující dokumenty zveřejňované dle zákona o svobodném přístupu k informacím: <https://www.mvcr.cz/soubor/mv-127463-7-obp-2022.aspx>.

Nařízení MiCA: nová pravidla pro poskytovatele služeb souvisejících s kryptoaktivy

Zbrusu nové unijní nařízení MiCA představuje bez nadsázky revoluci pro dosud téměř neregulovaný svět kryptoaktiv. Pro poskytovatele souvisejících služeb, jako jsou např. krypto směnární, nařízení stanoví požadavek na získání povolení, průběžný dohled a vyžaduje plnění povinností, známých z oblastí „tradiční“ finanční regulace. Následující řádky se věnují kategorizaci jednotlivých služeb, stejně jako klíčovým požadavkům pro jejich poskytování. Článek dále zmiňuje specifika povolovacího režimu. Závěr přináší zhodnocení dopadů, které nařízení může mít jak pro poskytovatele samotné, tak na tento sektor jako celek.

JUDr. Martin Hobza, Ph.D.,
je advokátem v Praze, ve své právní praxi se zaměřuje na právo finančního trhu.

JUDr. Aneta Vondráčková, Ph.D.,
je advokátkou v Praze a odbornou asistentkou na Katedře evropského práva PF UK v Praze.

Nařízení MiCA: revoluce na poli regulace kryptoaktiv

Regulace kryptoaktiv¹ obecně a nařízení MiCA² zvláště jsou v poslední době často skloňovanými pojmy. V červnu 2023 byla v Úředním věstníku EU publikována dlouho očekávaná finální verze tohoto nařízení,³ které s sebou přináší harmonizovaný rámec pro vydávání, nabízení a přijetí k obchodování kryptoaktiv, stejně jako jednotná pravidla pro poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivy jako novou kategorií finančních služeb.

Široká definice kryptoaktiv v MiCA jako digitální zachycení hodnoty nebo práv, které může být převáděno a ukládáno elektronicky pomocí DLT⁴ nebo pomocí podobné technologie, míří na veškerá taková aktiva, stávající i v budoucnu vytvořená, která nelze zařadit mezi některé ze stávajících, unijním právem regulovaných kategorií aktiv, jako jsou zejména investiční nástroje, peněžní prostředky⁵ nebo vklady. MiCA tak dopadá především na stablecoiny,⁶ tedy nástroje, jejichž účelem je udržovat stabilní hodnotu navázáním na jednu fiat měnu nebo na jinou hodnotu, právo, nebo jejich kombinaci, včetně jedné nebo více fiat měn, a dále utility tokeny⁷ a kryptoměny (currency tokeny)⁸ jako sběrnou kategorii „ostatních kryptoaktiv“.

MiCA představuje pro systém, který byl vybudován především na myšlenku decentralizace⁹ a odlišnosti od stávajícího „tradičního“ finančního systému a jeho regulatorního rámce,¹⁰ bez nadsázky revoluci. Přináší totiž do oblasti kryptoaktiv principy finanční regulace a také zrcadlí mnohé standardní instituty, inspirované směrnicí o trzích finančních nástrojů (MiFID II)¹¹ jako základním stavebním kamenem unijní úpravy finančních, resp. investičních služeb. Těmi jsou zejména požadavky na povolovací režim inspirovaný MiFID II, dohled, obezřetnostní požadavky a pravidla jednání se zákazníky, to vše s cílem zajištění ochrany investorů, transparentnosti a prevence zneužívání trhu. Není proto překvapivé, že nařízení budí zaslouženou a vzrůstající pozornost.

Následující řádky se z široké materie, upravené MiCA, věnují kategorizaci jednotlivých služeb souvisejících s kryptoaktivy, a to též optikou věcně odpovídajících investičních služeb dle MiFID II, resp. zákona o podnikání na kapitálovém trhu (ZPKT)¹² jako národní implementace.

- Pro účely tohoto článku používáme, stejně jako činí MiCA, pojem „kryptoaktiva“ jako pojem obecný, zahrnující též kategorii „kryptoměn“, kam lze zařadit nejslavnější a „původní“ kryptoaktivum, tedy bitcoin (BTC).
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/1114 ze dne 31. května 2023 o trzích kryptoaktiv a o změně nařízení (EU) č. 1093/2010 a (EU) č. 1095/2010 a směrnic 2013/36/EU a (EU) 2019/1937 (dále jen „MiCA“).
- Nařízení MiCA má dělenou účinnost. Ustanovení upravující služby související s kryptoaktivy se použijí od 30. prosince 2024, s možností přechodného období pro stávající poskytovatele do 1. července 2026.
- Jde o zkratku pro Distributed Ledger Technology, kdy nejznámějším představitelem je blockchain.
- Ke specifikům právního režimu e-money tokenů viz dále v textu.
- „E-money tokens“ a „Asset-referenced tokens“ v terminologii MiCA. Známým představitelem je např. Tether (USDT) nebo USD Coin (USDC).
- „Utility tokens“ v terminologii MiCA.
- „Other crypto-assets“ v terminologii MiCA. Nejslavnějším představitelem této kategorie kryptoaktiv je bitcoin (BTC).
- Podrobně A. Walch: Deconstructing „Decentralization“: Exploring the Core Claim of Crypto Systems, in Ch. Brummer: Cryptoassets, Oxford University Press, New York 2019, str. 39-68.
- Podrobně Ph. Hacker, I. Lianos, G. Dimitropoulos, S. Eich: Regulating Blockchain, Oxford University Press, Oxford 2019, str. 6-9.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/65/EU ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU (dále jen „MiFID II“).

Následně se článek věnuje **novým požadavkům na poskytovatele služeb souvisejících s kryptoaktivy** (tzv. CASPs dle anglického Crypto-Asset Service Providers), včetně specifik povolení režimu pro tuto novou kategorii poskytovatelů finančních služeb, a to i vztahu ke stávající další sektorové regulaci.

Závěrem článek zmiňuje některé **dopady, které MiCA může mít na stávající i nové poskytovatele služeb souvisejících s kryptoaktivy**, stejně jako na tento sektor jako celek.

Služby související s kryptoaktivy a jejich oddělení od dalších regulovaných služeb

Katalog služeb obecně

Mimo **požadavků na emisi, nabízení a přijetí kryptoaktiv k obchodování** představuje centrální prvek MiCA **vymezení požadavků na poskytovatele a poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivy** (crypto-asset services). Katalog těchto služeb zrcadlí MiFID II, přičemž zahrnuje též služby specifické výhradně pro kryptoaktiva. Konkrétně jde o **následující kategorie služeb**:

- a) úschova a správa kryptoaktiv na účet třetích stran (včetně úschovy kryptografických klíčů, *wallet custody*);
- b) provozování obchodního systému pro kryptoaktiva (krypto burza);
- c) směna kryptoaktiv za fiat měnu nebo jiná kryptoaktiva proti vlastnímu kapitálu poskytovatele (fiat-krypto nebo krypto-krypto směnárna);
- d) provádění pokynů týkajících se kryptoaktiv na účet třetích stran (nákup, prodej);
- e) umístování kryptoaktiv;
- f) přijímání a předávání pokynů týkajících se kryptoaktiv na účet třetích stran;
- g) poradenství týkající se kryptoaktiv;
- h) portfolio management zahrnující kryptoaktiva;¹³
- i) poskytování služeb převodu kryptoaktiv z jedné DLT adresy/účtu na druhý.

12 Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (dále jen „ZPKT“).

13 Srov. čl. 3 1 (16) MiCA.

14 Srov. čl. 3 1 (5) MiCA.

15 Srov. Ph. Hacker, Ch Thomale: Crypto-Securities Regulation: ICOs, Token Sales and Cryptocurrencies under EU Financial Law, *European Company and Financial Law Review*, 2018 (15), str. 645-696, dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=3075820>; Ph. Maume, M. Fromberger: Regulation of Initial Coin Offerings: Reconciling US and EU Securities Laws, *Chicago Journal of International Law*, 2019, dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=3200037>; P. Zickgraf: Initial Coin Offerings – Ein Fall für das Kapitalmarktrecht? *Die Aktiengesellschaft, Zeitschrift für deutsches, europäisches und internationales Aktien-, Unternehmens- und Kapitalmarktrecht* č. 9/2018, str. 293-308, nebo D. A. Zetzsche, F. Annunziata, D. W. Arner, R. P. Buckley: The Markets in Crypto-Assets Regulation (MiCA) and the EU Digital Finance Strategy, *European Banking Institute Working Paper Series* č. 7/2020, str. 21-22, dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=3725395>.

16 D. A. Zetzsche, F. Annunziata, D. W. Arner, R. P. Buckley, op. cit. sub 15, str. 21-22, dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=3725395>.

17 Non-fungible tokens, nezaměnitelné tokeny. Tyto nástroje často s povahou (kvazi)uměleckých děl jsou vyňaty z působnosti MiCA, s výjimkou velkých sbírek (large series or collections), které mohou mít investiční povahu.

Porovnáme-li katalog služeb souvisejících s kryptoaktivy a katalog investičních služeb, neunikne jasná podobnost obou kategorií služeb. MiCA výslovně promítá svůj cíl přiblížit právní režim obou kategorií v mnoha svých ustanoveních. Pravděpodobně nejvýrazněji pak v oblasti povolení k poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivy u stávajících poskytovatelů investičních služeb, zejména pak obchodníků s cennými papíry, kde zavádí zjednodušený povolení/registrační režim. V důsledku tohoto přístupu **poskytovatelé investičních služeb s příslušným povolením jsou oprávněni poskytovat věcně odpovídající služby související s kryptoaktivy, aniž by k této činnosti potřebovali zvláštní povolení dle MiCA**.

Ve srovnání s MiFID II je obsah těchto služeb v MiCA zpravidla propracován podrobněji. To může být důsledkem záměru plně harmonizovat poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivy a odpovídá legislativní technice využívající přímo použitelné nařízení na rozdíl od směrnice vyžadující transpozici do legislativy členských států.

Vztah ke kryptoaktivům

Aby bylo možné danou činnost považovat za službu související s kryptoaktivy, musí se přirozeně vztahovat ke kryptoaktivům ve smyslu MiCA.¹⁴ **V důsledku tohoto na první pohled jednoznačného požadavku se budou služby v oblasti kryptoaktiv v širším slova smyslu, které se však vztahují k nástrojům, jež nenaplní definici kryptoaktiva ve smyslu MiCA, řídit stávající příslušnou sektorovou regulací.** Tak tomu bude především u služeb týkajících se investičních nástrojů, jako jsou deriváty na kryptoaktiva, účastí na investičních fondech investujících do kryptoaktiv, u indexových fondů (ETF) sledujících trh kryptoaktiv apod. Takové služby se budou řídit standardním (a přísnějším) režimem investičních služeb ve smyslu MiFID II, resp. ZPKT.

V této souvislosti připomeňme, že na české ani unijní úrovni nebyla doposud s konečnou platností zodpovězena otázka, zda a do jaké míry lze na DLT založené nástroje investičního charakteru (zejm. security/asset tokeny) zahrnout do okruhu investičních cenných papírů, a vztáhnout tak na ně regulaci poskytování investičních služeb,¹⁵ především vlivem odlišné transpozice tohoto pojmu do národní legislativy členských států, včetně České republiky. To otevírá příležitost pro regulatorní arbitráž a způsobuje nejasnosti při výkladu působnosti MiCA.¹⁶

Důsledkem těchto nejasností, nebudou-li včas vyřešeny (ať už na úrovni výkladu, nebo přímo na úrovni právního předpisu), může být rozdílný přístup k investičním kryptoaktivům v jednotlivých členských státech, kdy k poskytování souvisejících služeb budou třeba různé typy oprávnění, totiž jednou podle MiCA, jednou podle MiFID II. Důsledky takového stavu pro jednotný trh a (ne)soulad se základními principy unijního práva netřeba přilíh zdůrazňovat.

Další z taktu vznikajících otázek je, zda kromě kryptoaktiv, spadajících do působnosti MiCA, kryptoaktiv, která spadají do působnosti některého ze stávajících sektorových regulatorních režimů (zejm. zmiňované investiční nástroje) a kryptoaktiv výslovně vyňatých z působnosti MiCA, jako jsou NFTs,¹⁷ nevzniká skupina kryptoaktiv (šedá zóna), která zůstane vně regulace implicitně. Odpověď na tuto otázku je však pravděpodobně záporná. **MiCA cílí na univerzální zahrnutí kryptoaktiv, která nejsou výslovně vyňata**

z působnosti MiCA a zároveň nespádají do žádné regulované kategorie dle stávajících sektorových předpisů. Taková kryptoaktiva, mohou-li se v praxi vůbec objevit, by měla spadat do působnosti MiCA a služby ve vztahu k nim poskytované by měly být považovány za služby související s kryptoaktivy.

Komentář k některým službám souvisejícím s kryptoaktivy

Podstata a obsah jednotlivých služeb souvisejících s kryptoaktivy jsou do značné míry podobné „tradičním“ investičním službám. Niže se tak budeme věnovat především rozdílům, plynoucím ze specifické povahy kryptoaktiv, u vybraných služeb.

Provozování krypto směnární

Oba druhy směnných služeb, tedy **směna kryptoaktiv buď za fiat měnu, která je zákonnými penězi, nebo za jiná kryptoaktiva, sestávají z uzavírání smluv o nákupu nebo prodeji kryptoaktiv se třetími stranami za použití vlastního majetku poskytovatele.**¹⁸ Dle MiCA obě tyto služby odpovídají investiční službě obchodování na vlastní účet, která je vymezena jako obchodování s využitím vlastního majetku poskytovatele, jehož výsledkem je uzavření obchodů s jedním nebo více finančními nástroji.¹⁹

V této souvislosti rovněž zaujme, že katalog regulovaných služeb na první pohled nezahrnuje směnu kryptoaktiv za investiční nástroje.²⁰ To se zdá neodůvodněné a potenciálně v rozporu se zásadou ochrany investorů, protože složitost a související rizika takových transakcí mohou být obecně vyšší než v případě krypto-fiat, nebo krypto-krypto směnných obchodů.

Je však třeba zvážit, zda taková transakce provedená za účasti poskytovatele služeb souvisejících s kryptoaktivy nepředstavuje poskytování jedné nebo více investičních služeb zahrnujících distribuci finančních investičních nástrojů, tj. především přijímání a předávání pokynů týkajících se investičních nástrojů, umístování investičních nástrojů,²¹ nebo případně obchodování na vlastní účet²² ve smyslu MiFID II/ZPKT.

Jako vhodný korektiv se jeví účel transakce a technologická neutralita. Zároveň je nutná pečlivá analýza případ od případu. Samotná skutečnost, že investiční nástroje jsou směňovány za kryptoaktiva, nikoliv za fiat měnu jako v případě standardního zprostředkovaného nákupu investičních nástrojů, velmi pravděpodobně nic nemění na účelu transakce, kterým je nákup investičních nástrojů, a nevyklučuje tak aplikaci MiFID II/ZPKT. Pokud transakce věcně odpovídá standardnímu nákupu investičních nástrojů a liší se pouze použitými prostředky směny (fiat versus krypto), bude takový případ zřejmě podléhat stávající regulaci investičních služeb.

Provozování krypto burzy

Tato služba spočívá v **provozování mnohostranného obchodního systému (platformy) pro nákup a prodej kryptoaktiv mezi jednotlivými účastníky,**²³ a zahrnuje jak krypto-krypto, tak krypto-fiat transakce.

Služba se nevztahuje na obchody zahrnující investiční nástroje, typicky deriváty, na kryptoaktiva. Platformy poskytující tyto služby typicky podléhají regulaci obchodních systémů dle MiFID II (MTF

a OTF). Pokud tyto platformy kromě umožnění směny kryptoaktiv za investiční nástroje současně umožňují rovněž krypto-krypto a krypto-fiat transakce, což je v praxi obvyklé, budou dle MiCA muset notifikovat poskytování těchto služeb postupem blíže charakterizovaným dále v kapitole nazvané *Zvláštní režim pro stávající regulované subjekty*.

MiCA výslovně zakazuje poskytovatelům služeb, kteří jsou oprávněni provozovat krypto burzu, obchodovat na vlastní účet na platformě, kterou provozují, i když mají současně povolení pro provozování krypto-fiat nebo krypto-krypto směnární.²⁴ Vzhledem k tomuto omezení jsou přípustné pouze transakce na bázi zprostředkování, resp. komise.²⁵ Další scénáře nebo transakce zahrnující obchodování s kryptoaktivy na vlastní účet však MiCA nepokrývá. Jedná se zejména o případ, kdy je činnost vykonávána tak, že nezahrnuje poskytování služeb třetím osobám, a jedná se tak o pouhou správu vlastních kryptoaktiv, prováděnou poskytovatelem služby.

Distribuce kryptoaktiv: přijímání a předávání pokynů a umístování

Distribuční služby týkající se kryptoaktiv zahrnují přijímání a předávání pokynů týkajících se kryptoaktiv a umístování kryptoaktiv. První jmenovaná služba spočívá v přijetí pokynu k nákupu nebo prodeji jednoho nebo více kryptoaktiv nebo k upsání jednoho nebo více kryptoaktiv (typicky od investora) a předání tohoto příkazu třetí straně (typicky krypto burze nebo emitentovi) k provedení.²⁶

Za pozornost stojí, že působnost této distribuční služby zřejmě zahrnuje též zprostředkování úpisu kryptoaktiv, resp. že tato služba může být zřejmě poskytována na primárním i sekundárním trhu s kryptoaktivy, tedy i ve vztahu k primárním emisím. V případě investičních služeb tento závěr nebyl zcela jednoznačný. Služby poskytované investorovi při zprostředkování investice na primárním trhu (typicky upsání dluhopisů) byly hodnoceny buď jako umístování investičního nástroje, nebo jako kombinace umístování (z pohledu emitenta) a přijímání a předávání pokynů (z pohledu investora). V tomto ohledu se zdá, že MiCA podporuje druhý uvedený výklad.

Druhou distribuční službou je umístování kryptoaktiv, které věcně odpovídá dvěma obdobným investičním službám dle MiFID II/ZPKT, jež se liší závazkem poskytovatele služby upsat případnou neumístěnou část emise.²⁷ Podle MiCA umístování spočívá v propagaci, resp. nabízení kryptoaktiv na účet nebo ve prospěch osoby činící veřejnou nabídku kryptoaktiv nebo osoby propojené s takovou osobou, kupujícím, a nezahrnuje samotnou veřejnou nabídku kryptoaktiv.²⁸

18 Srov. čl. 3 1 (19), (20) MiCA.

19 Srov. čl. 4 1 (6) MiFID II.

20 D. A. Zetsche, F. Annunziata, D. W. Arner, R. P. Buckley, op. cit. sub 15, str. 8, dostupné na: <<https://ssrn.com/abstract=3725395>>.

21 Příloha I část A (1) a (7) MiFID II.

22 Příloha I část A (3) MiFID II.

23 Srov. čl. 3 1 (18) MiCA.

24 Srov. čl. 76 5 MiCA.

25 A. Saidat: Markets in Crypto-assets Regulation – Vertrieb von Kryptofinanzinstrumenten, Recht der Finanzinstrumente, Frankfurt am Main: dvf Mediengruppe, 2021, 11, 3, str. 178.

26 Srov. čl. 3 1 (23) MiCA.

27 Srov. Přílohu I část A (6), (7) MiFID II.

28 Srov. čl. 3 1 (22) a rec. 88 MiCA.

MiCA odlišuje službu umístování od veřejné nabídky kryptoaktiv. To je opět velmi zajímavý rozdíl oproti MiFID II. Podle MiFID II nebylo totiž pochyb o tom, že umístování investičních nástrojů může mít více forem, včetně veřejné nabídky (cenných papírů) podle nařízení o prospektu. Zdá se, že jde o důsledek odlišného přístupu MiCA, které považuje umístování pouze za marketingovou aktivitu. Je však otázkou, jak v oblasti kryptoaktiv rozlišovat mezi čistě marketingovou činností a nabídkou veřejnosti s ohledem na kryptoaktiva, a také zda je takový přístup legitimní z hlediska ochrany investorů, protože marketingová činnost obvykle zahrnuje nabídku veřejnosti.

Poradenské služby ke kryptoaktivům: poradenství a portfolio management

Služby s poradenským prvkem zahrnují jednak poradenství ke kryptoaktivům, jednak portfolio management.

První zmíněná služba spočívá v **poskytování nebo nabízení doporučení šitého na míru klientovi k transakcím s kryptoaktivy nebo k využití některé ze služeb souvisejících s kryptoaktivy**.²⁹ V této souvislosti zaujme, že působnost MiCA je, oproti užší definici investičního poradenství podle MiFID II, širší. Doporučení k čerpání konkrétní investiční služby nebo služeb se obecně nepovažuje za investiční poradenství podle MiFID II, pokud se netýká jedné nebo více transakcí týkajících se (konkrétních) investičních nástrojů. Z pohledu poskytovatele služeb souvisejících s kryptoaktivy je tak scénář regulovaného poradenství dle MiCA skutečně široký a mohl by zahrnovat např. už samotné doporučení využít krypto burzu nebo čerpat služby úschovy kryptoaktiv, aniž by takové doporučení vedlo přímo k transakci s kryptoaktivy.

Na rozdíl od zmíněných odlišností u poradenství, portfolio management se v případě kryptoaktiv nijak neodlišuje od totožné služby vztahující se k investičním nástrojům. Spočívá tak v individuální správě portfolia klienta, zahrnujícího jedno nebo více kryptoaktiv, na základě vlastního uvážení poskytovatele služby dle limitů mandátu stanoveného smlouvou s klientem.³⁰

Poskyvatelé služeb souvisejících s kryptoaktivy

Zatímco katalog služeb souvisejících s kryptoaktivy, analyzovaný výše, slouží k vymezení působnosti MiCA, těžiště nové právní úpravy spočívá ve stanovení požadavků na osoby poskytující tento nový druh finančních služeb.

Poskyvatelé služeb souvisejících s kryptoaktivy (dále jen „CASPs“) představují novou kategorii poskytovatelů finančních služeb v rámci unijní regulatorní architektury. Podobně jako v případě dalších regulovaných finančních služeb, MiCA stanoví jednotné požadavky na udělení oprávnění k čin-

nosti, dohled, obezřetnostní požadavky, stejně jako pravidla jednání se zákazníky.

MiCA definuje CASPs jako právnické osoby, jejichž předmětem činnosti je poskytování jedné nebo více služeb souvisejících s kryptoaktivy třetím osobám podnikatelským způsobem.³¹ Služby poskytované zdarma obecně nespádají do působnosti MiCA, ale z tohoto pravidla existuje relevantní výjimka. Podle MiCA se v souvislosti s veřejnou nabídkou kryptoaktiva nepovažují za nabízená zdarma, pokud jsou kupující povinni poskytnout emitentovi osobní údaje výměnou za nabízená kryptoaktiva nebo pokud emitent těchto kryptoaktiv obdrží od jejich potenciálních držitelů jakékoli poplatky, provize, peněžní výhody nebo nepeněžní výhody třetích stran výměnou za tato kryptoaktiva.³² To platí zřejmě obdobně pro poskytování služeb týkajících se kryptoaktiv, a takový scénář by tedy vyžadoval příslušné povolení k činnosti CASP.

Dále, **činnosti prováděné na vlastní účet se navíc nepovažují za poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivy.** Toto je zásadní kritérium pro rozlišení mezi CASP a emitentem kryptoaktiv. Emitent nevykonává žádnou činnost pro třetí osobu, a tudíž pro účely emise (a veřejné nabídky) kryptoaktiv nemusí získat povolení CASP.³³

Konečně, **MiCA nemá dopadat na služby využívající princip decentralizovaných financí (DeFi – Decentralized Finance).** V pojetí MiCA se jedná o **služby související s kryptoaktivy, poskytované plně decentralizovaným způsobem bez jakéhokoli prostředníka**.³⁴ K diskusi je v této souvislosti otázka, zda skutečně DeFi služby mohou být poskytovány plně decentralizovaným způsobem a současně bez jakéhokoli prostředníka, kdy obsah obou pojmů se od sebe v praxi může lišit. Tato otázka je zejména aktuální u služeb zajišťovaných tzv. decentralizovanými autonomními organizacemi (DAO), které nemají žádnou centrální autoritu, mohou však služby poskytovat i navenek.³⁵ Z preambule MiCA, stejně jako z budoucího přezkumu působnosti MiCA ve vztahu k DeFi, lze usuzovat, že záměrem unijního normotvůrce skutečně bylo tyto služby nyní do působnosti MiCA nezahrnovat, nicméně tuto otázku doporučujeme další pozornosti.

Povolení k činnosti CASP

Poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivy v EU vyžaduje zásadně předchozí povolení k činnosti CASP, udělené tzv. příslušným orgánem členského státu (National Competent Authority – NCA) dle MiCA. MiCA, obdobně jako další unijní předpisy regulující finanční služby, výslovně nestanoví, který orgán členského státu má být NCA. Toto je v působnosti členských států. Ačkoli se ve veřejném prostoru objevují i jiné návrhy, zdá se pravděpodobné, že tímto orgánem bude v kontextu České republiky Česká národní banka. Případné svěření povolovacích řízení dle MiCA a dohledu nad CASPs jinému orgánu, např. některému z ministerstev nebo nově zřízenému orgánu, se zdá, v kontextu jednotného modelu dohledu nad finančním trhem, jako nesystémové. Registr udělených povolení vede ESMA.

Povolení lze udělit zásadně právnické osobě se sídlem a místem skutečného vedení v členském státě EU, kde rovněž poskytuje alespoň část svých služeb, která prokáže splnění podmínek stanovených MiCA a podrobněji zmíněných na dalších řádcích. Výměnou za splnění požadavků pro udělení

29 Srov. čl. 3 1 (24) MiCA.

30 Srov. čl. 3 1 (25) MiCA.

31 Srov. čl. 3 1 (15) MiCA.

32 Srov. čl. 4 3 druhý pododstavec MiCA.

33 Op. cit. sub 25, str. 173.

34 Srov. rec. 22 MiCA.

35 Jako DAO se označují entity, řízené svými jednotlivými členy, které společně rozhodují o budoucnosti daného krypto projektu.

povolení mohou CASPs profitovat ze standardního procesu poskytování služeb v jiných členských státech na základě pasportizace.

Povolení nevyžaduje situace, kdy poskytovatel poskytuje své služby v EU na základě vlastní výlučné iniciativy klienta (tzv. *reverse solicitation*). Jak však známe z jiných oblastí finanční regulace, tento režim má v praxi své limity.

Podmínky udělení povolení a související řízení

Podmínky udělení povolení dle MiCA, stejně jako obsah žádosti o povolení, obsahují standardní sadu požadavků, známou z jiných sektorů finanční regulace, a vykazují podobnosti např. s povolovacím režimem obchodníků s cennými papíry dle ZPKT, při zohlednění specifík služeb souvisejících s kryptoaktivitami. S ohledem na rozsah agendy zde telegraficky zmíníme pouze klíčové body.

Stěžejním prvkem (přílohou) žádosti o povolení CASP je **program činnosti (obchodní plán), vymezující mj. okruh služeb souvisejících s kryptoaktivitami**, které má žadatel v plánu poskytovat, stejně jako okruh dotčených kryptoaktiv. Následují **požadavky na důvěryhodnost vedoucích osob** a osob s kvalifikovanou účastí na žadateli, požadavky na odbornou způsobilost vedoucích osob a v případě vybraných služeb též dalších pracovníků. Další rozsáhlá sada požadavků míří na **vnitřní řídicí a kontrolní systém žadatele**, včetně řízení rizik a IT zabezpečení, plán kontinuity, postupy pro stanovení a řízení obezřetnostních záruk, AML systém a doložení plnění požadavků stanovených pro konkrétní služby související s kryptoaktivitami.

Je třeba upozornit, že výše zmíněné podmínky udělení povolení konkretizuje a fakticky rozšíří prováděcí předpisy (RTS a ITS), k jejichž vypracování MiCA zmocňuje orgány EBA a ESMA. Analogicky jako např. v případě nařízení o crowdfundingu lze očekávat, že oproti textu samotného nařízení dojde někde k dílčímu, někde však k významnému prohloubení detailu jednotlivých požadavků na žadatele, což je třeba při přípravě žádosti a následném výkonu činnosti CASP vzít do úvahy.

MiCA rovněž stanoví podrobnosti průběhu povolovacího řízení a jeho jednotlivých fází, včetně souvisejících lhůt. Ve věci relativně krátkých lhůt je třeba zmínit, že některé jsou navázány na úplnost žádosti, do běhu jiných zasahuje aktualizace žádosti ze strany žadatele z vlastního podnětu i na základě požadavku NCA, která je běžnou (a opakovanou) součástí povolovacích řízení. Součástí přezkumu žádosti ze strany NCA je rovněž posouzení spojení s jinými regulovanými subjekty, posouzení z hlediska AML a outsourcingu do rizikových třetích zemí (např. offshore, v oblasti kryptoaktiv nezřídka využívané). K zamítnutí žádosti o povolení může dojít, kromě nedoložení splnění podmínek výslovně vyžadovaných MiCA, např. i z důvodu rizika potenciálního nesouladu žadatele s MiCA nebo rizika na úrovni vedoucích osob.

Zvláštní režim pro stávající regulované subjekty

Z požadavku na povolení existují dvě významné výjimky, dopadající na stávající regulované poskytovatele finančních služeb. Tyto výjimky v konečném důsledku významně zjednodušují vstup tradičních hráčů do odvětví kryptoaktiv. Tato relativně nenápadná

konstrukce je ve skutečnosti dle našeho názoru jedním z nejdůležitějších prvků MiCA a rovněž odpovídá na otázku, který segment trhu může z nového nařízení potenciálně nejvíce profitovat.

Za prvé, úvěrové instituce povolené dle směrnice CRD,³⁶ v tuzezemském kontextu licencované banky, **nepotřebují k poskytování kterékoli ze služeb souvisejících s kryptoaktivitami dodatečné povolení a jsou vyňaty z působnosti většiny ustanovení MiCA obsahujících požadavky na CASPs.**

Za druhé, **podobné platí o dalších regulovaných subjektech**, zejména obchodnících s cennými papíry, centrálním depozitáři, institucích elektronických peněz, investičních společnostech, stejně jako osobách provozujících obchodní systémy. Zmíněné subjekty však na **základě svého stávajícího sektorového oprávnění** nemohou poskytovat bez dalšího kteroukoli ze služeb souvisejících s kryptoaktivitami. Pouze **služby, věcně odpovídající činnostem, na které zní jejich stávající oprávnění.** Za účelem vymezení takových služeb MiCA obsahuje v případě obchodníků s cennými papíry a investičních společností oprávněných poskytovat službu portfolio managementu matici určující, která z tradičních investičních služeb odpovídá které službě související s kryptoaktivitami.³⁷ V případě ostatních zmíněných subjektů pak MiCA přímo vymezuje, které služby jsou oprávněny poskytovat.³⁸

Společným **předpokladem pro poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivitami u všech výše uvedených subjektů je předchozí oznámení tohoto záměru NCA**, spolu s programem činnosti (obchodním plánem), včetně vymezení okruhu kryptoaktiv, na která služby cílí, a dokumentací, dokládající rozšíření řídicího a kontrolního systému úvěrové instituce, včetně zejména systému řízení rizik a IT zabezpečení o specifika služeb souvisejících s kryptoaktivitami a splnění požadavků specifických pro jednotlivé služby.³⁹ Obsah oznámení, stejně jako oznamovací proces, včetně přezkumu kompletnosti oznámení ze strany NCA, upraví unijní prováděcí předpisy (RTS a ITS). Trvání oprávnění k poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivitami je vázáno na trvání podkladového sektorového oprávnění.⁴⁰

Požadavky na CASPs

Požadavky MiCA, stanovené na CASPs při poskytování služeb souvisejících s kryptoaktivitami, můžeme rozdělit na dvě kategorie. **První kategorií jsou univerzální požadavky, které se uplatní na všechny CASP bez ohledu na druh poskytovaných služeb souvisejících s kryptoaktivitami. Druhou kategorií jsou pak dodatečné požadavky pro jednotlivé služby**, které zohledňují odlišnosti plynoucí z povahy kryptoaktiv.

To opět odpovídá přístupu dle MiFID II, resp. ZPKT, které rovněž odlišují úroveň požadavků v závislosti na druhu poskytované investiční služby. Úroveň, resp. míra detailu odlišností požadavků je však v případě služeb souvisejících s kryptoaktivitami dle MiCA obecně vyšší.

36 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky, o změně směrnice 2002/87/ES a zrušení směrnic 2006/48/ES a 2006/49/ES.

37 Srov. čl. 60 3a 5 MiCA.

38 Srov. čl. 60 2, 4 a 6 MiCA.

39 Srov. čl. 60 1 a 7 MiCA.

40 Srov. čl. 60 11 MiCA.

Univerzální požadavky

Univerzální požadavky sestávají především ze standardních obezřetnostních pravidel a pravidel jednání s klienty, známých z dalších oblastí finanční regulace.

CASP jsou zejména **povinni jednat čestně, spravedlivě a profesionálně v nejlepším zájmu klientů**, včetně náležitého informování a varování klientů. Součástí je zpřístupnění poplatkové politiky CASP nebo zpřístupnění whitepaperu daného kryptoaktiva u některých druhů služeb.

MiCA dále zahrnuje specifické **kapitálové požadavky a požadavky na obezřetnostní záruky**, případně požadavky na pojistnou smlouvu kryjící operační rizika.⁴¹ Kapitálový požadavek se dělí do tří tříd a sahá od 50 000 eur u jednodušších služeb, přes 125 000 eur u služeb úschovy kryptoaktiv a provozování krypto směnární, až po 150 000 eur u provozování krypto burzy. Obezřetnostní záruky musí dosahovat vyšší z částek, odpovídajících kapitálovému požadavku, nebo jedné čtvrtině fixních režijních nákladů CASP za předchozí rok. Obezřetnostní záruky je možné krýt vlastním kapitálem nebo pojistnou smlouvou, která zahrnuje pojištění odpovědnosti a majetkové pojištění, případně kombinací obou opatření.

CASPs podléhají také **pravidlům pro opatrování kryptoaktiv a finančních prostředků klientů**, pokud s nimi nakládají. Opatření míří k ochraně práv klientů při insolvenční CASP a zabránění užití majetku klientů na vlastní účet CASP. Peněžní prostředky klienta musí být umístěny na oddělených bankovních účtech.

Kromě toho musí CASP zavést a udržovat postupy pro vyřizování stížností, politiku řízení střetu zájmů a dodržovat související pravidla v případě outsourcingu. Konečně, MiCA stanoví požadavky na procesy k řádnému ukončení činnosti, včetně zajištění pokračování či obnovy klíčových činností, dříve vykonávaných CASP. Cílem je zajištění jednání v nejlepším zájmu klientů.

Specifické požadavky pro jednotlivé služby

Druhý a rozsáhlejší katalog zahrnuje požadavky, které se týkají jednotlivých druhů služeb souvisejících s kryptoaktivy. Stojí za zmínku, že každá taková služba podléhá zvláštním požadavkům. Tyto požadavky, s ohledem na jejich rozsah, opět zmíníme jen telegraficky.

Zřejmě nejstříktnější požadavky dopadají na **poskytování úschovy a správy kryptoaktiv**. Kromě požadavků na obsah smluvních ujednání s klientem, registr pozic a pohybů kryptoaktiv v úschově, požadavku na umožnění vykonávat práva spojená s kryptoaktivy v úschově a oddělení kryptoaktiv a klíčů klientů od vlastních, podléhají CASPs poskytující tuto službu povinnosti nahradit ztrátu vlivem incidentů, přičitatelných CASP, a to do výše hodnoty uschovaných

kryptoaktiv klienta.⁴² CASP má možnost liberace v případě problémů samotného použitého DLT/blockchainu. Striktní nastavení odpovědnosti CASP již bylo předmětem kritiky.⁴³

Provozovatelé krypto burz pak musí provozovat robustní obchodní systém, uplatňovat pravidla činnosti (burzovní pravidla), včetně pravidel přijetí k obchodování, pozastavení obchodování a vypořádání obchodů s kryptoaktivy. MiCA stanoví zákaz přijmout kryptoaktiva k obchodování, pokud má být a nebyl zveřejněn whitepaper. CASP má rovněž povinnost provést nezávislou *due diligence* kryptoaktiva a emitenta před přijetím k obchodování. Stanoví se zákaz obchodů na vlastní účet CASP na platformě, kterou provozuje, i kdyby měl současně povolení ke službě krypto směnární ve smyslu MiCA. Poslední kategorií požadavků je oblast transparency obchodních dat, zahrnující online zveřejňování cen, hloubky trhu a dalších tržních dat.⁴⁴

Služba krypto směnární podléhá požadavkům na nediskriminační obchodní politiku, transparentnost cen a zveřejnění kurzů a limitů směny, stejně jako zveřejnění detailů transakcí, včetně cen a objemů po jejich realizaci.⁴⁵ **Provádění pokynů** je spojeno s požadavkem na *best execution* a souvisejícími informačními povinnostmi vůči klientovi.⁴⁶

Umístování kryptoaktiv zahrnuje informační povinnosti vůči nabízejícímu, informace o druhu umístování (s garancí úpisu nebo bez této garance), informace o poplatcích, harmonogramu umístění, cílovém trhu. Dále se uplatní pravidla řízení střetu zájmů při umístování mezi vlastní klienty CASP, pro případ nesprávného stanovení navrhované ceny kryptoaktiva a pravidla pro pobídky.⁴⁷ **Přijímání a předávání pokynů** zahrnuje procesy k řádnému a včasnému předání pokynu a podléhá zakazu přijímání odměny za směřování pokynů klientů na konkrétní krypto burzu nebo konkrétnímu CASP.⁴⁸

Pro **službu převodu kryptoaktiv** je stanoven požadavek na obsah smluvního ujednání s klienty, které vymezí povahu služby a způsobu převodu, bezpečnostní opatření, poplatky a rozhodné právo v souvislosti s převodem.⁴⁹

Konečně **služby s poradenským prvkem**, tedy poradenství a portfolio management, jsou klientovi poskytovány na základě provedení a vyhodnocení testu vhodnosti (investičního dotazníku), obdobně jako v případě investičních služeb dle ZPKT a při zohlednění rizik souvisejících s kryptoaktivy.⁵⁰ V případě neposkytnutí informace klientem nebo nevhodnosti služby na základě výsledku testu vhodnosti CASP klientovi službu portfolio managementu neposkytne. Obě služby zahrnují specifické upozornění na rizika, včetně volatility a omezené likvidity kryptoaktiv. CASP poskytující portfolio management zpřístupní klientovi každé tři měsíce průběžnou zprávu o stavu portfolia. V případě poradenství CASP poskytne klientovi informace o nezávislé nebo nikoli nezávislé povaze poradenství, o šíři prováděné analýzy a ceně poradenství. Pokud je poskytováno nezávislé poradenství, pak platí zákaz pobídek a dodatečný požadavek na šíři provedené analýzy. U nikoli nezávislého poradenství jsou pobídky podmíněny zvýšením kvality poskytované služby. Poradenství je rovněž spojeno s požadavky na znalosti osob poskytujících poradenství, které upřesní národní právní úprava.

Závěrem: co očekávat od MiCA?

Z předchozích řádků je zřejmé, že MiCA představuje výzvu pro segment kryptoaktiv jako celek. **Co tedy očekávat od nové**

41 Srov. čl. 67 a Přílohu IV MiCA.

42 Srov. čl. 75 MiCA.

43 D. A. Zetzsche, F. Annunziata, D. W. Arner, R. P. Buckley, op. cit. sub 15, str. 8, dostupné na: <<https://ssrn.com/abstract=3725395>>.

44 Srov. čl. 76 MiCA.

45 Srov. čl. 77 MiCA.

46 Srov. čl. 78 MiCA.

47 Srov. čl. 79 MiCA.

48 Srov. čl. 80 MiCA.

49 Srov. čl. 82 MiCA.

50 Cf Art 81 MiCA.

právní úpravy? Velmi pravděpodobně významnou konsolidaci trhu. Z rámcově tisíců stávajících subjektů, vedených živnostenskými úřady jako osoby oprávněné poskytovat služby spojené s virtuálním aktivem, má potenciál úspěšně požádat o povolení dle MiCA a následně jej získat zřejmě jen zanedbatelná část.

Pro stávající poskytovatele služeb souvisejících s kryptoaktivy s sebou MiCA přináší nutnost přizpůsobit své fungování a poskytované služby, mnohdy založené na co největší míře autonomie a odlišnosti od „tradičních“ finančních služeb, požadavkům a procesům standardní finanční regulace. Kromě personální, procesní, organizační a finanční stránky jde nezdědka i o výzvu v rovině téměř filozofické. **Pro ty z poskytovatelů, kteří povolení získají, se však, kromě zjednodušení expanze do zahraničí, otevírá cesta k „zrovnoprávnění“ jimi poskytovaných služeb s tradičními finančními službami.** To může mít řadu kladných důsledků, a to jak ve vztahu k oslovení nových kategorií klientů, tak např. k citlivé otázce přístupu k bankovním účtům.

Pro tradiční regulované instituce MiCA a zejména tam zakotvený zjednodušený notifikační (oznamovací) proces představují výhodnou vstupenku do světa, kterému se, alespoň ve veřejných prohlášeních, doposud z regulatorních, reputačních a obchodních důvodů spíše vyhýbaly. Bylo by překvapivé, pokud by nabídnutou příležitost nevyužily. Již při letmém shrnutí požadavků MiCA, jak byly nastíněny na předchozích řádcích, je totiž zřejmé, že **oproti stávajícím, povahou často startupovým poskytovatelům, mají při jejich plnění významnou konkurenční výhodu.**

Pro retailové klienty služeb souvisejících s kryptoaktivy v optimálním případě MiCA zvýší jak dostupnost a srozumitelnost poskytovaných služeb, tak úroveň ochrany klientů při jejich čerpání. Pro klienty – institucionální investory, včetně investičních fondů, zřejmě MiCA může umožnit investice do této třídy aktiv a čerpání služeb souvisejících s kryptoaktivy i v případech, kdy to současný právní rámec, politiky řízení rizik a compliance nebo obchodní rozhodnutí zúčastněných stran prozatím vylučují.

Zmíňujeme-li potenciální přínosy MiCA, je třeba stejně důrazně zmínit též potenciální rizika. Zřejmě nejpálčivějším rizikem je **regulatorní overkill.** Tedy situace, kdy požadavky MiCA (a souvisejících právních předpisů) se ukážou být natolik extenzivní, že v konečném důsledku povedou k utlumení rozvoje tohoto nového segmentu finančních služeb, snížení konkurenceschopnosti, a tím i dostupnosti a atraktivity služeb pro investory. Související ztrátu příležitosti pro tuzemský (nejen) finanční sektor netřeba zdůrazňovat.

Dalším důsledkem pak může být **rozšíření scénářů založených mj. na DeFi,** které budou umožňovat poskytování a čerpání služeb souvisejících s kryptoaktivy bez regulatorní zátěže předepisované MiCA.

Riziko nepřiměřené regulatorní zátěže, které při analýze jednotlivých požadavků vnímáme, **lze částečně snížit užitím principu přiměřenosti** při posuzování žádosti o povolení stávajícího lokálního CASP na straně jedné a notifikací CASP – významné úvěrové instituce na straně druhé, **stejně jako aktivní komunikací mezi tržními subjekty a NCA, resp. orgánem dohledu,** ohledně očekávání obou stran v rámci povoloovacího řízení a následného poskytování služeb. Význam role odborných právních poradců v tomto procesu zřejmě nemusíme příliš zdůrazňovat.⁵¹ ❖

51 Článek je výsledkem autorova působení v Centru pro právo, finance a technologie Masarykova ústavu vyšších studií ČVUT v Praze. ORCID: 0000-0001-9283-4691.

Barbara Vlachová

Zákon o vyvlastnění Liniový zákon. Komentář

- komentář k zákonu o vyvlastnění poskytuje ucelený výklad jednotlivých ustanovení zákona; je doplněn odkazy na související literaturu a stěžejní soudní rozhodnutí
- snaží se zodpovědět některé otázky, které se vyskytly v souvislosti s přijetím nové právní úpravy, v neposlední řadě je pozornost věnována i problematice vyvlastnění v mezinárodním kontextu
- publikace nově zahrnuje první komentář k liniovému zákonu

2023 | brožované | 208
690 Kč | obj. číslo BK101

Pavel Šámal a kol.

Trestní zákoník Komentář 3. vydání. 3 svazky

- třetí, aktualizované vydání komentáře k trestnímu zákoníku zachycuje právní stav k 1. lednu 2023, a to včetně poslední novelizace provedené zákonem č. 429/2022 Sb
- jednotlivé části nového vydání komentáře jsou přepracovány a doplněny zejména v návaznosti na novelizace trestního zákoníku
- je zásadním způsobem rozšířen a doplněn o judikaturu, včetně souvisejících rozhodnutí ESLP, Soudního dvora EU i NSS

2023 | vázané s přebalem | 3 svazky
4 968 | 8 900 Kč | obj. číslo EVK21

Svoboda/Klička

Dědické právo v praxi 2. vydání

- publikace vychází v novém, aktualizovaném a rozšířeném vydání; opět nabízí ucelený přehled všech institutů tohoto odvětví soukromého práva
- autoři se v maximální míře snažili sumarizovat aktuální názory právní doktríny a především zohlednit všechna relevantní rozhodnutí vyšších soudů, zejména pak Nejvyššího soudu
- výklad ilustruje i mnoho příkladů

2023 | brožované | 480
890 Kč | obj. číslo PP186

Nesporné skutečnosti z pohledu rovnosti stran v řízení před soudem

Novelizací zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále „trestní řád“ nebo „tr. řád“), provedenou zákonem č. 333/2020 Sb., byl v ust. § 196 a 206a tr. řádu vytvořen institut nesporných skutečností. Od 1. 10. 2020 předseda senátu spolu s doručením opisu obžaloby upozorní obžalovaného, že má právo se v jím stanovené lhůtě vyjádřit také k tomu, které skutečnosti považuje za nesporné [§ 196 odst. 2 písm. d) tr. řádu]. Až v hlavním líčení pak vyzve předseda senátu státního zástupce, aby po přednesení obžaloby uvedl, které skutečnosti považuje za nesporné (§ 206 odst. 1 tr. řádu). Proč názor obžalovaného na nesporné skutečnosti zná státní zástupce v době přípravy na hlavním líčení, avšak obžalovaný se od státního zástupce dozví, které skutečnosti označí za nesporné, až po přednesení obžaloby? Je tato úprava, která má v praxi nepříznivé důsledky pro obhajobu obžalovaného, v souladu s rovností stran v řízení před soudem?

Doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc.,
je bývalým advokátem
a vysokoškolským pedagogem,
je expertem na trestní právo.

K právní úpravě institutu nesporných skutečností

Novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. byl od 1. 1. 2002 vytvořen institut nesporných skutečností ve zjednodušeném řízení konaném před samosoudcem po zkráceném přípravném řízení. Při hlavním líčení ve zjednodušeném řízení mohl samosoudce po výslechu obviněného a přečtení protokolu o výslechu podezřelého (§ 179b odst. 3 tr. řádu) rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné a s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti nebyl závažný důvod o těchto prohlášeních pochybovat.

Do 30. 9. 2020 nebyl institut nesporných skutečností obsažen v hlavě třinácté trestního řádu, kde je upravena příprava a počátek hlavního líčení. V důsledku toho nemohl soud v hlavním líčení upustit od dokazování žádných skutečností, a to ani v případě, že státní zástupce a obžalovaný shodně označili některé skutečnosti za nesporné a soud o jejich prohlášeních nepochyboval.

Teprve po **novelizaci trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. byl institut nesporných skutečností s účinností od 1. 10. 2020 zakotven do ust. § 196 a 206a tr. řádu.** Podle § 196 odst. 2 písm. d) tr. řádu předseda senátu spolu s doručením opisu obžaloby upozorňuje obžalovaného, že má právo v jím stanovené lhůtě uvést, které skutečnosti uvedené v obžalobě považuje za nesporné. „Oprávnění obžalovaného obsažené v návěti § 196

odst. 2 tr. řádu, tzn. právo vyjádřit se k obžalobě již poté, co ji obdrží, tedy výrazně dříve než v hlavním líčení, je cennou možností reakce obžalovaného na obžalobu. Otázkou však je, zda jde také o formu podpoření rovnosti stran a kontradiktornosti řízení.“ Tato otázka je namístě ve vztahu ke všem skutečnostem uvedeným v § 196 odst. 2 tr. řádu, obzvláště ke skutečnostem označeným za nesporné ve vztahu k rozhodování soudy.

Které skutečnosti může obžalovaný označit za nesporné?

Pokud se obhajoba shodne na tom, že některé skutečnosti obsažené v obžalobě nelze po skončení dokazování v přípravném řízení vyvrátit ani zpochybnit, může je obžalovaný po prostudování opisu obžaloby označit za nesporné [§ 196 odst. 2 písm. d) tr. řádu]. Pak na základě upozornění předsedy senátu může obžalovaný vypracovat vyjádření soudu a v něm např. uvést: „Dokazováním provedeným v průběhu vyšetřování bylo prokázáno, že se stal skutek, pro který jsem jako obžalovaný stíhán, i to, že tento skutek je trestným činem. Tyto skutečnosti považuji za nesporné. Zdůrazňuji však, že v přípravném řízení nebylo prokázáno, že jsem tento skutek, pro který jsem stíhán, spáchal já. Tak je tomu i poté, co státní zástupce podal k soudu obžalobu.“

Ve zmíněném případě se může obžalovaný s obhájcem shodnout na stejném názoru vzhledem k výsledkům dokazování v přípravném řízení.

Za nespornou může obžalovaný v konkrétní věci po poradě s obhájcem prohlásit i jakoukoliv jinou skutečnost, kterou považuje za nezpochybnitelnou. Mnohdy se však obhajoba na základě výsledků vyšetřování neshodne na žádných nesporných skutečnostech. Někdy je tomu tak proto, že nesporné skutečnosti neshledá obhajoba po skončení přípravného řízení ani po podání obžaloby, kdy se důkazní situace nezměnila oproti skončení vyšetřování a prostudování spisů (§ 166 tr. řádu), jindy proto, že těžiště trestního řízení spatřuje v hlavním líčení, ve kterém by se mělo konat dokazování, které policejní orgán odmítl v průběhu vyšetřování i po jeho skončení.

Obhájci znají řadu případů, kdy policejní orgán nepovažuje návrhy obviněného na doplnění dokazování za nutné, a proto je od-

1 P. Vantuch: Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu, Bulletin advokacie č. 5/2022, str. 31.

mítne neformálním opatřením. Následně žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu podle § 157a odst. 1 tr. řádu pak mnozí státní zástupci nevyhoví, a to nejčastěji se standardním odůvodněním, že těžiště dokazování je v hlavním líčení.

Jak může reagovat obžalovaný, když státní zástupce označí některé skutečnosti za nesporné?

Po provedení úkonů nezbytných na počátku hlavního líčení (§ 205 tr. řádu) vyzve předseda senátu státního zástupce, aby přednesl obžalobu, a od 1. 10. 2022 také aby uvedl, které skutečnosti považuje za nesporné (§ 206 odst. 1 tr. řádu). Označí-li státní zástupce po přednesení obžaloby v hlavním líčení některé skutečnosti za nesporné, tak je to pro obžalovaného a obhájce nová informace, na niž musí neprodleně reagovat v jednací síni soudu. **A tato nutnost urychlené reakce, která není možná bez porady obhajoby, je v praxi problémem, s nímž zákonodárce nepočítal.**

Jestliže obžalovaný po doručení opisu obžaloby sdělí písemně soudu, které skutečnosti uvedené v obžalobě považuje dle § 196 odst. 2 písm. d) tr. řádu za nesporné, může na to reagovat státní zástupce potřebným promyšlením a důkladnou přípravou na hlavní líčení. Je to proto, že v každé věci, v níž obžalovaný již po doručení opisu obžaloby soudu písemně sdělí, které skutečnosti považuje za nesporné, tak předseda senátu doručí jeho vyjádření k obžalobě státnímu zástupci, neboť mu to ukládá § 196 odst. 3 věta druhá tr. řádu.

Jak by měl před soudem reagovat obžalovaný, když státní zástupce označí v hlavním líčení některé skutečnosti za nesporné? Na tuto otázku neexistuje obecně platná odpověď. V praxi se reakce obhajoby zpravidla odvíjí od toho, zda obžalovaný po upozornění od předsedy senátu uvedl na adresu soudu, zda některé skutečnosti považuje za nesporné, či nikoliv.

Bezproblémová situace je pro obhajobu pouze v několika následujících případech. Problémy nemá obhajoba v hlavním líčení, pokud po doručení opisu obžaloby sdělí obžalovaný (obhájce) soudu, že **žádné skutečnosti obsažené v obžalobě nepovažuje za nesporné.** Pak stačí, když obžalovaný (nebo obhájce) na dotaz předsedy senátu uvede, že i po vyjádření státního zástupce, který v hlavním líčení po přednesení obžaloby uvedl, že některé skutečnosti považuje za nesporné, setrvává na svém písemném vyjádření, které nemá důvod změnit, což mu umožňuje § 206a odst. 2 věta druhá tr. řádu.

Problémy nemá obhajoba ani v případě, když **obžalovaný (nebo obhájce) již po doručení opisu obžaloby sdělí soudu, které skutečnosti obsažené v obžalobě považuje za nesporné, a také státní zástupce označí po přednesení obžaloby v hlavním líčení za nesporné stejné skutečnosti.** Také potom může obžalovaný setrvávat na svém písemném vyjádření, které zaslal soudu.

Problémy nevznikají obhajobě ani tehdy, když **obžalovaný nevyužil své právo vyjádřit se k obžalobě po doručení jejího opisu, i když obhajoba nepovažuje žádné skutečnosti za nesporné.** Označí-li pak v hlavním líčení státní zástupce některé skutečnosti za nesporné, pak postačuje, když obžalovaný po výzvě předsedy senátu v hlavním líčení uvede to, na čem se obhajoba shodla a soudu nesdělila, tedy že žádné skutečnosti uvedené v obžalobě nepovažuje za nesporné. Může dodat, že s vyjádřením stá-

tního zástupce ohledně nesporných skutečností nesouhlasí, případně uvést, z jakých důvodů.

Ve všech třech zmíněných případech, pokud s nimi obhajoba zásluhou obhájce již při přípravě na hlavní líčení počítá, je reakce obhajoby na vyjádření státního zástupce o nesporných skutečnostech v hlavním líčení snadná a je pro ni zapotřebí jen krátká porada obhajoby. Tak je tomu za předpokladu, že obhájce při přípravě na hlavní líčení upozorní obžalovaného na možnost, že v hlavním líčení označí státní zástupce některé skutečnosti za nesporné. To lze předpokládat podle průběhu dokazování konaného ve vyšetřování. Nejčastěji z reakcí policejního orgánu konajícího vyšetřování na návrhy obhajoby, stejně jako z reakcí státního zástupce na žádosti obviněného o přezkoumání postupu policejního orgánu. Pokud obhájce připraví obžalovaného na možnost, že státní zástupce označí po podání obžaloby některé skutečnosti za nesporné, pak stačí, když obhájce zareaguje podle předchozí domluvy s obžalovaným, který se tak může soustředit na svůj nadcházející výslech.

Náročná situace pro obhajobu vzniká tehdy, když státní zástupce po přednesení obžaloby v hlavním líčení označí některé skutečnosti za nesporné, avšak obžalovaný po doručení opisu obžaloby písemně sdělil soudu, že žádné skutečnosti uvedené v obžalobě nepovažuje za nesporné. Pak se předseda senátu dotazuje obžalovaného, zda souhlasí s vyjádřením státního zástupce ohledně skutečností, které po přednesení obžaloby označil za nesporné, nebo setrvává na svém názoru, že v obžalobě nejsou nesporné skutečnosti. **Předseda senátu očekává od obžalovaného neprodlenou stručnou odpověď.** Bud: „*Souhlasím se státním zástupcem, že v obžalobě jsou nesporné skutečnosti, které nyní označil, konkrétně ...*“ Nebo: „*Setrvávám na svém názoru, který jsem sdělil písemně soudu dne ... Opakovaně sděluji soudu, že v obžalobě jsem neshledal nesporné skutečnosti.*“

V praxi je však pozice obhajoby výrazně složitější, protože musí zareagovat na skutečnosti považované státním zástupcem za nesporné, ať již takové sdělení bylo možné očekávat, či nikoliv. V řadě případů jsou podle obhajoby v obžalobě sporné skutečnosti, protože důkazy, které navrhovala, nebyly ve vyšetřování provedeny s odůvodněním, že budou provedeny v hlavním líčení. Pak nelze předpokládat, které skutečnosti označí státní zástupce jako nesporné po přednesení obžaloby. Tak je tomu za situace, kdy se v obžalobě uvádí, že je plně odůvodněna provedenými důkazy, i když důkazy navrhované obhajobou nebyly ve vyšetřování provedeny. **Proto se musí obžalovaný s obhájcem v jednací síni soudu poradit,** jak na novou situaci zareagovat, a to za přítomnosti soudu, státního zástupce, veřejnosti a mnohdy i spoluobžalovaných a jejich obhájců.

Zákonodárce však bezdůvodně předpokládal jednoznačnou a neprodlenou reakci obžalovaného, stejně jako to očekávají mnozí předsedové senátu. Obžalovaný v § 206a odst. 1 tr. řádu nedostal výslovně možnost požádat o přerušení, příp. o odročení hlavního líčení, které by obhajobě umožnilo promyšleně zareagovat na vyjádření státního zástupce, který označil některé skutečnosti za nesporné. Vzhledem k tomu je obžalovaný nucen reagovat na novou situaci poté, co v hlavním líčení vznikla, bezprostředně poté, co státní zástupce uvedl, které skutečnosti považuje za nesporné. I když je obžalovaný ve stresu, tak má zodpovědně posoudit, jak zareagovat na skutečnosti, které jsou nesporné dle vyjádření státního zástupce, a posoudit, zda se s ním může shodnout, nebo nikoliv. **To může učinit jen po poradě s ob-**

hájcem, který je schopen posoudit nově vzniklou situaci a navrhnout, jak na ni reagovat. Porada obhajoby konaná před zrakem všech osob přítomných v jednací síni soudu, v situaci, kdy soud netrpělivě očekává reakci obžalovaného, je mimořádně obtížná. Důsledkem toho může být urychlená reakce obhajoby, nejednou i ukvapený a nepromyšlený souhlas s označením některých skutečností za nesporné, shodně se státním zástupcem.²

Které skutečnosti obsažené v obžalobě označuje v hlavním líčení za nesporné státní zástupce?

Státní zástupce označuje v hlavním líčení za nesporné především **ty skutečnosti, které jsou podle něj prokázány dokazováním v přípravném řízení**, a proto o nich není třeba vést s obhajobou spor před soudem prvního stupně, tedy je možné upustit od jejich dokazování v hlavním líčení. Mnohdy může obhajoba již po skončení vyšetřování očekávat, že státní zástupce označí v hlavním líčení za nesporné ty skutečnosti, jež byly již podle názoru policejního orgánu prokázány v přípravném řízení, přestože byly odmítnuty návrhy obhajoby na doplnění dokazování. V řadě případů policejní orgán odmítá návrhy obhajoby na doplnění dokazování po skončení vyšetřování s odůvodněním, že provedenými důkazy byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (§ 2 odst. 5 tr. řádu). Pak některé, někdy i všechny skutečnosti obsažené v obžalobě, označí státní zástupce za nesporné. Pokud však obhajoba navrhovala doplnění dokazování, jemuž nebylo vyhověno, činila to proto, že tyto skutečnosti nepovažovala za nesporné.

Pokud obžalovaný využije své právo dle § 196 odst. 2 písm. d) tr. řádu, pak se státní zástupce již z vyjádření obžalovaného zasláního předsedovi senátu dozví, zda některé skutečnosti považuje v obžalobě za nesporné. To mu umožňuje ještě před konáním hlavního líčení v klidu připravit svoji promyšlenou reakci na výzvu předsedy senátu dle § 206 odst. 1 tr. řádu, a to se znalostí vyjádření obžalovaného, nebo po zjištění, že se ve smyslu § 196 odst. 2 písm. d) tr. řádu po obdržení obžaloby nevyjádřil.

Které skutečnosti obsažené v obžalobě může v hlavním líčení označit za nesporné obžalovaný?

V hlavním líčení může obžalovaný označit za nesporné skutečnosti, které byly nezpochybnitelně prokázány v průběhu přípravného řízení. Zejména ty, které po poradě s obhájcem označil za nesporné v písemném vyjádření zasláném soudem dle § 196 odst. 2 písm. d) tr. řádu, které vypracoval poté, co obdržel opis obžaloby. Kromě toho také v případech, kdy se obhajoba až v hlavním líčení shodne se státním zástupcem v názoru, že důkazy provedenými v přípravném řízení byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro je-

jich rozhodnutí (§ 2 odst. 5 tr. řádu), a proto nelze obžalobu v řízení před soudem zpochybnit. K názoru, že nesporné jsou konkrétní skutečnosti uvedené v obžalobě, může obžalovaný po poradě s obhájcem dospět již po prostudování opisu obžaloby, při přípravě na hlavní líčení, ve vyjádření zasláném soudem.

Ke změně vyjádření zasláního soudem by neměla obhajoba dospět jen proto, že státní zástupce v hlavním líčení označil některé skutečnosti za nesporné. V řadě případů státní zástupce označuje v hlavním líčení za nesporné skutečnosti, které jsou dle názoru obhajoby sporné od zahájení trestního stíhání, v průběhu vyšetřování, po jeho skončení i po podání obžaloby.

Za této důkazní situace, zejména pokud jsou důkazy jen nebo také ve prospěch obžalovaného, nemůže obhajoba označit jimi dokazované skutečnosti za nesporné. Nelze totiž vyloučit, že státní zástupce chce zabránit dokazování skutečností, jež označí za nesporné, jen proto, aby zabránil náročnému dokazování v hlavním líčení v obavě, že při něm neudrží důkazní břemeno. Tuto skutečnost si však vesměs neuvědomuje obžalovaný, a proto ji musí odpovědně posoudit obhájce. **O snaze státního zástupce zabránit náročnému dokazování v hlavním líčení by měl obhájce informovat klienta již po doručení obžaloby, aby předešel výměně názoru s obžalovaným v hlavním líčení, po sdělení státního zástupce, které skutečnosti považuje za nesporné.**

Jaké jsou reakce obhajoby poté, co státní zástupce označí některé skutečnosti za nesporné?

Pokud po doručení opisu obžaloby zašle obžalovaný na adresu soudu vyjádření, které skutečnosti považuje za nesporné, potom může v hlavním líčení vyjít z tohoto vyjádření poté, co státní zástupce uvede skutečnosti, které považuje za nesporné. V praxi má v hlavním líčení **značný význam nejen vyjádření státního zástupce** (§ 206 odst. 1 tr. řádu), **nybrž i forma, jakou se předseda senátu dotazuje obžalovaného**, zda setrvává na svém vyjádření, které zaslal soudem, nebo zda jej chce nějakým způsobem změnit (§ 206a odst. 1 věta druhá tr. řádu).

Někdy se předseda senátu poté, co v hlavním líčení prohlásí státní zástupce některé skutečnosti za nesporné, dotáže obžalovaného: „*Pane obžalovaný, ve vašem vyjádření k opisu obžaloby, které jste zaslal soudem, jste neoznačil za nesporné žádné skutečnosti. Tážu se, zda setrváváte na svém vyjádření, nebo je chcete na počátku hlavního líčení změnit.*“

Po takovém dotazu může obžalovaný po krátké poradě obhajoby stručně uvést to, nač je připraven již od zaslání písemného vyjádření: „*Setrvávám na svém písemném vyjádření a nechci na něm nic měnit.*“ Ještě vhodnější je, když za obžalovaného, v souladu s § 206a odst. 2 tr. řádu, zareaguje obhájce: „*Můj klient vyslechl vyjádření státního zástupce a nadále nepovažuje za nesporné žádné skutečnosti uvedené v obžalobě, tedy setrvává na svém písemném vyjádření ze dne ...*“

Jindy však předseda senátu žádá obžalovaného o vyjádření výrazně obsírněji, např. následovně: „*Pane obžalovaný, právě jste vyslechl státního zástupce, který po přednesení obžaloby označil za nesporné tyto skutečnosti ... Vy jste písemně neoznačil za nesporné žádné skutečnosti obsažené v obžalobě. Proto se vás nyní tážu, zda setrváváte na svém vyjádření, které jste mně zaslal dne ..., nebo své vyjádření chcete nyní změnit. Pro vaši informaci dodávám, že pokud byste se rozhodl své stanovisko změnit a označil byste nyní za nesporné stejné sku-*

² Obžalovaný (obhájce) v mnoha výše popsaných bezproblémových situacích sdělí v hlavním líčení soudem, že nemá důvod změnit svůj názor a na rozdíl od státního zástupce žádné skutečnosti obsažené v obžalobě nepovažuje za nesporné. Vzhledem k tomu i ve složitých situacích mnohdy očekává soud rychlou reakci obžalovaného na neočekávané vyjádření státního zástupce, i když není možné je učinit bez důkladného posouzení nové situace.

tečnosti jako státní zástupce, pak by mohl soud rozhodnout, že upustí od dokazování skutečností, které byste shodně označili za nesporné.”

Takto, či obdobně formulovaný dotaz, či spíše úvahu předsedy senátu, lze označit za sugestivně kapiózní, protože na počátku hlavního líčení vytváří nepřilíš skrývaný tlak na obžalovaného, aby změnil své původní vyjádření, které zaslal soudu. S tím by však neměla souhlasit obhajoba, zejména pokud v průběhu vyšetřování vyvracela nebo zpochybňovala i ty skutečnosti, které označil státní zástupce za nesporné, a očekává, že se po dokazování v hlavním líčení prokáže tvrzení obhajoby.

Nežřídka získá obžalovaný po umně formulovaném dotazu předsedy senátu dojem, že by soud přivítal, aby nemusel dokazovat skutečnosti označené za nesporné státním zástupcem, avšak potřebuje k tomu souhlasné stanovisko obžalovaného. **Proto obžalovaný zvažuje přehodnocení postoje, k němuž dospěl společně s obhájcem poté, co obdrželi opis obžaloby od soudu, a chce označit za nesporné stejné skutečnosti jako státní zástupce.** Někdy obžalovaný bez rozmyšlení převezme argumentaci předsedy senátu a sdělí obhájci, že by shoda stran na nesporných skutečnostech umožnila urychlení a zkrácení hlavního líčení. S tímto důvodem se však nemůže obhajoba ztotožnit. Zpravidla jen obhájce si plně uvědomuje, že pokud soud po shodném názoru stran rozhodne o tom, že upouští od dokazování těch skutečností, které soud označil za nesporné, pak v hlavním líčení nebudou provedeny četné důkazy, jimiž chtěla obhajoba vyvracet či zpochybňovat obžalobu. Přitom jde mnohdy o důkazy, o nichž policejní orgán konající vyšetřování a státní zástupce uvedli, že budou provedeny v hlavním líčení. **Pokud obžalovaný převezme vyjádření státního zástupce a argumentaci předsedy senátu, pak si neuvědomuje, že jím navrhované důkazy nemusejí být provedeny ani v hlavním líčení.**

Pro obžalovaného je i za účinné pomoci obhájce velmi nesnadné v jednacím síni soudu, ve stresu, v časové tísní, před zraky dalších osob, bezprostředně před svým výsledkem dospět odpovědně k názoru, zda potvrdit původní vyjádření o tom, že ve věci nejsou nesporné skutečnosti, nebo se rozhodnout jinak jen proto, že státní zástupce označil některé skutečnosti za nesporné. Obzvláště za situace, kdy předseda senátu netrpělivě očekává rychlou reakci obžalovaného a nejednou dává najevo nelibost nad prodlužující se poradou obhajoby. Proto se v praxi i obhájce v hlavním líčení někdy nutí k rychlé reakci a maximálnímu zkrácení porady obhajoby.

Je porada obhajoby důvodem pro přerušení hlavního líčení?

Poté, co státní zástupce v hlavním líčení uvede skutečnosti, které považuje za nesporné, nemusí se obžalovaný s obhájcem po dotazu předsedy senátu shodnout, jak zareagovat, ať již obžalovaný podal soudu své písemné vyjádření, či nikoliv. Zatímco soud očekává okamžitou reakci obžalovaného, ta nepřichází, protože se obhajoba potřebuje poradit a žádá o přerušení hlavního líčení.

Dle § 203 tr. řádu je praktické operativní řízení hlavního líčení svěřeno předsedovi senátu. V řadě případů obhájce žádá předsedu senátu o krátkodobé přerušení hlavního líčení za účelem přestávky během jednání ze zdravotních příčin obžalovaného či obhájce a z mnoha dalších důvodů. Proto **žádná zákonná překážka nebrání tomu, aby obhájce požádal předsedu senátu o přerušení hlavního líčení za účelem porady obhajoby k vyjádření**

státního zástupce k nesporným skutečnostem. Může to učinit např. takto: „Pane předsedo, žádám vás o přerušení hlavního líčení za účelem porady obhajoby, konkrétně posouzení vyjádření státního zástupce týkajícího se nesporných skutečností uvedených v obžalobě a formulování názoru obžalovaného k tomuto vyjádření. Svoji žádost odůvodňuji tím, že zákonodárce vytvořil v § 196 a 206a tr. řádu nerovnost stran. Státní zástupce se o vyjádření mého klienta vypracované po doručení opisu obžaloby od soudu dozvěděl dle § 196 odst. 3 tr. řádu s časovým předstihem před zahájením hlavního líčení, a proto na ně mohl v klidu připravit promyšlenou reakci na vaši výzvu a uvést, které skutečnosti považuje za nesporné. Můj klient, i já jako jeho obhájce, jsme vyslechli vyjádření státního zástupce týkající se nesporných skutečností až nyní po přednesení obžaloby. Obhajoba může na toto vyjádření státního zástupce zareagovat až poté, co se poradí bez přítomnosti soudu a veřejnosti.”

Takové žádosti předsedovi senátu o přerušení hlavního líčení za účelem porady obhajoby k vyjádření státního zástupce k nesporným skutečnostem nejsou běžné. Důvodem je to, že **v § 206a odst. 1 větě druhé tr. řádu se hovoří jen o dotazu předsedy senátu na obžalovaného, výslovně se však nepočítá s možností přerušení hlavního líčení.** Proto obhájce vesměs nežádají o přerušení hlavního líčení, zejména pokud jim již dříve, v jiných trestních věcech, nebylo opakovaně vyhověno.

Některí předsedové senátu však žádostem obhajoby o přerušení hlavního líčení vyhovují vzhledem k tomu, že si uvědomují, že reakce obhajoby je za přítomnosti soudu, státního zástupce i veřejnosti velmi nesnadná. **V případech, že předseda senátu ani po žádosti obhajoby nepřerušil hlavní líčení za účelem porady obhajoby, třeba jen na 10 minut, měl by obžalovaný setrvat na písemně sděleném vyjádření. Pokud se po obdržení obžaloby nevyjádřil, pak může ponechat bez vyjádření i vyjádření státního zástupce k nesporným skutečnostem.**

Je současná úprava nesporných skutečností v souladu s rovností stran?

Pro zjištění stanoviska obviněného k obžalobě, nedošlo-li ke sjednání dohody o vině a trestu ani k prohlášení viny obviněným, může soud rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné, pokud s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažný důvod o těchto prohlášeních pochybovat (§ 206d tr. řádu).³ Předpokladem však je, aby se obviněný i státní zástupce dozvěděli o stanovisku protistrany ve stejné době. **Je v rozporu s rovností stran, když v současnosti nezná obžalovaný názor státního zástupce na to, které skutečnosti považuje za nesporné, již před hlavním líčením a nemá možnost na něj v klidu zareagovat po poradě s obhájcem v době, kdy se připravuje na hlavní líčení. Státní zástupce je oproti obžalovanému zvýhodněn, protože se od soudu**

3 V § 206d tr. řádu používá zákonodárce pojem obviněný, i když dle § 12 odst. 8 tr. řádu se po nařízení hlavního líčení označuje obviněný jako obžalovaný. Je nepochybné, že dle § 12 odst. 7 tr. řádu se obviněným rozumí také obžalovaný a odsouzený. Novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. byla v trestním řádu s účinností od 1. 10. 2022 vytvořena čtyři nová ustanovení, a to § 206a až 206d. V § 206a až 206c tr. řádu je bezvýhradně užíván pojem obžalovaný, pouze v § 209d tr. řádu je užit pojem obviněný. Je tomu tak přesto, že soud může rozhodnout o upuštění od dokazování těch skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné, až v hlavním líčení.

dozví, které skutečnosti považuje za nesporné obžalovaný, vždy když zašle vyjádření soudu na základě popisu obžaloby, v době přípravy na hlavní líčení.

V případě, že státní zástupce a následně i obžalovaný (§ 206a odst. 1 tr. řádu) shodně označí určité skutečnosti za nesporné, může soud rozhodnout o upuštění od dokazování těchto skutečností. Podmínkou je pouze to, že s ohledem na ostatní zjištěné skutečnosti není závažný důvod o těchto prohlášeních pochybovat (§ 206d tr. řádu). Pokud soud o shodných prohlášeních státního zástupce a obžalovaného o nesporných skutečnostech nepochybuje, pak může dojít před soudem nejen k dílčímu, nýbrž i k zásadnímu omezení rozsahu dokazování. Obžalovanému by měl obhájce objasnit, že je nezbytné, aby obhajoba nepodceňovala vyšetřování, protože jeho význam může být v důsledku upuštění od dokazování nesporných skutečností v hlavním líčení mnohem větší, než byl do 30. 9. 2020.

Po novelizaci trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. může obžalovaný vyjádřit, které skutečnosti považuje v obžalobě za nesporné, již po obdržení popisu obžaloby [§ 196 odst. 2 písm. b)] nebo až na základě výzvy předsedy senátu po přednesení obžaloby (§ 206a odst. 1). Státní zástupce je však vyzván předsedou senátu, aby se vyjádřil, zda považuje některé skutečnosti za nesporné, až po přednesení obžaloby. **Je tato úprava v souladu s principem rovnosti stran v trestním řízení?**

Základní zásady trestního řízení stanovené v § 2 tr. řádu vycházejí z ústavních principů, mezi nimiž je i rovnost před zákonem a rovnost stran před soudem [čl. 96 odst. 1 Ústavy, čl. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LPS“)]. „V hlavním líčení se v nejširším rozsahu uplatňuje požadavek procesní rovnosti stran zakotvený v čl. 37 odst. 3 LPS. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva navazující na čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spravedlnost řízení v sobě zahrnuje především princip „rovnosti zbraní“, tj. princip, že každá strana v procesu musí mít stejnou možnost hájit své zájmy a že žádná strana nesmí mít podstatnou výhodu proti protistraně.“⁴

Strana obžaloby získala v § 196 odst. 1 písm. d) a v § 206a odst. 1 tr. řádu zásadní výhodu před stranou obhajoby. Autoři i schvalovatelé novely trestního řádu, která nabyla účinnosti 1. 10. 2020, pominuli, že nezbytným předpokladem „rovnosti zbraní“ je rovné postavení obou procesních stran i v době přípravy k hlavnímu líčení. Nevzali v potaz, že „sporné skutečnosti se během řízení prezentují ve formě polemiky (kontradikce)“.⁵ V době přípravy k hlavnímu líčení může znát obžaloba názor obhajoby na nesporné skutečnosti, pokud jej vyjádří. Názor státního zástupce na nesporné skutečnosti se však obhajoba dozví až v jednací síni soudu, a to po přednesení obžaloby, bezprostředně před výsledkem obžalovaného. „Rovnost účastníků řízení znamená neposkytovat jedné ze stran jakékoliv neospravedlnitelné výhody.“⁶ Přesto strana obžaloby získala v § 196 odst. 1 písm. d) a v § 206a odst. 1 tr. řádu zásadní výhodu před stranou obhajoby.

Zásada rovnosti stran, stejně jako princip „rovnosti zbraní“ vyžaduje, aby každé straně byla poskytnuta možnost há-

jit věc za podmínek, které nejsou jasně nevýhodnější k podmínkám protistrany. Trestní proces nemůže být spravedlivý, pokud obviněného staví nespravedlivě do nepříznivé situace a zvýhodňuje stranu obžaloby.

Již s doručením popisu obžaloby upozorní předseda senátu obžalovaného, že má dle § 196 odst. 2 tr. řádu právo vyjádřit se v jím stanovené lhůtě ke skutečnostem uvedeným v obžalobě a výslovně dle písm. d) uvést, které skutečnosti považuje za nesporné. Pokud obžalovaný zašle soudu vyjádření k obžalobě a v něm uvede skutečnosti, které považuje za nesporné, předseda senátu jeho vyjádření doručí státnímu zástupci (§ 196 odst. 2 tr. řádu). V takovém případě, nejméně několik dnů, často i týdnů před zahájením hlavního líčení, ví nejen soud, nýbrž i státní zástupce, zda obžalovaný považuje některé skutečnosti za nesporné.⁷ Po obeznámení s touto zásadní skutečností může státní zástupce potvrdit či naopak modifikovat, event. výrazně změnit přípravu na hlavní líčení. **Obžalovaný však po obdržení obžaloby ani po nařízení hlavního líčení neví, zda státní zástupce považuje některé skutečnosti za nesporné.** Dokonce ani v době, kdy státní zástupce přednáší obžalobu v hlavním líčení, obžalovaný ani obhájce nejsou obeznámeni s tím, zda státní zástupce následně, po přednesení obžaloby, označí některé skutečnosti za nesporné.

Za této situace vytvořené zákonem č. 333/2020 Sb. má strana obžaloby podstatnou výhodu proti obhajobě, která nemá na počátku hlavního líčení stejnou možnost hájit své zájmy jako státní zástupce. **Zatímco státní zástupce je předsedou senátu v časovém předstihu před zahájením hlavního líčení obeznámen se skutečnostmi, které obviněný považuje za nesporné,** pokud tak učiní, **obhajoba při přípravě na hlavní líčení nezná názor státního zástupce na nesporné skutečnosti.**

Od okamžiku, kdy obžalovaný obdrží od předsedy senátu popis obžaloby, chce vědět od obhájce, jaké skutečnosti označí státní zástupce za nesporné. Na takovou otázku však nezná obhájce odpověď, protože se jí dozví stejně jako obžalovaný až v hlavním líčení, po přednesení obžaloby. Obhájce může na základě dokazování, jež se uskutečnilo v průběhu vyšetřování, pouze odhadnout, které skutečnosti by mohl státní zástupce označit v hlavním líčení za nesporné. To však je jen předpoklad, který se nemusí naplnit.

Teprve v hlavním líčení vyzve předseda senátu státního zástupce, aby přednesl obžalobu a uvedl, které skutečnosti považuje za nesporné (§ 206 odst. 1 tr. řádu). **Ještě v době, kdy státní zástupce přednáší obžalobu, neví obhajoba, zda následně označí státní zástupce za nesporné některé skutečnosti, a pokud ano, které.**

Podle zákonodárce je nezbytné, aby obžalovaný, který obdržel obžalobu nejméně pět dnů před zahájením hlavního líčení a měl možnost si ji důkladně prostudovat, ji vyslechl od státního zástupce i na počátku hlavního líčení. Představa, že by se obžalovaný dozvěděl obžalobu až v hlavním líčení, z jejího přednesení státním zástupcem, je zcela nepřijatelná, protože by na ni sám ani za pomoci obhájce nemohl promyšleně reagovat. Přesto se obžalovaný dozví, které skutečnosti obsažené v obžalobě považuje státní zástupce za nesporné, až po přednesení obžaloby. Teprve potom by měl obžalovaný nebo obhájce pokud možno stručně a rychle v jednací síni zareagovat a soudy sdělit, zda se státním zástupcem souhlasí, a pokud nikoliv, tak z jakých důvodů.

Státní zástupce ví, které skutečnosti označil obžalovaný za nesporné, již před konáním hlavního líčení, avšak obžalovaný se dozví, které skutečnosti považuje státní zástupce za nesporné, až

4 P. Šámal, J. Musil, J. Kuchta a kol.: Trestní právo procesní, 3. přepracované vydání, Praha C. H. Beck, 2013, str. 590.

5 J. Mulák: Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe, Bulletin advokacie č. 3/2019, str. 33.

6 Tamtéž.

7 Srov. blíže op. cit. sub 1, str. 31 a násl.

po přednesení obžaloby v hlavním líčení. Takto je narušena zásada rovnosti stran, stejně jako princip „rovnosti zbraní“, protože obě základní strany trestního procesu neznají názor protistrany na nesporné skutečnosti ve stejnou dobu, tedy již před hlavním líčením. Ust. § 196 odst. 1 písm. d) a § 206 odst. 1 tr. řádu jsou vytvořeny stranám nesporné podmínky. Tím, že pouze státnímu zástupci doručuje soud vyjádření obžalovaného k nesporným skutečnostem podle § 196 odst. 3 tr. řádu poté, co je obdržel před zahájením hlavního líčení, porušil zákonodárce princip, že každá strana musí mít v procesu stejnou možnost hájit své zájmy. Obžalovaný po obdržení obžaloby, v době přípravy na hlavní líčení, neví, zda státní zástupce po přednesení obžaloby v hlavním líčení označí některé skutečnosti za nesporné, a tím je podstatně znevýhodněn proti státnímu zástupci, který je s jeho názorem na nesporné skutečnosti obeznámen od předsedy senátu v době přípravy na hlavní líčení.

Ke vzniku institutu nesporných skutečností

Problémy, které má v hlavním líčení obhajoba zejména poté, co se až po přednesení obžaloby dozví od státního zástupce, které skutečnosti považuje za nesporné, zřejmě souvisí s vytvořením tohoto institutu v hlavě třinácté trestního řádu, která upravuje hlavní líčení.

Ten, kdo od roku 2019 sledoval vznik novelizace trestního řádu, která byla vytvořena v zákoně č. 333/2020 Sb., neměl možnost seznámit se v důvodové zprávě k návrhu zákona s důvody vytvoření nových či pozměněných ust. § 196, 206, § 206a až 206d tr. řádu. Je to důsledkem toho, že v návrhu zákona, v Poslanecké sněmovně nazvaného „sněmovní tisk 453/0 Novela z. – Trestní zákoník – UE“, nebyly tyto změny obsaženy, a proto zde nebylo ani jejich zdůvodnění. V důsledku toho se neuskutečnilo o těchto navrhovaných změnách ani meziresortní připomínkové řízení, které mohlo přispět ke zkvalitnění výše zmíněných ustanovení trestního řádu. Ta jsou výsledkem poslanecké iniciativy při projednávání návrhu zákona v Poslanecké sněmovně. V důsledku tohoto přístupu však nebyly k navrhovaným ust. § 196, 206, § 206a až 206d tr. řádu vyžádány připomínky resortů, včetně České advokátní komory.

Přestože v návrhu zákona ani v důvodové zprávě k vládnímu návrhu novely trestního řádu č. 333/2020 Sb. nebyla výše uvedená ustanovení uvedena ani zdůvodněna, došlo k vytvoření institutu nesporných skutečností, a to po doporučení obsaženém v usnesení ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny č. 186 ze dne 5. 2. 2020 (sněmovní tisk č. 453/3).

Až do 30. 9. 2020 trestní řád obsahoval institut nesporných skutečností jen ve zjednodušeném řízení konaném před samosoudcem po zkráceném přípravném řízení, v němž nebylo třeba dokazovat skutečnosti, které strany považovaly za nesporné (§ 314b odst. 2 věta první, § 314d odst. 2 věta druhá tr. řádu). Mnozí obhájci se s institutem nesporných skutečností ve zjednodušeném řízení konaném před samosoudcem ve své praxi nesetkali.

K porušení zásady rovnosti stran a principu „rovnosti zbraní“ v řízení před soudem

Při schvalování novely trestního řádu, následně provedené zákonem č. 333/2020 Sb., byl zákonodárce veden snahou posílit roli stran v řízení před soudem, před zahájením hlavního líčení. Tato iniciativa některých poslanců, prezentovaná v diskusi k záko-

nu, však byla v ust. § 196, 206 a § 206a až 206d tr. řádu pozměněna a narušena. Výsledkem je, že obžalovaný může již po obdržení popisu obžaloby sdělit soudu a jeho prostřednictvím i státnímu zástupci, které skutečnosti považuje za nesporné (§ 196 odst. 2 a 3 tr. řádu). Státní zástupce je však vyzván soudem, aby mu sdělil, které skutečnosti považuje za nesporné, až v hlavním líčení po přednesení obžaloby (§ 206 odst. 1, § 206a odst. 1, 2 tr. řádu). Tím byla porušena zásada rovnosti stran, stejně jako princip „rovnosti zbraní“. V důsledku toho má strana obhajoby výrazně ztíženou možnost hájit své zájmy oproti straně obžaloby, neboť s jejím názorem je seznámena až v jednací síni soudu, bezprostředně předtím, než má dojít k výsledku obžalovaného. Tento okamžik, ve kterém je obžalovaný seznámen státním zástupcem se skutečnostmi, které považuje za nesporné (§ 206 odst. 1 tr. řádu), je pro obžalovaného naprosto nevhodný, protože vytváří maximální tlak na jeho urychlené stanovisko k tomuto vyjádření státního zástupce, a to v době, kdy by se měl plně soustředit na nadcházející výsledek.

Neexistuje důvod, proč názor vyjádřený obžalovaným na nesporné skutečnosti zná státní zástupce v době přípravy na hlavní líčení, avšak obžalovaný se od státního zástupce dozví, které skutečnosti označí na nesporné, až po přednesení obžaloby. Zásada rovnosti stran i princip „rovnosti zbraní“ by byly zachovány pouze tehdy, pokud by se strana obhajoby, stejně jako strana obžaloby, dozvěděla názor protistrany na nesporné skutečnosti ve stejné době. Vzhledem k tomu, že obhajoba má právo vyjádřit se k nesporným skutečnostem po doručení popisu obžaloby (§ 196 odst. 2 tr. řádu), měl by mít stejné právo jako obžalovaný také státní zástupce.

Závěr s návrhem *de lege ferenda*

V souladu se zásadou rovnosti stran i principem „rovnosti zbraní“ by bylo vytvoření takové právní úpravy, která by zabezpečila, aby se státní zástupce i obžalovaný dozvěděli o skutečnostech označených protistranou za nesporné ve stejnou dobu, a to před zahájením hlavního líčení.

Proto ***de lege ferenda* navrhuji doplnění ust. § 177 tr. řádu tak, aby za existující návrh „Obžaloba musí obsahovat“ a za dosavadní písm. a) až e) byla doplněna nová náležitost obžaloby pod písm. f): „sdělení soudu, zda některé skutečnosti uvedené v obžalobě považuje za nesporné; pokud to státní zástupce učiní, předseda senátu to při doručení popisu obžaloby sdělí obviněnému“.** V případě této stručné novelizace trestního řádu by i strana obhajoby byla obeznámena s tím, zda strana obžaloby označila některé skutečnosti za nesporné před zahájením hlavního líčení. Tak by byla zachována zásada rovnosti stran i princip „rovnosti zbraní“.

Neshledávám důvod, proč by státní zástupce neměl již v obžalobě uvést, které skutečnosti považuje za nesporné, protože za současného právního stavu je výrazně zvýhodněn před obžalovaným. Po výše uvedené novelizaci by se obžalovaný společně s obhájcem mohl po obdržení obžaloby důkladně zamyslet nad skutečnostmi označenými za nesporné státním zástupcem a nemusel by pod tlakem a ve stresu reagovat až v hlavním líčení, po přednesení obžaloby, na základě výzvy předsedy senátu, bezprostředně před svým výsledkem. ❖

Dobré mravy v obchodněprávních vztazích

Následující článek se zabývá možností, zda v obchodněprávních vztazích může být aplikován s ohledem na charakter těchto vztahů tzv. korektiv dobrých mravů. Z ustálené soudní judikatury delší dobu vyplývalo, že v obchodněprávních vztazích by neměl být aplikován princip, že právní úkony či právní jednání v těchto vztazích by mohly být v rozporu s dobrými mravy. S přihlédnutím ke konkrétním posuzovaným případům bude věnována pozornost judikatuře k § 3 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“), a to v návaznosti na možnost přiměřené aplikace judikatury i ve vztahu k § 8 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“).

Doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D., je advokátem, pedagogem Fakulty právnické ZČU v Plzni a Panevropské univerzity, fakulty Vysoké školy podnikání a práva, a. s.

Zneužití práva a jeho důsledky

Ust. § 2 odst. 3 o. z. obsahuje výkladové ustanovení, které stanoví, že výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obvyčejné lidské citění. Toto výkladové ustanovení má přímý vztah k ust. § 8 o. z., ve kterém je upraveno, že zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.

Právní praxe v celé řadě konkrétních případů dovozovala za účinnosti obč. zák. č. 40/1964 Sb., a to za použití § 3, že není poskytována ochrana právům a povinnostem vyplývajícím z občanskoprávních vztahů v případech, že výkon těchto práv je v rozporu s dobrými mravy. Ve vztahu k těmto konkrétním posuzovaným případům existuje i rozsáhlá soudní judikatura.

Jiný pohled než na běžné občanskoprávní vztahy byl však soudní praxí dovozován v případech, že právní vztahy mezi stranami měly obchodněprávní rámec, když zásadně platilo pravidlo, že **v obchodněprávních vztazích by neměl být aplikován princip, že právní úkony či právní jednání v těchto vztazích by mohlo být v rozporu s dobrými mravy**. Ve vztahu ke smluvní pokutě bylo judikováno, že pokud je uzavřena smlouva mezi stranami, mající mezi stranami obchodněprávní rámec, potom ujednání o smluvní pokutě je možné posuzovat jako neplatný právní úkon pro rozpor s dobrými mravy pouze v případě, že by se dobrým mravům přičily okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta sjednána, a to i případně ve spojení se skutečností, že byla sjednána nepřiměřeně vyso-

ká smluvní pokuta. Ujednání o smluvní pokutě není však možné v obchodněprávních vztazích považovat za neplatné podle § 39 obč. zák. č. 40/1964 Sb. pouze z důvodu nepřiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty.¹

V této souvislosti je nutné poukázat na to, **jaký je rozdíl mezi zákonným ust. § 3 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. a § 580 o. z.**

Ust. § 3 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. upravuje, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Ust. § 580 odst. 1 o. z. potom upravuje, že neplatné je právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. Obsahově se tato ustanovení výrazným způsobem liší, což se může např. projevit v tom, že smluvní pokuta byla ujednána platně, nárok na její zaplacení porušením smluvní povinnosti žalované vznikl a byla požadována v přiměřené výši, nicméně dohodou stran o odstranění díla se pak ujednání o smluvní pokutě nestalo neplatným ve smyslu § 580 o. z., ale nárok, který je uplatněn žalobkyní žalobou jako nepoctivý, nemůže ve smyslu § 8 o. z. požívat právní ochrany soudem.

Neplatné může být pouze takové právní jednání, které se svým obsahem a účelem přičí dobrým mravům.² Nemůže být neplatné ujednání o smluvní pokutě s poukazem na ust. § 580 o. z. a je nutné vycházet z výkladového ustanovení v § 4 odst. 1 o. z., když se má za to, že každá svéprávní osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může důvodně očekávat.

Ust. § 4 odst. 2 o. z. potom konstatuje, že činí-li právní řád určitý následek závislý na něčí vědomosti, má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé, když toto platí obdobně, pokud právní řád spojuje určitý následek s existencí pochybností.³ Je nutné dovodit, že **aplikace § 580 odst. 1 o. z. ve vztahu k dobrým mravům a v návaznosti na to i případná aplikace § 8 na nemožnost požití právní ochrany přitom připadá v úvahu jedině tehdy, pokud by vznikla při výkonu práv jedné ze smluvních stran extrémní nespravedlnost**, která je dána např. specifickým nerovnoprávním postavením účastníků právního vztahu. Je také možné odkázat na judikaturu, která se zabývá v širších souvislostech výkonem práv a povinností, dobrými mravy, nemravností i posuzováním případných nespravedlností ve vztahu mezi podnikateli.⁴

V soudní praxi byl posuzován v obchodněprávních vztazích případ, kdy byl uplatněn nárok na smluvní pokutu z uzavřené smlou-

1 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2707/2007.

2 J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2019, str. 641-643.

3 Tamtéž, str. 30-32.

4 Např. Ústavní soud sp. zn. II. ÚS 2294/16 a II. ÚS 105/18, Nejvyšší soud sp. zn. 32 Cdo 963/2012 a 33 Cdo 5263/2015.

vy o dílo, ve které bylo sjednáno, že veškeré změny smlouvy budou provedeny v písemné formě. Soud dospěl k závěru, že k této smlouvě o dílo se vztahuje uzavřená ústní dohoda o narovnání, na základě které mělo být odstraněno pro naprostou nepoužitelnost dílo s tím, že oprávněný subjekt nebude požadovat úhradu smluvní pokuty. Bylo dovozeno, že dohoda o narovnání je sice neplatná, protože nebyla dodržena smluvně dohodnutá písemná forma, ale uplatněný nárok v žalobě na úhradu smluvní pokuty je v rozporu s ust. § 8 o. z. Žaloba byla zamítnuta z toho důvodu, že v tomto směru vyslovil právně závazný závěr odvolací soud.

V této souvislosti je nutné zmínit ust. § 1758 o. z., které stanoví, že dohodnou-li se strany, že pro uzavření užijí určitou formu, má se za to, že nechtějí být vázány, nebude-li tato forma dodržena. To platí i tehdy, projeví-li jedna ze stran vůli, aby smlouva byla uzavřena v písemné formě.

V návaznosti na shora uvedené skutečnosti je nutné se zmínit o ústavně garantované autonomii vůle v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.⁵ Nerespektování autonomie vůle je možné pouze tehdy, jestliže je to z hlediska smyslu a účelu zákona vhodné, potřebné a přiměřené.⁶

Smlouva o dílo mezi žalobkyní a žalovanou obsahovala ustanovení, že veškeré dodatky mezi těmito stranami musejí být učiněny v písemné formě. Písemná dohoda zvyšuje právní jistotu stran a při respektování principu dobré víry není žádné ze smluvních stran na újmu.

K tomuto smluvnímu ustanovení lze odkázat na další základní zásadu, která ovládá občanský zákoník: **daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny dle ust. § 3 odst. 2 písm. d) o. z.**

Od předchozí ustálené judikatury, že v obchodněprávních vztazích by neměl být aplikován princip, že právní úkony či právní jednání v těchto vztazích by mohly být v rozporu s dobrými mravy, se v určité míře **odlišuje rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2020.**⁷ Předchozí judikatura vycházela z principu, že v obchodněprávních vztazích nemá být aplikován s ohledem na charakter těchto vztahů tzv. korektiv dobrých mravů. V uvedeném rozhodnutí soud s přihlédnutím ke konkrétní posuzované situaci dospěl k závěru, že **korektiv dobrých mravů lze výjimečně uplatnit i v obchodněprávních vztazích.** Tento závěr vyslovil v posuzovaném případě, **kdy nebankovní úvěrová společnost poskytla podnikateli, který byl fyzickou osobou, úvěr, kde úroková sazba patnáctinásobně převyšovala běžnou úrokovou sazbu.** Pokud se ujednání o výši úroku z prodlení výrazně odchyluje od sazby úroku z prodlení stanovené nařízením vlády způsobem, jenž by znamenal, že vzhledem k okolnostem k dané věci sjednaný úrok z prodlení již neslouží pouze k plnění jeho funkcí, ale má znevažující (šikanózní) charakter, lze posoudit ujednání jako rozporné s dobrými mravy. Nejvyšší soud však i v tomto posuzovaném případě poukázal na to, že případný závěr o absolutní neplatnosti smluvních ujednání v důsledku uvedeného korektivu bude výjimečným zásahem a vždy musí být odůvodněn mimořádnými okolnostmi případu.

Zákaz zneužití práva je, tak jak je upraven v § 8, institutem ztělesňujícím korigující funkci principu poctivosti. Slouží k tomu, aby pomocí něj byla odepřena právní ochrana také výkonu práva, který sice formálně odpovídá zákonu či obsahu existujícího právního vztahu, avšak vzhledem k okolnostem případu je nepřijatelný. Za zneužití práva lze považovat výkon práva v rozporu s jeho účelem, kdy je právo vykonáno, ačkoliv nositel tohoto práva nemá žádný skutečný nebo jen nepatrný zájem na jeho výkonu, resp. se projevující jako rozpor mezi užitek oprávněného, k němuž vý-

kon práva skutečně směřuje, a užitek oprávněného, pro nějž je právo poskytnuto, který v krajní podobě může nabýt povahu tzv. šikany, jež je výkonem práva za účelem poškození druhé strany.⁸

Nejvyšší soud také po účinnosti o. z. připouští, že judikaturu k § 3 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. lze přiměřeně aplikovat ve vztahu k § 8 o. z.⁹

Ust. § 3 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb., stejně jako ust. § 8 o. z., patří k právním normám s relativně neurčitou abstraktní hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Pro použití korektivu dobrých mravů zákon nestanoví, z jakých hledisek má soud vycházet; vymezení hypotézy právní normy tedy závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu. Soudní praxe v tomto směru vychází z názoru, že **za dobré mravy je třeba pokládat souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.** Použití § 3 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. nelze vyloučit na základě úvahy, že výkon práva, který odpovídá zákonu, je vždy v souladu s dobrými mravy.¹⁰

Lze tedy konstatovat, že **zamítnutí žaloby pro zjevné zneužití práva přichází do úvahy jen výjimečně¹¹ a zamítnutí žaloby pro zjevné zneužití práva v obchodněprávních vztazích přichází do úvahy ve zcela zjevných výjimečných případech, které musí být odůvodněny mimořádnými okolnostmi případu.**¹²

5 Usnesení předsednictva ČNR vyhlášené pod č. 2/1993 Sb.

6 Nejvyšší soud sp. zn. 30 Cdo 999/2015.

7 Nejvyšší soud sp. zn. 32 Cdo 1490/2019.

8 Nejvyšší soud sp. zn. 22 Cdo 5159/2014, 22 Cdo 2135/2016.

9 Nejvyšší soud sp. zn. 22 Cdo 4065/2014.

10 Nejvyšší soud sp. zn. 21 Cdo 486/2002, 30 Cdo 4232/2013, 22 Cdo 4755/2014.

11 Nejvyšší soud sp. zn. 22 Cdo 3001/2017, 22 Cdo 1920/2019.

12 Nejvyšší soud sp. zn. 32 Cdo 1490/2019.

ZIZLAVSKÝ

➤ 30 let

Preventivní
restrukturalizace

praktická řešení
hrozícího úpadku

zizlavsky.cz

ak@zizlavsky.cz

inzerce

Princip právní jistoty a korektiv dobrých mravů

Při každém rozhodnutí soudu, kterým se zamítá žaloba pro zjevné zneužití práva za použití § 8 o. z., by měl soud mít na zřeteli, že by v právním řádu měl být zachován princip právní jistoty a zvolenou interpretací právního jednání by nemělo docházet k rozkolísávání právní jistoty zejména v případech, kde se strany spoléhají na nutnost dodržení právní formy, což je zmiňovaný případ shora, kdy podmínkou pro změnu písemné smlouvy je opět písemně vyžadovaná forma této změny. Je třeba mít na paměti, že každá písemná forma zvyšuje právní jistotu stran a při respektování principu dobré víry není žádná ze smluvních stran na újmu.

Základním znakem a předpokladem právního státu je právní jistota. Podstatou právní jistoty je totiž to, že každý se může spoléhat na to, že soud při rozhodování v obdobných věcech postupuje stejně, což je základním předpokladem pro to, aby aplikace práva při soudním rozhodování byla pro účastníky právních sporů předvídatelná. Každý účastník právního vztahu by se měl spoléhat na to, že bude rozhodováno zákoně a do úvah soudu nebudou vnášeny subjektivní úhly a pohledy, které jsou v dané posuzované situaci naprosto nepředpokladatelné.¹³ Soud by měl o stejných případech vždy rozhodovat stejně, a pokud se odchýlí od tohoto principu, měl by konkretizovat a odůvodnit, proč tak činí. V první řadě musí být respektována autonomie smluvních stran vyjádřená v uzavřené smlouvě. Pokud posuzovaná situace není řešena ve smlouvě, je nutné přistoupit k výkladu podle zákona, který může být vhodně doplňován ustálenou soudní judikaturou.¹⁴ V této souvislosti se poukazuje i na rozhodovací praxi Ústavního soudu, ze které vyplývá, že soud nemusí dávat podrob-

nou odpověď na každý argument účastníků řízení, avšak v případě, že se jedná o argument, který je zásadní pro rozhodnutí, musí na něj soud explicitně reagovat. Je také nutné dodat, že rozhodovací praxe Ústavního soudu připouští, aby odvolací soud, pokud se ztotožní s rozhodnutím soudu první instance, mohl na odůvodnění tohoto soudu odkázat. Toto však neplatí, pokud účastník řízení předložil odvolacímu soudu nějaké nové a pro rozhodnutí věci zásadní argumenty. V takovémto případě je povinen na ně explicitně reagovat.¹⁵

Dovolací důvod v návaznosti na závěr soudu o zjevném zneužití práva

Pokud soudy dospějí k závěru, že je možné zamítnout žalobu pro zjevné zneužití práva, vzniká otázka, zda je možné takovéto právní závěry přezkoumávat v dovolacím řízení u Nejvyššího soudu. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu dovozuje, že **takový přezkum je poměrně omezený**, neboť při posuzování konkrétního případu by bylo možné dospět u Nejvyššího soudu k právnímu názoru, že nejde o zjevné zneužití, právě jedině v tom případě, byla-li tato úvaha z pohledu zjištěných skutečností zjevně nepřiměřená.¹⁶

V posuzovaném případě, který se stal základem pro zpracovávanou problematiku v tomto článku, dospěl odvolací soud ke skutkovým zjištěním, že mezi stranami byla uzavřena ústní dohoda o narovnání, jejíž součástí bylo ujednání, že žalovaná odstraní vadně provedené dílo a žalobkyně nebude trvat na dokončení díla a žádat nárok na zaplacení smluvní pokuty. Odvolací soud tuto dohodu shledal neplatnou pro nedodržení ujednané písemné formy, přesto přihlédl k tomu, že žalovaná jednala v důvěře v její platnost a vadně zpracované dílo již na vlastní náklady odstranila. Navazující závěr odvolacího soudu o nepoctivém výkonu práva žalobkyně vzhledem ke zjištěným skutečnostem však dovolacímu soudu nepřipadal jako zjevně nepřiměřený, a z tohoto důvodu Nejvyšší soud dovolání odmítl.¹⁷

Autor tohoto článku nepovažuje závěry dovolacího soudu ani jeho argumentaci za správné, a to především z toho důvodu, že uvedené rozhodnutí může mít za následek rozkolísání právní jistoty vztahující se k posuzování platnosti jednotlivých právních jednání, při kterých není dodržována smluvně dohodnutá písemná forma pro změnu jednotlivých práv a povinností ze sjednané písemné smlouvy.

Závěr

Z argumentace použité v tomto článku vyplývá, že zamítnutí žaloby pro zjevné zneužití práva přichází do úvahy jen výjimečně a zamítnutí žaloby pro zjevné zneužití práva v obchodněprávních vztazích přichází do úvahy ve zcela zjevně výjimečných případech, které musí být odůvodněny mimořádnými okolnostmi případu.

V případě, že soudy dospějí k závěru, že je možné zamítnout žalobu pro zjevné zneužití práva, je možné na základě podaného dovolání přezkum tohoto závěru Nejvyšším soudem připustit pouze v takovém případě, byla-li takováto úvaha soudů v předchozím řízení z pohledu zjištěných skutečností zjevně nepřiměřená. ❀

13 V. Knapp: Teorie práva, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 1995, str. 205-207; J. Bogusczak, J. Čapek: Teorie práva, CODEX Bohemia 1997, str. 231-232.

14 M. Bobek a kol.: Judikatura a právní argumentace, 1. vydání, Auditorium, Praha 2006, str. 35-59, 113-132.

15 Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3324/15.

16 Nejvyšší soud sp. zn. 26 Cdo 652/2013, 22 Cdo 1920/2019.

17 Nejvyšší soud sp. zn. 23 Cdo 3338/2021.

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhjy

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

Nové procesní přístupy k vypořádání společného jmění manželů – zákaz *reformace in peius*

Autor ve svém příspěvku rozebírá nedávný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2258/2021, na němž se podílel jako předseda soudního senátu a který se zabýval otázkou, zda v řízení o vypořádání SJM platí zásada *reformatio in peius*.

Mgr. Michal Králík, Ph.D.,
je soudcem Nejvyššího soudu.

Problematika společného jmění manželů (dále i „SJM“) je tradiční, četnou a složitou součástí právní a soudní praxe. Jejím významu však nikdy nekorrespondoval odpovídající zájem odborné literatury, která by tuto problematiku blíže zpracovala. Pomineme-li některé již starší práce,¹ novější knižní literatura se omezuje v zásadě na práci jedinou.² I když je období po nabytí účinnosti zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále i „o. z.“), spojeno alespoň s aktivnějším přístupem komentářové literatury k problematice SJM,³ resp. s pravidelným dokumentováním rozvíjející se judikatury Nejvyššího soudu k problematice SJM,⁴ ucelené zpracování institutu SJM stále schází. I ve zmiňovaných pramenech jednoznačně převažuje hmotněprávní problematika společného jmění a jeho procesní aspekty jsou zastoupeny vždy kvantitativně méně.

Je to snad i odraz toho, že soudní praxe přistupuje k samotnému řízení o vypořádání SJM v procesních souvislostech velmi benevolentně, což je zjevně odraz dřívějšího období existence bezpodílového spoluvlastnictví manželů založeného na kogentní povaze s deklarovanou nutností soudu vypořádat veškeré bezpodílové spoluvlastnictví a tomu odpovídajícími procesními přístupy.⁵ Právě tato „procesní volnost“ zřejmě vedla soudní praxi na počátku 90. let k tomu, že v tomto právně obtížném období tyto procesní principy přešla ve snaze soudní praxi ulehčit⁶ a stejný princip zvolila soudní praxe i po roce 1998, kdy bylo bezpodílové spoluvlastnictví nahrazeno společným jměním manželů, založeným již na odlišných východiscích.

Přestože bylo na řízení o vypořádání SJM nahlíženo již jako na řízení sporné, stále v praxi přetrvávaly „nesporné“ prvky, a protože se jednalo o přístup, který na první pohled usnadňoval rozhodování v hmotněprávně obtížných sporech, nevolala praxe po zásadních procesních změnách. I když se čas od času v odborných diskusích otevírala otázka, zda jsou tyto dosavadní procesní přístupy udržitelné i v současné době, přesto však převládala všeobecná shoda na tom, že eventuální změny by se měly projevit až ve vazbě na novou hmotněprávní úpravu společného jmění man-

želů v o. z., a to i bez ohledu na to, že její přijetí nebylo doprovázeno novou procesní úpravou.

Je obecně známou skutečností, že drtivá většina právních otázek, které musí Nejvyšší soud v rámci dovolací agendy ve vztahu k SJM řešit, je hmotněprávní povahy a samotné otázky procesní, které by byly jako samostatné předmětem dovolacího přezkumu, se objevovaly a objevují spíše výjimečně.

Zdá se, že to je trend potvrzující dřívější postup a poptávka po „novém procesním přístupu“ k řízení o vypořádání společného jmění není v praxi nijak velká, což však nesnižuje význam procesních souvislostí řízení o vypořádání SJM. Nejvyšší soud proto i ve věcech vypořádání společného jmění, které projednává ještě podle zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“),⁷ v současné době, respektuje dosavadní procesní přístupy vážící se k vypořádání společného jmění podle zák. č. 40/1964 Sb. Zdůrazňuje však, že tím nijak nepředjímá, zda ke shodným závěrům procesního charakteru dospěje soudní praxe i ve vztahu k vypořádáním SJM již podle o. z.⁸ Takové „sdělení“ avizoval Nejvyšší soud např. v usnesení ze dne 22. 1. 2020, sp. zn. 22 Cdo 3371/2019, ve vazbě na poplatkové souvislosti řízení o vypořádání SJM.⁹

- 1 K tomu srov. např. J. Blažke: Majetkové právo manželské, in Sborník studií z občanského práva, Orbis, Praha 1953; J. Bičovský: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů, Orbis, Praha 1978; a doplněnou a upravenou verzí viz M. Holub, J. Bičovský, M. Pokorný: Společné jmění manželů, 2. vydání, Linde, Praha 2009.
- 2 J. Dvořák, J. Spáčil: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře, 3. vydání, Wolters Kluwer, Praha 2011.
- 3 K tomu srov. např. Z. Králíčková, M. Hrušáková, L. Westphalová a kol.: Občanský zákoník II., Rodinné právo (§ 655-975), Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2020, str. 136 a násl.; F. Melzer, P. Tégl a kol.: Občanský zákoník – velký komentář, Svazek IV/1, § 655-975, Leges, Praha 2016, str. 258 a násl.; J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2019, str. 769 a násl.
- 4 M. Králík: Judikatura NS: Společné jmění manželů z pohledu aktuální rozhodovací praxe, Soudní rozhledy č. 10/2019, str. 310 a násl.; M. Králík: Společné jmění manželů a rok 2020, Právní rozhledy č. 3/2021, str. 88 a násl.; M. Králík: Aktuální judikatura NS v oblasti společného jmění manželů (vybrané otázky), Soudní rozhledy č. 7-8/2022, str. 219 a násl.; M. Králík: Společné jmění manželů – znovu a aktuálně, Právní rozhledy č. 7/2023, str. 229; M. Králík: 9 + 1 výzev společného jmění manželů, Zpravodaj Jednoty českých právníků (v tisku); M. Králík: Společné jmění manželů do třetice..., Právní rozhledy, 2023 (v tisku).
- 5 Tím se fakticky řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví přibližovalo nespornému řízení.
- 6 Bez ohledu na to, že po hmotněprávní stránce začala soudní praxe k bezpodílovému spoluvlastnictví přistupovat již odlišně.
- 7 Jde o věci, kde SJM bylo zrušeno, zúženo či zaniklo do 31. 12. 2013.
- 8 Souvisí to jednak se změnami avizovanými výše, ale také se zásadní personální obměnou tzv. vlastnického senátu 22 Cdo Nejvyššího soudu, který spory týkající se SJM projednává, oproti jeho složení v 90. letech.

Společné jmění manželů a zákaz reformace in peius

Vážnost záměru posunout diskusi o procesních aspektech kvalitativně kupředu je spojena hned s **prvním zásadním rozhodnutím řešícím procesní otázku vypořádání SJM ve směru, nakolik platí zásada zákazu reformace in peius (zákaz změny k horšímu) v řízení o vypořádání SJM**. Jde o zásadu, která – oproti trestnímu právu – není v občanském soudním řádu vyjádřena výslovně a která ve vztahu k civilnímu řízení vždy stála do značné míry stranou jak odborné literatury, tak i judikatury. Bylo proto možné očekávat, že rozhodnutí vyvolá zájem odborné veřejnosti a otevře tuto otázku širší diskusi.¹⁰

Touto otázkou se zabýval **rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 2258/2021**, za situace, kdy soud prvního stupně vypořádal společné jmění manželů tzv. paritním způsobem, tj. rozdělil součásti společného jmění v poměru 50 : 50, zatímco k odvolání jednoho z účastníků odvolací soud v neprospěch tohoto účastníka založil disparitu v poměru 30 : 70. Předmětem dovolacího řízení bylo posouzení, zda je takový postup v občanském civilním řízení o vypořádání SJM možný.

Při hledání odpovědi na tuto otázku musel Nejvyšší soud v širším pojetí analyzovat občanské soudní řízení, tj. civilní proces. V této souvislosti zdůraznil, že civilní proces je ovládan zásadou dispoziční a zásadou projednací. **Pro posouzení zásady zákazu reformace in peius má význam zásada dispoziční**, která vymezuje, kdo rozhoduje o zahájení řízení, a vymezení jeho předmětu. Dispoziční zásada bývá označována také jako návrhový princip. Je tím vyjádřeno, že bez návrhu v podobě žaloby nemůže být civilní sporné řízení zahájeno a že žalobou je také vymezen předmět sporu, jímž je soud vázán. Panství stran se projevuje také v řadě možností řízením nebo jeho předmětem disponovat. Žalobce může vzít žalobu zpět nebo ji může změnit. Žalovaný může uznat žalobou uplatně-

- 9 Zde je třeba zdůraznit, že samotná okolnost, že Nejvyšší soud rozhoduje ve sporech o vypořádání SJM v současné době, automaticky neznamená, že rozhoduje již podle zák. č. 89/2012 Sb., neboť rozhodným je okamžik zániku SJM, nikoliv okamžik rozhodnutí soudu. Proto i v současné době je poměrně ještě často rozhodováno Nejvyšším soudem ve věcech, kde vypořádání probíhá podle zák. č. 40/1964 Sb., a k tomu se také vztahují vyslovené procesní závěry.
- 10 To se také potvrdilo hned, jak bylo rozhodnutí vyvěšeno na úřední desce Nejvyššího soudu. Byť jinak agenda senátu 22 Cdo zůstává obvykle stranou mediální pozornosti a zájmu, tentokrát rozhodnutí vyvolalo zájem okamžitě.
- 11 Srov. např. J. Macur: Reformácia in peius v občianskom súdnom konaní, Právny obzor č. 5/1970, str. 442.
- 12 K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Českéoslovenské republiky ze dne 6. 11. 1923, sp. zn. Rv I 844/23, publikované ve Vážného sbírce pod č. 3 123.
- 13 K tomu srov. např. F. Štajgr: Reformatio in peius v civilním řízení, Všehrd č. 7-8/1940, str. 209-221; P. Lavický: Dispoziční zásada v civilním odvolacím řízení, Právní rozhledy č. 7/2015, str. 253 a násled.
- 14 K tomu srov. P. Lavický, op. cit. sub 13; H. Fasching: Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, 4. Band, 1. Teilband (§§ 461-576 ZPO), 2. vydání, Manz, Wien 2005, str. 46-47; P. Lavický a kol.: Moderní civilní proces, Masarykova univerzita, Brno 2014, str. 47-48.
- 15 K tomu blíže V. Jakšič in P. Lavický a kol.: Občanský soudní řád (§ 1 až 250), Řízení sporné, Praktický komentář, Wolters Kluwer, Praha 2016, str. 922.
- 16 K německé praxi viz např. O. Jauernig a kol.: Zivilprozessrecht, 29. vydání, C. H. Beck, München 2007, str. 233; k polské praxi viz např. A. Góra-Błaszczykowska: Kodeks postępowania cywilnego, Tom I, Komentarz: art. 1-729, 2. vydání, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2016, str. 1006-1007; k rakouské praxi viz např. H. Fasching, op. cit. sub 14, str. 46-47; ke slovenské praxi viz např. E. Horváth a kol.: Civilný sporový poriadok: komentár, 2. vydání, Wolters Kluwer, Bratislava 2018, str. 174-175.

ný nárok. Obě strany mohou uzavřít smír, a tím přivodit konec řízení, nebo každá z nich může podávat opravné prostředky. Dispoziční či návrhový princip by měl platit také pro odvolací řízení. Jeho zahájení by opět mělo být v rukou stran, a také jenom na odvolání by mělo záviset vymezení předmětu odvolacího řízení. Ten je dán rozsahem odvolání, odvolacími důvody a odvolacím návrhem.

Z dispoziční zásady vyplývá také zákaz reformace in peius. *Reformatio in peius* je chápána jako změna k horšímu v právním postavení účastníka, která nastala v řízení o opravném prostředku v důsledku jeho vlastní procesní aktivity. Zákaz popsané změny k horšímu v opravných řízeních je projevem dispoziční zásady. Tento zákaz je adresovaný soudu, který by jinak byl v rámci řízení o opravném prostředku oprávněn způsobit změnu procesního postavení určitého účastníka k horšímu.¹¹ Zákaz *reformatio in peius* pro trestní řízení výslovně obsahuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v § 259 odst. 4 ve vztahu k odvolacímu řízení a v § 265r odst. 1 ve vztahu k dovolacímu řízení. Samotná okolnost, že obdobná výslovná úprava není v občanském soudním řádu obsažena, neznamená, že se tento zákaz v civilním procesu neuplatní.

Zákaz změny k horšímu dovodil ve vztahu k civilním řízením již Nejvyšší soud Českéoslovenské republiky¹² a příklánějí se k němu rovněž názory vyjádřené ve starší i novější české odborné literatuře.¹³

Zákaz změny k horšímu se v řízení projevuje v tom, že strana, která využila opravného prostředku, nemůže mít v důsledku rozhodnutí opravného soudu horší postavení, než jaké jí přiznávalo napadené rozhodnutí, tj. prvostupňové rozhodnutí nesmí odvolací soud změnit k tíži odvolatele. Pokud podaly odvolání obě strany, může se rozhodnutí odvolacího soudu pohybovat jenom v rámci vymezeném odvoláními obou stran. V této situaci může dojít ke změně k horšímu, nikoliv však na základě odvolání toho, k jehož tíži změna jde, ale proto, že se odvolala i protistrana. Zákaz *reformatio in peius* je tím zachován, protože straně nejde k tíži vlastní procesní jednání, ale procesní jednání jejího odpůrce.¹⁴

Tento zákaz vztahuje odborná literatura přímo k odvolacímu řízení i tam, kde jde o věci, v nichž z právního předpisu vyplývá způsob vypořádání vztahu mezi účastníky formulací závěru, že – v souvislosti s úvahami o vázanosti odvolacího soudu mezemi odvolání [§ 212 odst. 1 písm. c) o. s. ř.] – i když v občanském soudním řádu není výslovně vyjádřena zásada zákazu *reformatio in peius*, je nutné z ní vycházet jako z důsledku zásady dispoziční. Proto ani ve věcech, v nichž z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, by odvolací soud neměl přistoupit ke změně k horšímu v neprospěch odvolatele, nedomáhá-li se takového rozhodnutí svým odvoláním též druhá procesní strana.¹⁵

Nejvyšší soud v této souvislosti zdůraznil, že **ust. § 212 písm. c) o. s. ř. je třeba vykládat vždy v souvislosti se zásadou vyslovenou v § 153 odst. 2 o. s. ř., která prolamuje dispoziční princip dvěma směry: žalobci lze přisoudit buď více, nebo něco jiného**. Jedině v tomto smyslu může být dispoziční princip prolomen ust. § 212 písm. c) o. s. ř., které navazuje na § 153 odst. 2 o. s. ř., tj. tak, že odvolateli lze přiznat více, nebo něco jiného. **Systematickým a teleologickým výkladem je třeba dospět k závěru, že § 212 písm. c) o. s. ř. nedovoluje, aby odvolateli bylo přisouzeno méně, než požaduje, resp. aby se jeho právní postavení zhoršilo**. To ale byl případ situace, kdy se rozhodnutím odvolacího soudu změnila parita podílů v neprospěch odvolatele.

Nastíněné pojetí zákazu změny k horšímu se plně uznává v řadě sousedních a právně příbuzných zemích.¹⁶ V nyní účinném sloven-

ském zákoně č. 160/2015 Z. z., civilní sporový poriadok, je pak zákaz *reformationis in peius* v čl. 16 odst. 3 výslovně vyjádřen: „V konaní o opravnom prostriedku a v ďalšom konaní nemôže byť rozhodnuté nepriaznivejšie pre stranu, ktorá opravný prostriedok uplatnila.“

Jednu z výjimek ze zákazu změny k horšímu představují řízení ovládaná zásadou oficiality.¹⁷ V řešené věci šlo o řízení o vypořádání SJM, které je v české právní úpravě pojato jako řízení sporné¹⁸ a není jako takové ovládáno zásadou oficiality.

Nejvyšší soud dále zdůraznil, že **dispoziční či návrhový princip platí také pro odvolací řízení.** Jeho zahájení by opět mělo být v rukou stran, a také jenom na odvolání by mělo záviset vymezení předmětu odvolacího řízení. Ten je dán rozsahem odvolání, odvolacími důvody a odvolacím návrhem. Z tohoto hlediska je správné, pokud s rozsahem odvolání je zásadně spjat rozsah přezkumu v § 212 a rozsah odkladného účinku v § 206 o. s. ř. Není důvod odkládat právní moc ve větším rozsahu, než který může být předmětem odvolacího přezkumu, a právě meze tohoto přezkumu jsou dány odvoláním.

V této souvislosti uvedl Nejvyšší soud příklad, ve kterém by se např. žalobce domáhal zaplacení 100 000 Kč, soud by jeho žalobě vyhověl co do 75 000 Kč a co do 25 000 Kč by žalobu zamítl, a žalobce by se odvolal proti nevyhovujícímu výroku, zatímco žalovaný nikoliv; odkladný účinek by se dotkl předmětu sporu jenom v rozsahu 25 000 Kč a ohledně zbývajících 75 000 Kč by se rozhodnutí stalo pravomocným. Pokud by odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žaloba se v plném rozsahu zamítá, nebo že se žalobci přiznává jenom 50 000 Kč a co do zbývajících 50 000 Kč se žaloba zamítá, zatížil by tím řízení zmatečností vadou, neboť by zasáhl do té části prvoinstančního rozsudku, která již nabyla právní moci. I kdyby odvolací soud dospěl k závěru, že je žaloba nedůvodná ve větším rozsahu než co do napadeného rozsahu, nemohlo by odvolací řízení skončit jinak než potvrzením prvoinstančního rozsudku ve vztahu k napadenému výroku ohledně 25 000 Kč.

Popsaný nesprávný postup by znamenal nejen narušení částečné právní moci, ale také porušení zákazu změny k horšímu (*reformatio in peius*). Ten totiž znamená, jak již bylo shora uvedeno, že odvolací soud nesmí napadený rozsudek změnit v neprospěch odvolatele. To samozřejmě platí jenom v případě, že odvolání nepodal také žalovaný, protože v takovém případě je možnost změny prvostupňového rozsudku otevřena v obou směrech. Uplatnění zákazu *reformationis in peius* se zcela nekryje se zákazem přezkoumávat tu část rozhodnutí, která již nabyla právní moci, ale je širší. Odpovídá totiž dispozičnímu (návrhovému) charakteru civilního sporného procesu a vůbec smyslu opravných prostředků, aby odvolací řízení nebylo vydáváno za všestrannou kontrolu správnosti prvoinstančního rozhodnutí prováděnou odvolacím soudem z úřední povinnosti, ale aby se zaměřilo na posouzení důvodnosti odvolání z hlediska toho, kdo odvolání podal. Z opačného pohledu řečeno, je-li protistrana s výsledkem řízení spokojena, a proto ani odvolání nepodala, není namístě „vnucovat“ jí ještě lepší výsledek řízení, než kterého dosáhla a proti němuž nebrojila. Takový přístup by korespondoval zásadě materiální pravdy v pojetí zastávaném před rokem 1989, která již byla v civilním řízení důvodně opuštěna; dispoziční zásadě však změna ve prospěch strany, která odvolání nepodala, vůbec neodpovídá.

Pod tímto zorným úhlem je nutné vykládat případy, kdy podle § 212 o. s. ř. není odvolací soud vázán rozsahem odvolání. Situace uvedené pod písm. a) až c) citovaného ustanovení nemo-

hou vést k závěru, že je jimi odůvodněno porušení zákazu *reformationis in peius*. U závislých výroků podle písm. a) ani u nerozlučného společenství podle písm. b) o tom nemůže být pochyb. Závislý výrok (jímž je např. výrok o náhradě nákladů řízení ve vztahu k výroku ve věci samé) nemůže sám o sobě obstát, bude-li zrušen či změněn výrok, na němž závisí; důsledky toho jdou spíše ve prospěch odvolatele než k jeho tíži. U nerozlučného společenství podle písm. b) se projevuje to, že společníci tvoří jednotnou stranu, a proto je vyloučeno, aby samostatnými a obsahově rozdílnými rozsudky bylo rozhodnuto o jednotlivých procesních společnicích.

Stejný přístup musí konsekvěně platit také pro případy, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky [písm. c)].¹⁹ V dané věci šlo o vypořádání SJM, tj. o řízení, kde z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky ve smyslu § 153 odst. 2, § 212 písm. c) o. s. ř.²⁰

Nejvyšší soud dále zdůraznil, že **úvaha odvolacího soudu ohledně způsobu vypořádání hmotněprávního poměru stran musí respektovat to, že jedna ze stran proti způsobu vypořádání zvolenému soudem prvního stupně nebrojí, a proto pro jejího odpůrce, který podal odvolání, nemůže odvolací řízení skončit hůře, než jak se podává z prvoinstančního rozsudku.** Smysl a účel toho, aby v některých případech odvolací soud přezkoumal napadené rozhodnutí i v širším rozsahu, než požaduje odvolatel, je především takový, aby se zabránilo tomu, že by v jednom řízení byla vydána rozhodnutí obsahující vzájemně rozporné výroky.²¹

To lze demonstrovat na modelovém případě, ve kterém se v odvolacím řízení o vypořádání SJM jedna ze stran domáhá přikázání věci, kterou soud prvního stupně přikázal druhému účastníku. Jestliže v takovém případě odvolací soud shledá důvody pro vyhovění odvolání, umožňuje mu citovaná právní úprava změnit rovněž výrok o vypořádacím podílu, který bude mít v takovém případě povinnost hradit naopak odvolatel protistraně. To ovšem není případ rozhodnutí o disparitě podílů. Nejde o situaci, v níž by odvolací soud vyhověl odvolání žalovaného a v souvislosti s tím provedl potřebnou změnu dalších výroků.

Odvolací soud dále zdůraznil, že si je vědom skutečnosti, že v těchto řízeních může být v řadě případů obtížné posoudit a obecně vymežit, zda a kdy je rozhodnutí odvolacího soudu v neprospěch účastníka, který rozhodnutí soudu prvního stupně napadl odvoláním (např. tam, kde odvolací soud provede rozsáhlou změnu způsobu vypořádání součástí SJM oproti soudu prvního stupně). Toto posouzení závisí na konkrétních okolnostech dané věci, přičemž rozhodující je porovnání stavu nastoleného prvostupňovým rozhodnutím se stavem po vydání odvolacího rozhodnutí.

O celkové řešení takto vymezené obecné otázky vztahující se k řízení o vypořádání SJM však v daném případě nešlo. **Bylo-li totiž rozhodnutí soudu prvního stupně založeno na principu pa-**

17 Srov. A. Staehlin, D. Staehlin, P. Grolimund: Zivilprozessrecht, 2. vydání, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich-Basel-Genève 2013, str. 480-481.

18 Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11.

19 Výslovně a správně blíže V. Jakšič in P. Lavický a kol., op. cit. sub 15, str. 922.

20 K tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3831/2016.

21 K tomu se kloní např. i V. Jakšič in P. Lavický a kol., op. cit. sub 15, str. 922.

rity podílů a odvolací soud v neprospěch odvolatele založí své rozhodnutí na závěru o disparitě podílů, je nepochybné, že takové rozhodnutí je ve svém výsledku rozhodnutím v neprospěch odvolatele, a výlučně k řešení možnosti takového postupu dovolání v dané věci právě směřovalo.

K uplatnění zákazu *reforme in peius* v řízení, ve kterém z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky [§ 153 odst. 2, § 212 písm. c) o. s. ř.], Nejvyšší soud dále uvedl: „V současné době upravuje občanský soudní řád jedinou kategorii výjimek ze zásady vázanosti soudů uplatněným procesním nárokem; jde o případy, kdy „z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky“. Uvedená kategorie byla do občanského soudního řádu zavedena až zákonem č. 49/1973 Sb., a pokud známo, nemá v procesních řádech vyspělých demokratických zemí obdobu. Šlo o procesní reakci na omezení volnosti subjektů občanskoprávních vztahů a odklon od zásady jejich dispozitivní volnosti. V té době platilo, že „občanský zákoník používá norem kogentních poměrně dosti často a se zřetelem k jeho celkové koncepci nutno patrně normy, u nichž je to pochybné, vykládat tak, že jsou kogentní“ (V. Knapp, Š. Luby a kol.: *Československé občanské právo, Orbis, Praha 1974, díl I., str. 28*). Tak i např. při vypořádání majetkového manželského společenství (BSM) dohodou byli podle tehdejší literatury účastníci povinni přihlížet k zákonným směrnicím, uvedeným pro vypořádání v § 150 obč. zák. v tehdy účinném znění (jde o § 149 obč. zák., ve znění novely č. 509/1991 Sb.) – (k tomu viz Z. Česka, J. Kabát, J. Ondřej, J. Švestka a kol.: *Občanský zákoník, Komentář, Panorama, Praha 1987, díl I., str. 527*). Nemohli-li účastníci hmotněprávního vztahu volně nakládat s jeho obsahem (právy a povinnostmi), pak totéž muselo platit i v soudním řízení, neboť zásada dispozitivní je procesním korelátem dispozitivní volnosti účastníků hmotněprávních vztahů. Tohoto souladu bylo dosaženo právě přijetím § 153 odst. 2 o. s. ř., pokud jde o způsob vypořádání vyplývající z právního předpisu. Ačkoliv toto ustanovení platí doposud, jeho interpretace i aplikace probíhá v odlišných společenských i právních podmínkách.

Nyní platí, že „soukromé právo otvírá co nejšířší prostor soukromé iniciativě jednotlivce a svobodnému utváření soukromého života“ (důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) a v souladu s tím § 1 odst. 2 o. z. stanoví: „Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchýlně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.“ Také judikatura vychází z toho, že je věcí bývalých manželů, jak se vypořádají.²² Pak ovšem není třeba jim nutit obsah a způsob vypořádání SJM nad rámec toho, co vyplývá z povahy vypořádání masy majetku. Není tedy ani důvod pro to, aby soud nerespektoval jejich vůli projevenou v dispozitivních procesních úkonech, je-li toto respektování možné. Proto je namístě spíše restriktivní výklad § 153 odst. 2, pokud jde o vypořádání zaniklého SJM, včetně respektování zákazu *reforme in peius*.“

Promítl-li dovolací soud uvedené závěry do posuzovaného případu, uzavřel, že **pokud se v dané věci rozhodl využít procesní obrany v podobě odvolání toliko žalovaný a žalobky-**

ně nikoliv, je rozhodnutí odvolacího soudu o disparitě podílů v neprospěch žalovaného porušením zákazu *reformationis in peius*. Opačný závěr by byl v rozporu s dispoziční zásadou a rovněž se smyslem a účelem opravných prostředků.²³

Odvolací soud v této souvislosti odkazoval na rozhodnutí Ústavního soudu ve věcech sp. zn. III. ÚS 230/04 a IV. ÚS 2408/20. V obou případech šlo o rozhodnutí mající procesní podobu usnesení, jimiž byly podané ústavní stížnosti odmítnuty pro zjevnou neopodstatněnost. Ani v jednom z těchto případů se ústavní stížnost netýkala řízení o vypořádání SJM; první z řízení se týkalo otázek náhrady nákladů řízení a druhé určení vlastnictví k bytové jednotce. Naznačil-li Ústavní soud v prvním z uvedených rozhodnutí závěr o tom, že zásada zákazu *reforme in peius* se neuplatní, zjevně tento závěr spojil právě s možnostmi rozhodování odvolacího soudu v případech, v nichž je napadeno rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o náhradě nákladů, kde procesní úprava, na niž Ústavní soud odkázal, v § 142 až 151 o. s. ř. upravuje postup při rozhodování o náhradě nákladů řízení. Bližší argumentace však v odůvodnění rozhodnutí obsažena není. Druhé rozhodnutí Ústavního soudu se týkalo otázek spojených s určovací žalobou, zmínka ohledně zásady zákazu *reforme in peius* je však vztažena opětovně ve vztahu k výroku o náhradě nákladů řízení s pouhým faktickým odkazem na rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 230/04, bez jakékoli další věcné argumentace.

V této souvislosti dovolací soud podotkl, že usnesení, jimiž jsou ústavní stížnosti odmítány pro zjevnou neopodstatněnost, nepředstavují „test ústavnosti“, jenom vyjadřují, že se Ústavní soud nebude danou záležitostí věcně zabývat. Kdyby ji řešil věcně, musel by rozhodovat nálezem – vyhovujícím či zamítavým. Ostatně i pro samotný Ústavní soud jsou právní názory vyslovené v předchozích usneseních bez významu. K plenárnímu posouzení by se věc předkládala jenom při odklonu od názoru vyjádřeného v nálezů Ústavního soudu. To vyplývá z § 23 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu: Jestliže senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchýlnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezů, předloží otázku k posouzení plénu. Stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán.

Závěr

Jak jsme uvedli na začátku článku, je toto rozhodnutí jedním z prvních, která otevírají složité otázky týkající se procesních aspektů řízení o vypořádání SJM. Vedle vyřešené otázky důkazního břemene ve sporech týkajících se SJM²⁴ další zásadní otázky procesní povahy na své zodpovězení čekají. Buď se mohou stát předmětem přezkumu dovolacím soudem při jejich vymezení jako otázky procesního práva, které splňují předpoklady přípustnosti dovolání (jako tomu bylo v uvedeném případě), anebo v rámci posuzování tzv. vad řízení, jestliže bude dovolání z jiného důvodu přípustné. Po dosavadních zkušenostech lze očekávat spíše uplatnění přístupu druhého; v obou případech však dostane dovolací soud prostor vyjádřit se k dalším procesním aspektům, které pro dlouhé budoucí období ovlivní soudní praxi ve sporech o vypořádání SJM. I zde, stejně jako v hmotném právu, bude velmi pečlivě zvažovat, které závěry dosavadní soudní praxe budou uplatnitelné i nadále a které naopak projdou kritickou revizí. ❀

22 Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2011, sp. zn. 22 Cdo 141/2009.

23 S ohledem na to, že již tato dovolací námitka vedla bez dalšího ke zrušení napadeného rozhodnutí, se dovolací soud dalšími námitkami pro nadbytečnost nezabýval.

24 M. Králík: Společné jmění manželů – znovu a aktuálně, *Právní rozhledy* č. 7/2023, str. 229.

Závaznost dohody spoluvlastníků o správě společné nemovité věci pro právního nástupce jejího spoluvlastníka – podnět ke změně judikatury

Cílem tohoto příspěvku je představit možný odlišný přístup k otázce závaznosti dohody spoluvlastníků o správě společné věci pro právního nástupce spoluvlastníka nemovité věci, než jak k této otázce dosud tradičně přistupuje judikatura soudů České republiky. Současně budou představeny přístupy řešení této právní otázky přijímané v právním řádu Spolkové republiky Německo, Rakouska, Švýcarska a Lichtenštejnska. V návaznosti na poznatky z těchto právních řádů bude nastíněno možné řešení pro český právní řád, které reflektuje posílený význam formální a materiální publicity katastru nemovitostí jako veřejného seznamu v českém právu.

JUDr. Michael Zvára, Ph.D., LL.M.,

působí jako advokát a jako odborný asistent na Katedře občanského práva PF UK v Praze.

Vymezení problematiky

V případech podílového spoluvlastnictví k nemovité věci upravuje zákon správu společné věci všemi spoluvlastníky (§ 1126 odst. 1 o. z.). Judikatura ve vztahu k právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 dovodila, že z povahy podílového spoluvlastnictví plyne, že dohoda spoluvlastníků je primárním způsobem řešení záležitostí spoluvlastníků.¹ Tento závěr platí i pro právní úpravu stávajícího občanského zákoníku.²

Právní otázka, kterou tento příspěvek zkoumá, je **otázka závaznosti této uzavřené dohody spoluvlastníků nemovité věci o správě společné nemovité věci pro právního nástupce spoluvlastníka** (např. kupujícího spoluvlastnického podílu, dědice spoluvlastnického podílu či obdarovaného).

Vymezenou právní otázku je možné formulovat následujícím způsobem: Je dohoda spoluvlastníků nemovité věci o správě společné nemovité věci závazná pro právního nástupce jednoho ze spoluvlastníků?

Právní úprava účinná do 31. 12. 2013

Zákonná právní úprava

Dle ust. § 139 odst. 2 věta první zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“), platilo, že „O hospodaření se společnou věcí rozhodují spoluvlastníci většinou, počítanou podle velikosti podílů.“

Komentářová literatura

Komentářová literatura pak dovozovala, že „dohoda spoluvlastníků může být uzavřena na určitou dobu nebo bez časového omezení s tím, že v případě uzavření dohody na dobu neurčitou (ale v zásadě i na dobu určitou) jsou spoluvlastníci smluvními projevy vůle vázáni, nedojde-li ke změně poměrů nebo není-li dohoda nahrazena novou dohodou všech spoluvlastníků“.³ Literatura naznačovala, že za změnu poměrů, která by mohla vést k odklizení dříve uzavřené dohody spoluvlastníků o hospodaření se společnou věcí, by bylo možné považovat i změnu v okruhu spoluvlastníků,⁴ když bylo poukazováno na nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2006, sp. zn. II. ÚS 471/2005.

V tomto rozhodnutí za zásadní změnu poměrů ve spoluvlastnických vztazích byla považována okolnost, že jeden z původních účastníků spoluvlastnické dohody zemřel a jeho právní nástupci nechtěli pokračovat v původní spoluvlastnické dohodě a ani uzavírat dohodu novou.

Judikatura

Judikatura dovodila, že dohodu spoluvlastníků o hospodaření se společnou věcí bylo možné uzavřít na dobu určitou nebo neurčitou.⁵ Dohodu podílových spoluvlastníků o hospodaření se společnou věcí, jež byla uzavřena na dobu neurčitou, bylo mož-

1 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2523/99, či ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 22 Cdo 4455/2008.

2 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4201/2017, či ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 22 Cdo 994/2020, uveřejněný pod č. 42/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.

3 M. Králík: § 139 [Rozhodování spoluvlastníků], in J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník I, II., 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 848, marg. č. 18.

4 Tamtéž.

5 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4347/2007.

né nahradit nově uzavřenou dohodou spoluvlastníků, rozhodnutím většiny spoluvlastníků,⁶ nebo muselo dojít k podstatné změně poměrů.⁷ Současně judikatura dovodila, že dohoda spoluvlastníků o hospodaření se společnou věcí je bezformálním právním úkonem a nemusí být písemná ani tehdy, týká-li se nemovité věci; může být uzavřena i ústně nebo konkludentně.⁸

Ke zkoumané právní otázce ustálená judikatura Nejvyššího soudu dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 však bezrozporně dovozovala, že „*změna v osobě jednoho ze spoluvlastníků sama o sobě není podstatnou změnou poměrů, která by měla vliv na vázanost smluvních projevů spoluvlastníků o užívání společné věci*“.⁹ Uvedený závěr byl Nejvyšším soudem bezrozporně a bez bližšího odůvodnění převzat ze stanoviska bývalého Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 12. 10. 1972, sp. zn. Cpjf 78/72, publikovaného ve Sborníku Nejvyššího soudu ČSSR, Nejvyššího soudu ČSR a Nejvyššího soudu SSR č. IV, Praha, 1987, kde bylo konstatováno, že „*práva a povinnosti z dohody podílových spoluvlastníků o užívání společné věci nezanikají smrtí osob z této dohody zavázaných nebo oprávněných*“. **Jakkoliv judikatura hovořila výslovně o dohodě o užívání společné věci, je možné ve vztahu k předchozí právní úpravě tyto závěry judikatury vztáhnout obecně na dohody o hospodaření se společnou věcí,¹⁰ protože užívání společné věci patří pod hospodaření se společnou věcí.¹¹**

Shrnutí právní úpravy účinné do 31. 12. 2013

Dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 tak změna v osobě spoluvlastníka nepředstavovala sama o sobě důvod pro zánik dříve uzavřené dohody o hospodaření se společnou nemovitou věcí.

- 6 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 626/2007, ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4201/2017, nebo ze dne 14. 8. 2020, sp. zn. 22 Cdo 3338/2019.
- 7 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2020, sp. zn. 22 Cdo 3338/2019.
- 8 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4347/2007 (k právní úpravě účinné do 31. 12. 2013), ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1036/2020 (k právní úpravě účinné od 1. 1. 2014).
- 9 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 22 Cdo 4455/2008, ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4201/2017, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5247/2016, či ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3300/2018.
- 10 Právní úprava účinná do 31. 12. 2013 upravovala „*hospodaření se společnou věcí*“ (§ 139 odst. 2 obč. zák. č. 40/1964 Sb.) namísto současného pojmu „*správa společné věci*“ (§ 1126 a násl. o. z.).
- 11 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 22 Cdo 20/2011.
- 12 J. Fritzsche in W. Hau, R. Poseck: Beck Online Kommentar BGB, 64. Edition, C. H. Beck, München 2022, § 1010, marg. č. 3.
- 13 Usnesení Vrchního zemského soudu v Mnichově ze dne 20. 2. 2018, č. j. 34 Wx 109/17.
- 14 J. Fritzsche in H. G. Bamberger, H. Roth (Hrsg.): Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 2, §§ 611-1296, AGG, RbbauRG, WEG, 3. Auflage, C. H. Beck, München 2012, str. 2267.
- 15 Tamtéž.
- 16 H. Schulte-Nölke in R. Schulze (Schriftleitung): Bürgerliches Gesetzbuch, Handkommentar, 9. Auflage, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden Baden 2017, str. 1552.
- 17 K. Schmidt in R. Gaier (Redakteur): Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 8, Sachenrecht, §§ 854-1296, WEG, ErbbauRG, 9. Auflage, C. H. Beck, München 2023, komentář k § 1010, marg. č. 5.
- 18 Tamtéž, marg. č. 6.
- 19 Tamtéž, marg. č. 7.

Nový spoluvlastník (nabyvatel spoluvlastnického podílu na nemovité věci od původního spoluvlastníka) byl dříve uzavřenou spoluvlastnickou dohodou o hospodaření se společnou věcí vázán, a to bez ohledu na to, zda o této spoluvlastnické dohodě věděl, a dokonce i bez ohledu na to, zda o této dohodě měl a mohl vědět. Případná dobrá víra nabyvatele spoluvlastnického podílu v neexistenci případné spoluvlastnické dohody nehrála pro vázanost nového spoluvlastníka předmětnou dohodou vůbec žádnou roli.

Přístupy zahraničních právních řádů

Dříve, než bude přistoupeno k analýze stávající české právní úpravy a představení nového možného pohledu na danou problematiku, bude poukázáno na právní řešení, které k totožné právní otázce zaujímají blízké právní řády německy hovořících zemí.

Spolková republika Německo

Uvedenou právní otázku řeší německé právo v § 746 a 1010 BGB. Ust. § 747 BGB nazvané „účinky vůči zvláštnímu právnímu nástupci“ stanoví, že „*pokud spoluvlastníci upravili správu a užívání společné věci, má uvedené ujednání účinky i vůči zvláštnímu právnímu nástupci*“. V ust. § 1010 odst. 1 BGB nazvaném „zvláštní právní nástupce spoluvlastníka“ je stanoveno, že „*Pokud spoluvlastníci pozemku upravili jeho správu a užívání nebo pokud trvale nebo na určitou dobu vyloučili právo domáhat se zrušení spoluvlastnictví nebo pokud stanovili výpovědní lhůtu, pak toto ujednání působí vůči zvláštnímu právnímu nástupci spoluvlastníka jen za podmínky, že je toto ujednání zapsáno jako zatížení spoluvlastnického podílu v pozemkové knize*“.

Německá komentářová literatura¹² a judikatura¹³ dovozují, že v **případě zápisu ujednání dle § 1010 odst. 1 BGB do pozemkové knihy jde o věcněprávní zatížení svého druhu**. Dále je konstatováno, že „*účinnost určitých ujednání spoluvlastníků pro zvláštního právního nástupce je dle § 1010 BGB závislá na tom, zda byly zapsány do pozemkové knihy*“¹⁴ s tím, že tato právní úprava má nabyvatele spoluvlastnického podílu na pozemku chránit před neznámými ujednáními nebo nároky, resp. má učinit stávající zatížení seznatelným.¹⁵ **Ust. § 1010 BGB tak spoluvlastnickou dohodu nezačleňuje mezi věcná práva, ale jen zakládá spoluvlastnickou dohodu jako „zvěcnělý“ právní vztah mezi spoluvlastníky. Výslovně je zdůrazňována v této souvislosti zásada, že nabyvatelé se mohou spolehnout na stav zápisů v pozemkové knize, s tím, že to, co není zapsáno, nemůže vůči nabyvateli působit.**¹⁶

Zápis je relevantní jen ve vztahu k závaznosti dohody vůči třetí osobě.¹⁷ Neprovedením zápisu do pozemkové knihy nejsou dotčeny obligační účinky spoluvlastnické dohody, spoluvlastnická dohoda je však nadále závazná jen pro samotné účastníky dohody.¹⁸

Současně komentářová literatura dovozuje, že § 1010 odst. 1 BGB se zabývá vázaností těch částí spoluvlastnické dohody, které jdou k **tíži nabyvatele**.¹⁹ Pro ty části spoluvlastnické dohody, které jsou ve **prospěch nabyvatele**, platí obecné ust. § 746 BGB, tj. části spoluvlastnické dohody, jsoucí ve prospěch nabyvatele, jsou pro nabyvatele závazné, i když nebyly zveřejněny v pozemkové knize postupem dle § 1010 BGB.

Zvláštním právním nástupcem ve smyslu § 1010 BGB je každý, kdo nabývá spoluvlastnický podíl nebo část spoluvlastnického podílu, tj. i stávající spoluvlastník při nabytí dalšího spoluvlastnického podílu.²⁰ Naopak za zvláštního právního nástupce německá judikatura nepovažuje osobu, která nabývá vlastnictví k celé věci od všech stávajících spoluvlastníků,²¹ nebo univerzálního právního nástupce.²² Univerzální právní nástupce je bez ohledu na § 1010 BGB dohodou vázán ve stejném rozsahu jako jeho univerzální právní předchůdce.²³

V případě neprovedení zápisu spoluvlastnické dohody do pozemkové knihy je spoluvlastník převádějící spoluvlastnický podíl povinen zajistit, aby nabyvatel spoluvlastnického podílu převzal práva a povinnosti z ujednané spoluvlastnické dohody. Spoluvlastník tak odpovídá dalším účastníkům spoluvlastnické dohody za to, že nabyvatel spoluvlastnického podílu nebude vůči ostatním spoluvlastníkům uplatňovat práva ze zákonné právní úpravy, která byla předmětnou spoluvlastnickou dohodou vyloučena nebo upravena. Každý ze spoluvlastníků je tak povinen zajistit, aby i v případě, že spoluvlastnická dohoda není zapsána v pozemkové knize, byla tato smluvní spoluvlastnická úprava práv a povinností závazná i pro právního nástupce spoluvlastníka.

Je tak možné shrnout, že **německá právní úprava** dovozuje závaznost spoluvlastnických dohod o správě společné věci pro singulárního právního nástupce, které jdou k tíži nabyvatele, **pouze tehdy, pokud byla dohoda spoluvlastníků o správě společné věci zapsána v pozemkové knize**. Pokud tato dohoda zapsána v pozemkové knize nebyla, nejsou pro singulárního právního nástupce spoluvlastníka závazné ty části dohody, které jdou k jeho tíži. Dohoda jako taková zůstává závazná *inter partes* mezi účastníky dohody, ale k tíži dobrověrného nabyvatele spoluvlastnického podílu na nemovité věci nelze z této spoluvlastnické dohody dovozovat žádné důsledky.

Rakousko

V rakouském právním řádu je uvedena problematika upravena v ust. § 828 odst. 2 ABGB. Zde je stanoveno, že „*soudně stanovená nebo smluvně mezi spoluvlastníky ujednaná dohoda o užívání nemovité věci má účinky i vůči právnímu nástupci, jen pokud je poznamenána v pozemkové knize*“.

Citované ustanovení bylo do ABGB vloženo rakouským zákonodárcem v roce 2002 zákonem č. 71/2002 BGBl. Důvodová zpráva k novému ust. § 828 odst. 2 ABGB uvádí: „*Zahrnuty jsou dohody o správě, které byly uzavřeny podílovými spoluvlastníky. Dle judikatury jsou trvání a existence těchto dohod o správě ohroženy v případě singulární sukcese jednoho ze spoluvlastníků. Zajištění dlouhodobé existence těchto dohod o správě jejich zápisem do pozemkové knihy nebylo dle dosavadního práva přípustné. Tato možnost je nyní zajištěna na právě v novém odst. 2 ustanovení § 828 ABGB.*“²⁴

Komentářová literatura uvádí, že § 828 odst. 2 ABGB umožňuje výslovně soudní nebo smluvně sjednanou úpravu správy pro nemovité věci zapsat do pozemkové knihy.²⁵ Dále uvádí, že pouze v případě zápisu v pozemkové knize váže dohoda i nově přistoupivšího spoluvlastníka, a to bez ohledu na způsob singulárního právního nástupnictví.²⁶ V opačném případě není právní nástupce spoluvlastníka dříve uzavřenou dohodou bez svého výslovného souhlasu vázán.²⁷

Judikatura uvádí, že význam § 828 odst. 2 ABGB spočívá pouze ve vázanosti nově přistoupivšího spoluvlastníka předmětnou do-

hodou.²⁸ Univerzální právní nástupce je vázán bez ohledu na zápis dohody do pozemkové knihy, s výjimkou situací, kdy je toto vyloučeno (např. protože obsah smlouvy obsahuje práva a povinnosti vázané výlučně na určitou osobu).²⁹

Rakouskou právní úpravu tak lze shrnout tak, že dohoda podílových spoluvlastníků o správě společné nemovité věci má účinky vůči singulárnímu právnímu nástupci, jen pokud je tato dohoda založena v pozemkové knize nebo pokud s touto dohodou vyslovil singulární právní nástupce souhlas. V opačném případě dohoda spoluvlastníků singulárního právního nástupce neváže. Univerzální právní nástupce je vázán vždy, pokud dohoda neobsahuje práva a povinnosti vázané výhradně na osobu původního spoluvlastníka.

Švýcarsko a Lichtenštejnsko

Rovněž švýcarský právní řád upravuje danou problematiku výslovně, a to v čl. 649a ZGB. Toto ustanovení stanoví, že „*Ujednání spoluvlastníků o užívání a správě a jimi přijatá usnesení o správě a soudní rozsudky a rozhodnutí jsou závazné i pro právního nástupce spoluvlastníka a pro nabyvatele věcného práva na spoluvlastnickém podílu.*“

Švýcarská judikatura k tomuto ustanovení uvádí, že „*ujednání spoluvlastníků o užívání a správě je pro každého nabyvatele spoluvlastnického podílu závazné přímo ze zákona, a to bez ohledu na to, zda nabyvatel obsah těchto ujednání zná (rozsudky 5D_98/2012 ze dne 14. 8. 2012 E. 3.3; 5C.177/2006 ze dne 19. 12. 2006 E. 4.1). Z čl. 649a odst. 1 ZGB tak vyplývá zákonná sukcese do práv a povinností, která vyplývá z ujednání o užívání a správě.*“³⁰ Komentářová literatura dovozuje, že „*nabyvatel spoluvlastnického podílu je zásadně vázán právním režimem, který panoval před nabytím spoluvlastnického práva tímto nabyvatelem. Je nerozhodné, zda nabyvatel ví o právech a povinnostech, které na něho okamžikem nabytí spoluvlastnického podílu přešly. Neznalost spoluvlastnických pravidel nezprošťuje nabyvatele jeho povinností jako spoluvlastníka.*“³¹

V Lichtenštejnsku upravuje problematiku věcných práv zákon o věcných právech č. 4/1923 ze dne 31. 12. 1922. Právní úprava v Lichtenštejnsku je zcela totožná s právní úpravou ve Švýcarsku

²⁰ Op. cit. sub 17, marg. č. 3.

²¹ Op. cit. sub 14, str. 2268.

²² Tamtéž.

²³ Op. cit. sub 17, komentář k § 1010, marg. č. 3.

²⁴ Důvodová zpráva a návrh justičního výboru Národní rady Rakouské republiky ze dne 19. 3. 2002, str. 1, dostupné z: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXI/I/I_01051/fnameorig_000148.html [cit. dne 18. 4. 2023].

²⁵ H. Sailer in H. Koziol, P. Bydliński, R. Bollenberger (Hrsg.): *Kurzkommentar zum ABGB, 5., überarbeitete Auflage*, Verlag Österreich, Wien 2017, str. 832.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž, str. 833.

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. 9. 2008, č. j. 5 Ob 89/08m.

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudního dvora ze dne 17. 12. 2010, č. j. 6 Ob 233/10y.

³⁰ Rozsudek švýcarského Spolkového soudu ze dne 25. 2. 2016, č. j. 4 A 492/2015, uveřejněný ve Sbírce rozhodnutí Spolkového soudu, ročník 142, svazek III, str. 220.

³¹ Ch. Brunner, J. Wichterhann in T. Geiser, S. Wolf (Hrsg.): *Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch II. Art. 457-977 ZGB, Art. 1-61 SchIT ZGB*, 6. Auflage, Helbing Lichtenhahn, Basel 2019, str. 1022.

a text čl. 649a ZGB je zcela shodný s textem čl. 28a lichtenštejnského zákona o věcných právech, kdy i výklad tohoto čl. 28a zákona o věcných právech v Lichtenštejnsku plně odpovídá výkladu čl. 649a ZGB ve Švýcarsku.

Švýcarskou a lichtenštejnskou právní úpravu je tak možné shrnout tak, že dohody spoluvlastníků nemovitě věci o správe společné věci jsou pro právního nástupce spoluvlastníka právně závazné bez ohledu na to, zda právní zástupce o této dohodě věděl, nebo nikoliv. Tato vázanost plyne výslovně přímo z textu čl. 649a ZGB ve Švýcarsku, resp. z čl. 28a zákona o věcných právech v Lichtenštejnsku.

Česká právní úprava účinná od 1. 1. 2014

Nyní se však vrátíme zpět k právní úpravě v České republice. S nabytím účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále je „o. z.“ nebo „občanský zákoník“) od 1. 1. 2014 se naskytl **prostor k určité revizi judikatorních závěrů** přijatých k předmětné právní otázce dle české právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, zejména pak z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 4455/2008. Judikatura k aktuální právní úpravě již dovodila, že je možné setrvat na právním závěru, že „dohoda spoluvlastníků o hospodaření se společnou věcí je bezformálním právním úkonem a nemusí být písemná ani tehdy, týká-li se nemovitě věci; může být uzavřena i ústně nebo konkludentně“.³² Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí uvedl, že výše uvedené judikatorní závěry k právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 jsou v zásadě použitelné i pro poměry o. z.³³

Odborná literatura však již vyjádřila stanovisko, že uvedené rozhodnutí nevyjádřilo definitivní použitelnost všech závěrů z dosavadní judikatury plynoucích.³⁴ Další část komentářové literatury dovozuje, že dohoda bude zavazovat také právní nástupce jednotlivých spoluvlastníků, ale vyjadřuje pochybnosti o dalším trvání *ratia* uvedeného ve stanovisku Nejvyššího soudu ČSSR Cpjf 78/72.³⁵ Část judikatury nižších soudů ve vztahu k výkladu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 zcela nekriticky a paušálně přijímá závěry judikatury k výkladu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013. Krajský soud v Praze ve svém rozsudku³⁶ konstatoval, že „Judikatura přitom setrvává na stanovisku, že změna v osobě jednoho ze spoluvlastníků sama o sobě není bez dalšího podstatnou změnou poměrů, která by měla vliv na vázanost smluvních projevů spoluvlastníků o užívání společné věci (rozsudky NS ČR sp. zn. 22 Cdo 4455/2008,

22 Cdo 4201/2017).“ Krajský soud v Praze se vůbec ve svém rozsudku nevypořádal s výkladem nové právní úpravy a bez bližšího odůvodnění aplikoval původní judikaturu i na novou právní úpravu. Shodný závěr bez podrobnějšího odůvodnění s poukazy na judikaturu k právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 lze nalézt i v dalších rozhodnutích nižších soudů.³⁷

Stávající právní úprava rovněž umožňuje spoluvlastníkům přijmout dohodu ohledně správy společné nemovitě věci. Mám za to, že je možné přijmout právní závěry starší judikatury, že dohoda spoluvlastníků o hospodaření se společnou věcí je bezformálním právním jednáním a nemusí být písemná ani tehdy, týká-li se nemovitě věci; může být uzavřena i ústně nebo konkludentně, kdy závěr o použitelnosti tohoto výkladu již podpořila i recentní judikatura.³⁸ Mám však za to, že **je namístě revidovat závěry dosavadní judikatury o automatické vázanosti singulárního právního nástupce spoluvlastníka dříve uzavřenou dohodou spoluvlastníků.**

Materiální publicita katastru nemovitostí

Jednou ze zcela zásadních změn v právní úpravě účinné od 1. 1. 2014 je důsledné promítnutí principu materiální publicity veřejných seznamů, mezi které se řadí i katastr nemovitostí [§ 1 odst. 1 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), dále „kat. zákon“]. Platí vyvratitelná domněnka správnosti zapsaného práva v katastru nemovitostí (§ 980 o. z.). Součástí materiální publicity katastru nemovitostí je i dobrá víra v to, že věcná práva zapisovaná do katastru nemovitostí neexistují, pokud nejsou skutečně v katastru nemovitostí zapsána. Jde tedy o právní vyjádření zásady „*co není psáno, není dáno*“.

Osoba, které sice věcné právo k věci evidované v katastru nemovitostí svědčilo, ale nebylo zapsáno (intabulováno) do katastru nemovitostí, nemůže existenci tohoto práva namítat vůči osobě, která v dobré víře ve stav zápisů v katastru nemovitostí nabyla věcné právo k této věci za podmínek dle § 984 o. z.

Povaha dohody spoluvlastníků o správě společné nemovitě věci

Česká literatura a judikatura se za účinnosti občanského zákoníku dosud blíže nezabývaly otázkou, zda dohoda spoluvlastníků o správě společné nemovitě věci představuje obligační, věcněprávní nebo jiný typ dohody (smlouvy). Na tuto problematiku poukazuje M. Králík, který uvádí, že „pokud by praxe přijala závěr, že dohoda o správě společné věci má charakter věcněprávní závady, pak není aplikace § 1107 vyloučena“.³⁹

Uvedená otázka je však dle mého zásadní pro zodpovězení otázky, zda je nabyvatel spoluvlastnického podílu na nemovitě věci vázán dříve uzavřenou spoluvlastnickou dohodou.

Obecně k věcněprávním a obligačním zatížením

Jaké závady váznuocí na věci přejímá nabyvatel, stanoví § 1107 odst. 1 o. z. Ust. § 1107 odst. 2 o. z. pak jednoznačně stanoví, že závady, které nepřejdou, zanikají. Komentářová literatura se kloní k závěru, že „*Obligační práva tedy závadami nejsou a na nabyvatele přecházejí jen tehdy, stanoví-li tak zákon.*“⁴⁰

32 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4347/2007, nebo ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 22 Cdo 4455/2008.

33 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4201/2017.

34 M. Králík: § 1128 [Rozhodování v záležitostech běžné správy týkající se společné věci], in J. Spáčil, M. Králík a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474), 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2021, str. 551, marg. č. 22.

35 J. Remeš: § 1128 [Běžná správa společné věci], in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, 2. vydání (1. aktualizace), C. H. Beck, Praha 2022, marg. č. 3.

36 Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 3. 5. 2022, č. j. 22 Co 256/2021-125, bod 44.

37 Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 15. 2. 2022, č. j. 22 Co 154/2021-143; rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 18. 10. 2022, č. j. 52 C 246/2020-112.

38 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1036/2020.

39 Op. cit. sub 34, marg. č. 25.

40 E. Dobrovolná in op. cit. sub 34, str. 402.

Nejvyšší soud se k výkladu § 1107 o. z. vyjádřil tak, že „ust. § 1107 o. z. rozlišuje závady zapsané ve veřejném seznamu a závady ostatní. Závady zapsané ve veřejném seznamu přechází na nabyvatele spolu s vlastnictvím věci ex lege jako důsledek společného působení zásady *Nemo plus iuris (ad alium) transferre potest, quam ipse habet* – nikdo nemůže (na jiného) převést více práv, nežli sám má, a zásady materiální a formální publicity (§ 980 až 986 o. z.). Ostatní závady, které předmětem evidence ve veřejném seznamu nejsou, nebo taková závada nebyla ke dni převodu vlastnického práva z veřejného seznamu zřejmá, na nabyvatele přechází pouze, jestliže nabyvatel měl a mohl z okolností jejich existenci zjistit nebo jestliže byl jejich přechod smluvně dohodnut, anebo jestliže jejich přechod stanoví zákon.“⁴¹

Judikatura již dovodila, že formulace „závady váznoucí na věci“, užitá § 1107 o. z., je typická pro závady věcněprávní.⁴² V zásadě jsou tedy závadou váznoucí na věci, která přechází na nabyvatele za podmínek stanovených v § 1107 o. z., pouze věcná práva (zástavní právo, věcné břemeno, právo stavby, věcné předkupní právo apod.); naproti tomu obligační práva takovými závadami nejsou.⁴³ Judikatura k tomuto uvádí, že „Výprosa, tak jako většina jiných závazků, zavazuje pouze smluvní strany, změna vlastnictví se samotného závazku nedotýká, po převodu vlastnického práva k nemovitosti, která je jejím předmětem, však nového vlastníka nezavazuje. Ust. § 2221 o. z. se u výprosy nepoužije, jde o speciální ustanovení vztahující se jen k nájmu, kterému přiznává při změně vlastnického práva specifické postavení mezi závazky s obdobnými účinky jako u věcných práv k cizí věci. Výprosa není ani závadou ve smyslu § 1107 o. z.“⁴⁴ Pokud je ve vztahu k věci uzavřena výprosa, pak tato není ani závadou ve smyslu § 1107 o. z., protože nejde o věcné právo. Vlastní smlouva o výprose sice změnou vlastnictví nezaniká (§ 1107 odst. 2 o. z. se nepoužije), ale nový vlastník není výprosou vázán (nejde o věcněprávní závadu ve smyslu § 1107 odst. 1 o. z.). Pojem „závady“ ve smyslu § 1107 o. z. tak zahrnuje jen věcněprávní závady, tj. závady, které lpí na věci samotné (princip speciality).

S výše uvedenými závěry komentářové literatury a judikatury je možné souhlasit. Je tak možné uvést, že **věcněprávní zatížení nabyvatel věci nabývá pouze za podmínek stanovených v § 1107 odst. 1 o. z., jinak tato věcněprávní zatížení dle § 1107 odst. 2 o. z. zanikají.** Naopak **obligační práva vztahující se k nabyvané věci přejímá nabyvatel věci pouze tehdy, pokud tak výslovně stanoví zákon** (např. v případě nájmu dle § 2221 odst. 1 o. z. či pachtu dle § 2333 o. z.). Toto platí zcela bez ohledu na to, zda nabyvatel o existenci předmětného obligačního práva před nabytím věci věděl, nebo nevěděl. Jinými slovy řečeno, **pokud nabyvatel věci před nabytím věci o existenci obligačního práva týkajícího se předmětné věci sice věděl, ale zákon výslovně nestanoví, že uvedené obligační právo přechází na nabyvatele věci, není nový nabyvatel předmětným obligačním právem vázán.** Tím však samozřejmě není vyloučena možnost smluvní změny v osobě věřitele, dlužníka či postoupení smlouvy.

Dohoda spoluvlastníků jako obligační závazek, nebo věcněprávní dohoda

Pro posouzení vázanosti singulárního právního nástupce spoluvlastníka nemovité věci již dříve uzavřenou dohodou spoluvlastníků o správě společné věci je tak dle mého mínění **zcela klíčové,**

zda má daná dohoda spoluvlastníků o správě společné věci povahu obligačního závazku, nebo věcněprávního zatížení věci.

Pakliže má dohoda spoluvlastníků o správě společné nemovité věci jen obligační charakter, je závazná pouze mezi smluvními stranami, ust. § 1107 o. z. není na tuto dohodu spoluvlastníků o správě společné věci vůbec použitelná a právního nástupce spoluvlastníka, který dohodu uzavřel, tato dohoda nezavazuje. Je tomu tak proto, že zákon nikde výslovně vázanost nabyvatele spoluvlastnického podílu dříve uzavřenou dohodou spoluvlastníků nestanoví (obdobně jako nezavazuje nového vlastníka nemovité věci dříve uzavřená výprosa, jak již dovodila výše citovaná judikatura).

Tímto závěrem by samozřejmě nebylo vyloučeno, aby nový spoluvlastník uzavřel novou dohodu o správě společné nemovité věci s ostatními spoluvlastníky či k již existující dohodě přistoupil, a to i konkludentně (např. tak, že se bude chovat totožně jako jeho právní předchůdce). V tomto případě však vždy budou práva a povinnosti tohoto nového podílového spoluvlastníka odvozovány od nově uzavřené dohody spoluvlastníků o správě společné věci či od přistoupení ke stávající dohodě a od toho, že se automaticky a bez dalšího pro něj stala spoluvlastnická dohoda závaznou již v okamžiku, kdy nabyl předmětný spoluvlastnický podíl.

Naproti tomu, pokud bychom dovodili věcněprávní charakter dohody spoluvlastníků o správě společné věci, představovala by tato dohoda věcněprávní zatížení předmětné věci a za podmínek § 1107 odst. 1 o. z. by zavazovala i singulárního právního nástupce spoluvlastníka.

Mám za to, že dohoda spoluvlastníků o správě společné nemovité věci má obligační charakter. Je možné poukázat na to, že jen zákon stanoví, která práva jsou absolutní (§ 977 o. z.). Žádné ustanovení zákona nestanoví, že by dohoda spoluvlastníků měla mít charakter věcného práva. Zákon v některých případech počítá s tím, že obligační právo je možné sjednat jako věcné právo. Je možné poukázat na zákaz zcizení a zatížení (§ 1760 o. z.), výhradu zpětné koupě (§ 2138 o. z.) či předkupní právo (§ 2144 odst. 1 o. z.). Zákon tak však u dohody o správě společné nemovité věci nečiní.

Tím však není vyloučeno, aby tato uzavřená dohoda spoluvlastníků o správě společné nemovité věci mohla mít za určitých okolností některé věcněprávní účinky nebo, jinak řečeno, získala určité rysy věcných práv.

Věcněprávní účinky obligačních práv

Komentářová literatura dovozuje, že „*To, která práva jsou (jen) absolutní, nezáleží v mnoha případech na zákonodárci, ale vyplývá to z povahy věci.*“⁴⁵ Obdobný přístup se uplatňuje i v současném

41 Rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2020, sp. zn. 26 Cdo 557/2019, či ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 33 Cdo 3583/2020.

42 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2021, sp. zn. 26 Cdo 595/2021, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3365/2021.

43 Tamtéž.

44 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 26 Cdo 1588/2020, uveřejněný pod č. 83/2021 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.

45 J. Spáčil: § 977 [Stanovení absolutních práv], in op. cit. sub 34, str. 4.

rakouském právu. Rakouská literatura k závazkům, které je možné zapsat do pozemkové knihy, uvádí, že obligační charakter těchto zapisovaných práv jen v důsledku provedení zápisu nezaniká, ale má za důsledek, že určité nároky z tohoto závazku mohou působit vůči všem. V tomto ohledu získává dané právo rysy věcného práva.⁴⁶ Další část rakouské literatury uvádí, že závazková práva mohou mít (určitý) absolutní účinek vůči třetím osobám, pokud jsou způsobilá k zapsání do veřejných knih a tento zápis byl proveden.⁴⁷ Rakouská judikatura přijala určité „věcněprávní účinky“ těchto zapsaných obligačních práv.⁴⁸ Podle novější nauky nezaniká obligační povaha právního vztahu samotným zápisem do pozemkové knihy, avšak na základě zápisu do pozemkové knihy („zaknihování práva“) mohou být určité nároky uplatněny vůči kterékoli osobě.⁴⁹ V tomto ohledu obsahují tato práva v omezené míře prvky věcných práv, a jsou tak v určitých aspektech postavena na roveň věcným právům.⁵⁰

Švýcarská literatura uvádí, že „i přes pojmově jasné oddělení absolutních/věcných práv a relativních práv nacházíme ve všech právních řádech zvláštní druhy a smíšené formy práv, jejichž přiřazení k těm které skupině činí potíže. K tomuto přistupuje všudypřítomně pozorovatelná tendence spočívající ve zvěčňování obligačních vztahů (pozic) a na druhé straně ve zvyšování flexibility věcněprávních vztahů (pozic).“⁵¹ Rovněž švýcarské právo zná „zapsaná práva“,⁵² která spočívají v tom, že obligačním právům jsou v důsledku provedení jejich zápisu do pozemkové knihy („zvěčnění obligačních práv“) přiznány účinky vůči třetím stranám.⁵³

Uvedené závěry jsou dle mého mínění uplatnitelné i v českém právu. V tomto ohledu je možné poukázat na to, že část literatury dovozuje i určité věcněprávní účinky nájmu a pachtu, pokud jsou tato obligační práva zapsána do veřejného seznamu.^{54, 55} Nájem a pacht, přestože svým zápisem do katastru nemovitostí neztrácejí svou obligační povahu (nejedná se o věcná práva), přesto však svým zápisem získávají určité rysy věcných práv (věcněprávních účinků).

46 K. Spielbüchler in P. Rummel (Hrsg.): Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 2. Auflage, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, str. 340.

47 M. Kisslinger in Großkommentar zum ABGB – Klang Kommentar, 3. Auflage, Verlag Österreich, Wien 2011, § 308, marg. č. 3.

48 Usnesení rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 15. 7. 2010, č. j. 5 Ob 131/10s.

49 Op. cit. sub 47.

50 Tamtéž.

51 S. Wolf, W. Wiegand in T. Geiser, S. Wolf (Hrsg.): Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch II. Art. 457, 977 ZGB, Art. 1–61 SchIT ZG, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2019, str. 892.

52 Čl. 959 švýcarského občanského zákoníku (Zivilgesetzbuch).

53 Op. cit. sub 51, str. 893.

54 M. Hulmák: § 2203 [Zápis nájmu do veřejného seznamu], in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část (§ 2055–3014), 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, str. 237, marg. č. 36 a 37.

55 I. Bláhová in E. Barešová, I. Bláhová, P. Doubek, B. Janeček, L. Nedvídek, H. Šandová: Katastrální zákon: Komentář [Systém ASPI], Wolters Kluwer [cit. 2023-04-14]. ASPI_ID KO256_2013CZ, dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, komentář k § 11.

56 Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, VI. volební období, sněmovní tisk č. 778/0, vládní návrh zákona o katastru nemovitostí (katastrální zákon), str. 47.

57 Op. cit. sub 55, komentář k § 4.

Evidence dohody spoluvlastníků v katastru nemovitostí

Je nutné zdůraznit, že **propůjčení jakýchkoliv věcněprávních účinků obligačnímu právu ve vztahu k nemovité věci evidované v katastru nemovitostí je vyloučeno, pokud zákon neumožňuje zápis předmětného právního vztahu do katastru nemovitostí** nebo zaevidování předmětného právního vztahu ve sbírce listin katastru nemovitostí. Z tohoto důvodu např. výprosa nikdy nemůže ve vztahu k nemovité věci evidované v katastru nemovitostí nabýt věcněprávních účinků. Otázkou tak je, zda je možné uzavřenou dohodu spoluvlastníků o správě společné nemovité věci zaevidovat v katastru nemovitostí a tímto způsobem jí propůjčit určité věcněprávní účinky.

Ust. § 5 odst. 2 písm. d) kat. zákona stanoví, že „katastrální operát tvoří ... sbírka listin, která obsahuje dohody o správě nemovitostí“. Konečně ust. § 34 je nadepsáno „Ukládání úplného znění prohlášení vlastníka domu a dohody spoluvlastníků o správě nemovitostí“. Dále ust. § 4 odst. 1 písm. h) kat. zákona stanoví, že „katastr obsahuje ...dohody spoluvlastníků, prohlášení vlastníka domu a dohody spoluvlastníků o správě nemovitostí“. Dále ust. § 34 odst. 2 kat. zákona stanoví, že „dohodu spoluvlastníků o správě nemovitostí k uložení do sbírky listin předloží kterýkoli ze spoluvlastníků“. Důvodová zpráva k § 34 kat. zákona jen lapidárně uvádí, že „Ustanovení je vynuceno obsahem nového občanského zákoníku.“⁵⁶ Komentářová literatura tato zákonná ustanovení vykládá ve vztahu k dohodě spoluvlastníků dle § 1138 o. z., avšak ani nevyjadřuje stanovisko, že by z působnosti citovaných ustanovení kat. zákona byly vyloučeny jakékoliv jiné dohody spoluvlastníků. Mám tak za to, že rovněž i „obecné“ dohody spoluvlastníků, tj. dohody uzavřené v rámci správy společné nemovité věci (§ 1126 a násl. o. z.), tj. např. dohody spoluvlastníků o užívání společné nemovité věci, je možné založit do sbírky listin katastru nemovitostí postupem dle § 34 odst. 2 kat. zákona. Založení dohody spoluvlastníků do sbírky listin se na výpisu z katastru nemovitostí projevuje tak, že do části D příslušného listu vlastnictví se запиše údaj „Dohoda spoluvlastníků o správě nemovitostí ve sbírce listin“.⁵⁷

Zápisem údaje o založení dohody spoluvlastníků do sbírky listin dojde k důslednějším uplatnění principu formální a materiální publicity katastru nemovitostí (§ 980) a zvýší se důvěra v zápisy v katastru nemovitostí. **Pokud je tak dohoda spoluvlastníků uzavřena a je postupem dle § 34 odst. 2 kat. zákona uložena do sbírky listin katastru nemovitostí, soudím, že je pro případ převodu spoluvlastnického podílu na nemovitosti namístě aplikovat ust. § 1107 odst. 1 o. z.**

Účinky založení dohody spoluvlastníků o správě společné věci do sbírky listin katastru nemovitostí dle § 34 odst. 2 kat. zákona

Mám za to, že založením dohody spoluvlastníků o správě společné věci do sbírky listin katastru nemovitostí dle § 34 odst. 2 kat. zákona dojde k tomu, že uvedená dohoda spoluvlastníků získá „rysy věcného práva“, neboli tato dohoda získá určité věcněprávní účinky v tom smyslu, že bude působit i vůči třetím osobám (absolutně). Tyto věcněprávní účinky budou

mít za důsledek, že **uvedená dohoda bude představovat zá vadu ve smyslu § 1107 o. z. a bude pro právního nástupce spoluvlastníka závazná**, protože případná neznalost právních údajů zapsaných v katastru nemovitostí jako veřejném seznamu nemůže nabyvatele omlouvat (§ 980 odst. 1 věta první, § 1107 o. z.).

Pokud spoluvlastníci předmětnou dohodu o správě společné věci nezaevidují ve sbírce listin katastru nemovitostí postupem dle § 34 odst. 2 kat. zákona, pak singulárního nabyvatele spoluvlastnického podílu předmětná dohoda o správě společné věci vázat nebude, a to bez ohledu na to, zda nabyvatel o existenci této dohody věděl, či nikoliv. Je tomu tak proto, že bez zaevidování této dohody do sbírky listin katastru nemovitostí nemá předmětná dohoda žádné věcněprávní rysy a jako taková zůstává v režimu obligační dohody. Judikatura již dovodila, že změna vlastnictví k věci se samotného závazku (byť by se závazek týkal dané věci) nedotýká. Po převodu vlastnického práva k nemovitosti, která je jejím předmětem, nového vlastníka původní závazek nezavazuje (s výslovnou výjimkou nájmu a pachtu). Dohoda stále zavazuje původní spoluvlastníky (účastníky spoluvlastnické dohody o správě společné nemovité věci), ale vůči novému nabyvateli není tato dohoda závazná s ohledem na její působení pouze *inter partes*.

Naproti tomu univerzálního právního nástupce zavazuje uzavřená dohoda o správě společné nemovité věci bez ohledu na stav zápisů ve veřejném seznamu, protože nabyvatel vstupuje do všech práv a povinností svého právního předchůdce. Univerzálního právního nástupce spoluvlastníka tak zavazuje i dohoda o správě společné věci, která má jen obligační charakter a nebyla založena do sbírky listin katastru nemovitostí.

Závěr

Otázka vázanosti singulárního právního nástupce spoluvlastníka nemovité věci dříve uzavřenou dohodou spoluvlastníků o správě společné nemovité věci je předmětem diskusí nejen v českém právním prostředí, ale i v blízkých právních řádech. V příspěvku bylo poukázáno, že německý, rakouský i švýcarský právní řád mají pro tuto otázku výslovnou právní úpravu ve svých soukromoprávních kodexech (byť s odlišnými řešeními pro předmětnou právní otázku).

České právo i po rekodifikaci soukromého práva výslovně legislativní řešení této otázky postrádá. Při zodpovězení předmětné otázky, tj. zda singulárního právního nástupce spoluvlastníka nemovité věci váže dříve uzavřená dohoda spoluvlastníků o správě společné nemovité věci, je tak nutné vyjít z obecnějších zásad. Rovněž je nezbytné se vypořádat s otázkou, zda judikatura, vykládající ve vztahu k této právní otázce právní úpravu účinnou do 31. 12. 2013, je použitelná i dle rekodifikované právní úpravy.

V příspěvku je zastáváno stanovisko, že **s ohledem na posílený princip materiální publicity veřejných seznamů (včetně katastru nemovitostí) by se v českém právu měl přístup k řešení dané právní otázky dle stávající právní úpravy změnit a měla by být překonána judikatura**, která vykládala předmětnou právní otázku dle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013.

Mám za to, že dohoda spoluvlastníků o správě společné nemovité věci představuje obligační dohodu mezi stávajícími spoluvlastníky předmětné nemovité věci. Žádné ustanov-

ení nestanoví, že by tato dohoda spoluvlastníků měla bez dalšího věcněprávní povahu, a s ohledem na taxativní výčet věcných práv (§ 977 o. z.) není možné tento výčet rozšiřovat. Změna na straně spoluvlastníka sice nevede sama o sobě k zániku dříve uzavřené spoluvlastnické dohody, ale tato dohoda není pro nového spoluvlastníka závazná jen z titulu změny spoluvlastníka. Ust. § 1107 o. z. není v daném případě použitelné, protože toto ustanovení se vztahuje právě jen na tzv. věcněprávní vady zatěžující věc samotnou.

Spoluvlastníci však mají možnost svou spoluvlastnickou dohodu o správě společné nemovité věci založit do sbírky listin katastru nemovitostí dle § 34 odst. 2 kat. zákona. Tímto založením dohody do sbírky listin katastru nemovitostí dojde k tomu, že uvedená dohoda spoluvlastníků získá „věcněprávní účinky“, tj. závaznost i vůči třetím osobám v důsledku působení formální publicity katastru nemovitostí (§ 980 o. z.). Tyto věcněprávní účinky či propůjčení určitých rysů věcného práva předmětné dohodě v důsledku zaevidování této dohody ve sbírce listin katastru nemovitostí budou mít za důsledek, že uvedená dohoda bude představovat zá vadu ve smyslu § 1107 o. z. a bude pro právního nástupce spoluvlastníka závazná, protože případná neznalost právních údajů zapsaných v katastru nemovitostí (včetně sbírky listin) jako veřejném seznamu nemůže nabyvatele omlouvat (§ 980 odst. 1 věta první a § 1107 o. z.).

Pokud by zákonodárce do budoucna uvažoval o novelizaci občanského zákoníku, představuje tato problematika jistě tu část občanského zákoníku, která by si výslovnou zákonnou úpravu zasloužila. Tomu nasvědčuje i rakouská právní úprava, která rovněž do roku 2002 postrádala v obecném zákoníku občanském výslovnou úpravu, a rakouský zákonodárce se rozhodl obecný zákoník občanský doplnit o výslovnou úpravu týkající se této právní otázky. Výslovnou právní úpravu této problematiky obsahuje též německý a švýcarský občanský zákoník. ❖

C. H. BECK NOVINKA

Štenglová/Dědič/Lasák/
Pihera/Lála/Josková

Akciové společnosti

2023 | vázané | 808
 1 490 Kč | obj. číslo EPI142

Objednávejte na www.beck.cz

Nejvyšší soud:

K nárokům manžela při vyloučení užívání ze společné věci

Jestliže je jeden z manželů vyloučen z užívání společné věci, lze tuto okolnost s přihlédnutím k individuálním skutečnostem při vypořádání společného jmění manželů zohlednit v rámci úvahy o tzv. disparitě podílů.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2022, sp. zn. 22 Cdo 1739/2022

K věci:

Soud prvního stupně upravil správu k části společného jmění účastníků na dobu ode dne 2. 10. 2019 do vypořádání společného jmění manželů (dále „SJM“) zaniklého rozvodem manželství tak, že **bytovou jednotku v rozsudku uvedenou je oprávněna užívat výlučně žalobkyně, která je povinna platit za toto užívání žalobci částku v rozsudku uvedenou.** Účinnost rozhodnutí založil zpětně ke dni podání žaloby, tj. ke dni 2. 10. 2019.

Odvolací soud k odvolání obou účastníků rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, pokud jde o užívání jednotky, s tím, že tu je oprávněna užívat výlučně žalovaná, a to „za dobu od právní moci tohoto rozsudku do vypořádání společného jmění manželů“; **zamítl žalobu v části, ve které se žalobce domáhal úpravy užívání ode dne podání žaloby.** S ohledem na tuto změnu upravil i výši částky, kterou je žalovaná povinna zaplatit žalobci za užívání jednotky, a to tak, že tuto povinnost založil až od právní moci rozsudku.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále „o. s. ř.“), a uplatňuje dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. **Podstata dovolání je v polemice s názorem odvolacího soudu, že konstitutivní rozhodnutí o úpravě užívání majetku v SJM nemůže působit zpětně.**

Dovolání není přípustné.

Z odůvodnění:

V rozsudku ze dne 29. 3. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3922/2015, Nejvyšší soud dovodil, že „*jsou-li vztahy mezi účastníky zaniklého, ale dosud nevypořádaného SJM konfliktní, pak lze po zvážení všech dalších okolností věci rozhodnout o tom, že společný byt bude nadále užívat jen jeden účastník a že druhému bude vyloučení z užívání kompenzováno v penězích; to platí zejména v případě, že z užívání vyloučený spoluvlastník má možnost jiného bydlení. Soud musí dbát o spravedlivé řešení věci.*“ To je i tento případ; byt je projednáván již v režimu zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, platí závěry uvedeného rozhodnutí přiměřeně i v poměrech tohoto zákona.

Dovolací soud nesouhlasí s názorem žalobce, že rozhodnutí soudu o sporu o správu a užívání majetku v SJM může mít zpětné účinky.

Platí zásada, že konstitutivní rozhodnutí je svou podstatou nejen skutečností procesní, ale i hmotněprávní, neboť je důvodem vzniku nového, předtím neexistujícího hmotněprávního vztahu, popř. důvodem jeho změny nebo zániku. Jsou s ním proto spojeny nutně účinky *ex nunc* a pouze zákon by mohl stanovit něco jiného (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2002, sp. zn. 26 Cdo 2858/2000). V usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. 26 Cdo 3777/2019, se uvádí: „*Rozhodnutí, jímž soud takové žalobě vyhověl, má totiž konstitutivní povahu, tj. je svou podstatou nejen skutečností procesní, ale i hmotněprávní, neboť je ve smyslu ustanovení hmotného práva samo teprve důvodem změny existujícího hmotněprávního vztahu (zde odlišného spoluvlastnického rozdělení domu na jednotky); jsou s ním proto spojeny nutně účinky ex nunc a pouze zákon by mohl stanovit něco jiného, což však v tomto případě neučinil*“ (stejně J. Macur in Občanský soudní řád, Komentář, I. díl, Panorama, Praha 1985, str. 671). Jde o jeden z projevů principu právní jistoty a ochrany nabytých práv.

Z uvedeného je zřejmé, že platí zásada, že konstitutivní rozhodnutí soudu může působit zpětně (*ex tunc*) jen v případě, že to zákon výslovně připouští.

Dovolatel poukazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 28 Cdo 509/2021, ve kterém se uvádí: „*Rozhodnutí soudu o vlastnickém právu však může samo o sobě být i právním důvodem jeho vzniku (má tak konstitutivní povahu) s účinky ke dni, který je v rozhodnutí určen, jinak ke dni jeho právní moci.*“ To není nijak v rozporu s judikaturou uvedenou výše; toto rozhodnutí se totiž nezabývá podmínkami, za kterých může soud stanovit jiný den účinků konstitutivního rozhodnutí; tedy platí, že tak může učinit tam, kde to zákon připouští.

Ve věci tak rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá na řešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena, nebo při jejímž řešení by se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu; dovolání tak není přípustné.

Tvrzení dovolatele, že odvolací soud rovněž zasáhl do ústavně zaručeného práva žalobce na vlastnictví a soudní ochranu, není opodstatněné; jeho právo užívat společnou věc je – byť s účinky *ex nunc* – ochráněno, ostatně v této věci nejde o spor ohledně využití rychlé ochrany pomocí držební žaloby či návrhu na vydání předběžného opatření. Samotná skutečnost, že o jeho nároku nebylo rozhodnuto tak, jak by si představoval, neznamená, že by uvedená práva byla porušena.

Již nad rámec dovolacího přezkumu se uvádí: Dovolateli jde zjevně o kompenzaci za to, že jej žalovaná bez rozhodnutí soudu

vyločila na čas z užívání společné věci. Touto otázkou se zabýval i Ústavní soud v usnesení ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2404/18, ve kterém uvedl, že užívání celé věci jedním z manželů nemůže zakládat jeho bezdůvodné obohacení (shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. 33 Odo 1229/2006). „K tomu ale pokládá za potřebné dodat, že v případech, kdy je jeden z manželů vyloučen z užívání společné věci, nelze vyloučit vznik peněžního nároku z jiného právního důvodu, např. náhrady škody.“ K tomu dovolací soud dodává, že podle okolností konkrétní věci nelze ani z tohoto důvodu vyloučit úvahu o zohlednění této skutečnosti při vypořádání společného jmění v rámci úvahy o tzv. disparitě podílů.

Komentář:

Tradičně problematické bývá v soudní praxi řešení případů, kdy **jeden z manželů užívá společnou věc a druhému z manželů tuto možnost odnímá**. Vznikají zejména otázky, nakolik jsou takové situace kompenzovatelné ve finanční podobě. Jde zde o řešení různých typových situací, kdy je v řadě případů věc užívána na základě ústní či konkludentní dohody manželů či rozvedených manželů, někdy je užívání upraveno soudním rozhodnutím a někdy jde o užívání bez souhlasu druhého manžela či na základě tzv. fakticity.

Soudní praxe již za účinnosti zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, hledala způsoby, jak při posuzování těchto situací dosáhnout spravedlivého a rozumného řešení. Byla do jisté míry limitována tou částí soudní praxe, která vyloučila při řešení těchto případů institut bezdůvodného obohacení v zásadě s argumentem, že pokud celá věc patří jednomu každému manželovi, nemůže její výlučné užívání založit bezdůvodné obohacení. Přestože tento závěr v praxi převažoval, je otázkou, zda není příliš kategorický. Lze uvažovat např. o situaci, kdy bude upraveno užívání společné věci pravomocným soudním rozhodnutím, přičemž v rozporu s ním bude věc užívat právě a jen druhý manžel. Není pak zřejmě důvodu, proč by v takových případech měla být existence bezdůvodného obohacení zcela vyloučena.

Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu pro usnadnění odlišovala dvě typové situace.

1. Existovalo soudní rozhodnutí o úpravě užívání společné věci, které jednoho z manželů vyloučilo z užívání společné věci a založilo právo výlučného užívání druhému z manželů. V odůvodněných případech pak tento způsob užívání společné věci kompenzovalo druhému manželovi finančně. Tyto případy pak praxe omezovala v zásadě na úpravu užívání po rozvodu manželství, neboť za trvání manželství by bylo problematické konstruovat nárok na finanční náhradu při vědomí faktické neexistence výlučného majetku.

2. Případy faktických užívání ve výrazném nepoměru pro jednoho z manželů, který o užívání věci měl zájem, ale z nejrůznějších důvodů věc neužíval, řešila praxe při zohlednění individuálních okolností v řízení o vypořádání SJM, přičemž zpravidla zohledňovala jenom výraznou nerovnováhu v užívání věci a nesusouhlas některého z manželů s nastavenou fakticitou užívání. Byla vedena úvahou, že pokud se manželé na takovém způsobu užívání společné věci dohodli, mohla taková dohoda obsahovat i úpravu kompenzace za neužívání věci druhým z manželů, a současně nechtěla soudní praxe řešit „malicherné“ neshody v užívání, které by vedly, zpravidla bez možnosti přesného a objektivního zjištění rozsahu užívání, k tomu, co judikatura zpravidla označovala jako „vyúčtovací spory“, jimž se snažila bránit logickou úvahou, že SJM je tak složitá masa majetku, že požadavek na jeho vypořádání musí být zaměřen zpravidla na hodnotné součásti SJM, a nikoliv na řešení v zásadě okrajových záležitostí a problémů.

Se stejnými problémy se praxe bude potýkat i v poměrech zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, což ostatně dokládá již i publikované rozhodnutí. Odkazuje na usnesení Ústavního soudu, které se sice přidrželo tradičního konceptu nemožnosti přiznání finančního nároku na základě ustanovení o bezdůvodném obohacení, výslovně však zdůraznilo, že tento závěr nevyklučuje finanční plnění z jiného právního důvodu, např. z důvodu náhrady škody. Je to jeden z nemnoha případů, kdy judikatura dosud výslovně připustila, že **v režimu SJM může být aplikován i institut náhrady škody** (k tomu shodně, byť v jiných skutkových a právních souvislostech, NS 22 Cdo 206/2000). Ostatně i rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 1229/2006 vylučující nárok z bezdůvodného obohacení v odůvodnění připouští, že u těchto nároků nelze vyloučit jiné právní posouzení než bezdůvodné obohacení, a odkazuje také na možnou náhradu škody.

Publikované rozhodnutí pak přidává ještě další nástroj typický pro vypořádání SJM, který umožňuje hledat a nalézt individuální a spravedlivá řešení, a tím je **možná úvaha o disparitě podílů**, která umožňuje zohlednit v řízení o vypořádání SJM veškeré okolnosti případů a dává široký prostor pro soudcovské uvážení, které může zohlednit i veškeré okolnosti doprovázející užívání společné věci.

- ✦ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz:

Wolters Kluwer | ASPI

www.aspi.cz

Argumentaci pro vaše kauzy najdete díky perfektně zpracovaným judikátům v ASPI propojenými na ostatní dokumenty

Ústavní soud:

K přípustnosti dovolání ve vztazích ze spotřebitelských smluv

Primárním účelem výjimky z omezení přípustnosti dovolání ve vztazích ze spotřebitelských smluv je zřejmě ochrana slabší strany. Ochrana slabší straně obecně je však poskytována již tím, že spotřebitelské věci připustíme k řízení před dovolacím soudem. Díky tomu dochází ke sjednocování judikatury v těchto věcech, a tím i k větší předvídatelnosti soudních rozhodnutí. Zároveň je také nutné přihlídnout ke znění zákona, které tuto výjimku koncipuje tak, že vymezuje vztahy, v nichž je dovolání i přes bagatelnost věci přípustné. Výjimka necílí pouze na osobu dovolatele, který je spotřebitelem. Pokud by zákonodárce zamýšlel omezit možnost dovolání, měl by to učinit výslovně. Ostatně obdobný koncept známe ze zákonné úpravy osvobození od soudních poplatků, které dělíme na osvobození věcné a osobní.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2023, sp. zn. I. ÚS 308/23

Na Ústavní soud se obrátila stěžovatelka, která se podanou ústavní stížností domáhala zrušení napadených rozhodnutí krajského soudu a městského soudu, neboť byla toho názoru, že jimi byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

V předmětné věci se vedlejší účastník jako žalobce v řízení před městským soudem domáhal po stěžovatelce jako žalované náhrady škody ve výši 31 907,64 Kč, představující cenu za náhradní letenky. Vedlejší účastník si u stěžovatelky zakoupil dvě letenky na trase Praha-New York s přestupem v Londýně a zpět. Zpáteční let však byl leteckou společností zrušen. Škoda mu měla vzniknout tak, že stěžovatelka nedodržela svůj závazek zajistit mu náhradní let. Městský soud žalobě co do částky 30 740,36 Kč s příslušenstvím vyhověl, neboť dospěl k závěru, že **mezi účastníky vznikl nový závazkový právní vztah, na jehož základě se stěžovatelka zavázala zajistit pro vedlejšího účastníka náhradní let, a tuto povinnost nesplnila**. Stěžovatelka nedostála své povinnosti a vedlejšímu účastníkovi vznikla škoda, která představovala cenu vedlejším účastníkem zakoupených náhradních letenek. Krajský soud rozhodnutí městského soudu v napadeném rozsahu potvrdil. Účastníky poučil, že dovolání proti tomuto rozhodnutí není přípustné.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že byla krajským soudem nesprávně poučena o nepřípustnosti dovolání. Byť jde o bagatelní věc nepřevyšující částku 50 000 Kč, jde o vztah ze spotřebitelské smlouvy. Dále stěžovatelka nesouhlasila se závěry soudů ohledně vzniku nového závazkového právního vztahu, spočívajícího v zajištění náhradního letu, a založení její odpovědnosti za škodu.

Ústavní soud po přezkoumání ústavní stížností napadených rozhodnutí dospěl k závěru, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, a proto dovodil, že **ústavní stížnost je důvodná**.

Ústavní soud měl v předmětné věci za to, že stěžovatelka měla k dispozici procesní prostředek k ochraně svých práv, a sice dovolání, které měla vyčerpat před podáním ústavní stížnosti. Ústavní

soud však nemohl přistoupit k odmítnutí ústavní stížnosti podle § 43 odst. 1 písm. e) zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), pro nepřípustnost z důvodu předčasnosti (nevyčerpání všech prostředků ochrany práva), neboť **stěžovatelka se řídila nesprávným poučením odvolacího soudu o nepřípustnosti dovolání a musí tu být nejprve zjednána náprava v podobě otevření možnosti podat dovolání k Nejvyššímu soudu** [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. I. ÚS 1820/18 (N 161/90 SbNU 607), nebo ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 3976/17 (N 81/89 SbNU 231), dostupné na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde citovaná]. Stěžovatelka sice byla zastoupena advokátem, který měl vědět, že v dané věci mohl být nedostatek poučení zhojen dovoláním podaným v prodloužené době tří měsíců podle § 240 odst. 3 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), Ústavní soud však opakovaně zdůrazňuje, že není možné k tíži stěžovatele klást pochybení soudu při poučení o opravném prostředku [viz nálezy ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 291/20 (N 63/99 SbNU 214), a rozhodnutí v něm citovaná, dále např. nálezy ze dne 24. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 2404/19 (N 137/100 SbNU 508), a ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 1467/18 (N 109/94 SbNU 317)].

Ústavní soud poukázal na to, že dovolání není podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné v tzv. bagatelních věcech, tedy proti rozsudkům a usnesením vydaným v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozhodnutí obsahujícího napadený výrok peněžitě plnění nepřevyšující 50 000 Kč, včetně řízení o výkon rozhodnutí a exekučního řízení. Zároveň však zákon stanoví, že se **omezení přípustnosti dovolání neuplatní tehdy, jde-li o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovněprávní vztahy**. Právě o vztah ze spotřebitelské smlouvy jde i v tomto konkrétním případě. Obecné soudy shodně dovodily, že mezi stěžovatelkou a vedlejším účastníkem byla původně uzavřena příkazní smlouva a následně mezi nimi vznikl nový závazkový právní vztah. Krajský soud v odůvodnění svého rozhodnutí přitom sám uvedl, že tuto smlouvu, ať již jako smlouvu příkazní, či zprostředkovatelskou, je třeba považovat za smlouvu spotřebitelskou. Spotřebitelskou smlouvou přitom bezpochyby

byla i původní smlouva mezi nimi uzavřená. Závazkem ze spotřebitelské smlouvy je i závazek vzniklý porušením smluvní povinnosti.

Ústavní soud konstatoval, že vedlejší účastník nezpochybnil spotřebitelskou povahu smlouvy/smluv, ale namítal, že výjimka z nepřipustnosti dovolání v tzv. bagatelních věcech podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. náleží pouze spotřebiteli jakožto slabší smluvní straně. Na podporu svých názorů argumentoval usnesením ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 4046/17.

Ústavní soud vedlejšímu účastníkovi přisvědčil, že primárním účelem výjimky z omezení přípustnosti dovolání ve vztazích ze spotřebitelských smluv je zřejmě ochrana slabší strany. Ochraňovaná strana je však poskytována již tím, že spotřebitelské věci připustíme k řízení před dovolacím soudem. Díky tomu dochází ke sjednocování judikatury v těchto věcech, a tím i k větší předvídatelnosti soudních rozhodnutí. Zároveň Ústavní soud považoval za nutné přihlídnout ke znění zákona, které tuto výjimku koncipuje tak, že vymezuje vztahy, v nichž je dovolání i přes bagatelnost věci přípustné. **Výjimka necílí pouze na osobu dovolatele, který je spotřebitelem.** Pokud by zákonodárce zamýšlel omezit možnost dovolání, měl by to učinit výslovně. Ostatně obdobný koncept známe ze zákonné úpravy osvobození od soudních poplatků, které dělíme na osvobození věcné a osobní. Odkázala-li stěžovatelka na usnesení ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 4046/17, Ústavní soud upozornil, že v dané věci nešlo o obdobný závazkový právní vztah. Z rozhodnutí explicitně nevyplývá, že by skutečnost, že stěžovatelka nebyla spotřebitelkou, byla jediným důvodem pro nepřipustění dovolání.

Ústavní soud opakovaně zdůrazňuje, že pojmovým znakem institutu ústavní stížnosti je její subsidiarita, jež se „*po formální stránce projevuje v požadavku předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje, a po stránce materiální v požadavku, aby Ústavní soud přistoupil k zásahu na ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod až tehdy, kdy příslušné orgány veřejné moci již nejsou schopny protiústavní stav napravit*“ (usnesení ze dne 26. 9. 2022, sp. zn. III. ÚS 2534/22). Nicméně princip subsidiarity se neuplatní bez výjimky: „... byla opakovaně akceptována ústavní stížnost proti rozhodnutím, v nichž byl stěžovatel nesprávně poučen, že je nemůže napadnout opravným

prostředkem; ústavní přezkum byl nicméně omezen výlučně na posouzení správnosti poučení“ (srov. již odkazovaný náleze ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 3976/17, a další rozhodnutí v něm uvedená). Ani v projednávané věci neshledal Ústavní soud důvody k odchýlení se od této judikatury. Ústavní soud však, vázán principem subsidiarity ústavní stížnosti, se nemohl věcně zabývat předestřenými námitkami stěžovatelky.

Ústavní soud uzavřel, že **krajský soud nesprávným poučením obsaženým v napadeném rozsudku odňal stěžovatelce přístup k Nejvyššímu soudu, a porušil tak její právo na soudní ochranu a na spravedlivý proces** zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona napadené rozhodnutí krajského soudu zrušil. Ústavní soud dodal, že pro opakované řízení před krajským soudem to procesně znamená především opravu poučení o přípustnosti dovolání.

Ústavní soud dále uvedl, že **tomuto závěru nemůže bránit ani skutečnost, že posuzovaná věc má povahu tzv. bagatelních sporů, do nichž Ústavní soud v zásadě nezasahuje** (srov. např. usnesení ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3256/18). Pokud totiž konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu, jehož podstatou je spor o bagatelní částku, celou věc do ústavněprávní roviny posouvají, nemůže Ústavní soud ústavní stížnost odmítnout, a tím i zabránit jejímu věcnému přezkumu (srov. náleze ze dne 15. 11. 2022, sp. zn. IV. ÚS 1132/22, a další rozhodnutí v něm uvedená nebo náleze ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. III. ÚS 1847/22).

Porušení základních práv stěžovatelky shledal dosud Ústavní soud pouze u rozhodnutí krajského soudu. Za situace, kdy se krajský soud bude případem opětovně zabývat a stěžovatelka má k dispozici dovolání, Ústavní soud ústavní stížnost ve vztahu k rozsudku městského soudu odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu pro nepřipustnost.

✦ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Sledujte ČAK
na Twitteru a LinkedInu:

www.twitter.com/CAK_cz

a www.linkedin.com

LinkedIn

STAVEBNÍ ZÁKON
2023, 2024

koncem června 2023 vycházejí dvě aktuální publikace, které reagují na zákon č. 152/2023 Sb.

- nový stavební zákon od 1. 1. 2024
- stavební předpisy platné do 30. 6. 2024

Sagit

více na www.sta.sagit.cz

inzerce

Ústavní soud:

K procesním právům účastníka řízení při rozhodování o předběžném opatření

Ústavní soud považuje při rozhodování o předběžném opatření za klíčové dodržení veškerých zásad spravedlivého procesu, neboť sice dochází jen k „zatímní“ úpravě poměrů, tato však v důsledku délky soudního řízení může trvat i poměrně dlouhé časové období a předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv.

Není povinností obecných soudů doručovat protistraně odvolání proti usnesení o návrhu na předběžné opatření před rozhodnutím odvolacího soudu vždy a v každém případě, a to zejména proto, že mohou být případy, kdy by doručení odvolání protistraně nebylo ani účelné, ani vhodné, anebo by dokonce mohl být nevhodným doručení odvolání zmařen účel předběžného opatření, tedy mimořádného procesního institutu, který musí být do jisté míry založen na prvku překvapivosti (např. je-li navrhováno předběžné opatření z důvodu ohrožení budoucí exekuce). V nyní posuzovaném případě ovšem žádné nebezpečí zmaření účelu předběžného opatření nehrozilo, a stěžovatelka tak měla po posouzení okolností nyní projednávaného případu právo na to, aby mohla v odvolacím řízení vedeném proti rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření odpovídajícím způsobem reagovat.

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2023, sp. zn. III. ÚS 111/23

V předmětné věci **obecné soudy rozhodovaly o návrhu stěžovatelky na vydání předběžného opatření odůvodněným tím, že výkon rozhodnutí, kterým by bylo žalované vedlejší účastnici uloženo vydat bezdůvodné obohacení ve výši 697 090,20 Kč, je ohrožen.** Stěžovatelka uvedla, že vedlejší účastnice se snaží domoci uvolnění finančních prostředků na bankovních účtech, které jsou prozatím blokovány na základě rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, a to poté, co byla odvolacím soudem zproštěna obžaloby a stěžovatelka byla se svým nárokem na vydání bezdůvodného obohacení odkázána na civilní řízení.

Okresní soud nařídil předběžné opatření, kterým vedlejší účastnici zakázal nakládat s finančními prostředky nacházejícími se na vkladní knížce a umožnit nakládání s nimi třetí osobě (výrok I.). Současně zakázal nakládat s finančními prostředky nacházejícími se na bankovním účtu a umožnit nakládání s nimi třetí osobě (výrok II.). Dále okresní soud zakázal s uvedenými finančními prostředky na těchto účtech nakládat rovněž oběma bankám (výrok III. a IV.) a stěžovatelce uložil, aby podala návrh na zahájení řízení o zaplacení částky 697 090,20 Kč ve lhůtě 15 dnů od právní moci tohoto usnesení (výrok V.).

K odvolání vedlejší účastnice krajský soud ústavní stížností napadeným usnesením rozhodnutí okresního soudu změnil ve výrocích I., II., III., IV. a V. tak, že návrh na nařízení předběžného opatření zamítl. Krajský soud dospěl na rozdíl od okresního soudu k závěru, že zjištěné skutečnosti neodůvodňují obavu o ohrožení výkonu rozhodnutí, resp. že stěžovatelka existenci takových okolností neprokázala.

Stěžovatelka s uvedenými závěry krajského soudu nesouhlasila a v ústavní stížnosti namítala, že nebyla okresním ani krajským soudem informována o podání odvolání proti roz-

hodnutí okresního soudu. Měla za to, že jí tím byla odeprána možnost vyjádřit se k argumentaci a tvrzením vedlejší účastnice, jakož i možnost předložit soudu další důkazy, bylo-li by to potřebné. Stěžovatelka namítala, že uvedeným postupem soudu byla porušena její základní práva zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Ústavní soud poukázal na to, že jedním z aspektů práva na spravedlivý proces je též zásada vyplývající z čl. 37 odst. 3 Listiny, podle které jsou si všichni účastníci v řízení rovni. Ústavní soud opakovaně judikoval, že zásada rovnosti účastníků řízení je součástí práva na spravedlivý proces v širším slova smyslu, přičemž touto zásadou rozumí „rovnost zbraní, resp. rovnost příležitostí“. To znamená, že každé procesní straně by měla být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana. Podobně podle Evropského soudu pro lidská práva se rovností zbraní rozumí požadavek, aby každá ze stran řízení mohla obhajovat svou věc za podmínek, které jí, z pohledu řízení jako celku, podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně. Cílem zásady rovnosti zbraní je pak dosažení „spravedlivé rovnováhy“ mezi stranami sporu [srov. např. nálezy ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.), nebo ze dne 20. 8. 2014, sp. zn. I. ÚS173/13, ve znění opravného usnesení ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. I. ÚS 173/13 (N 156/74 SbNU 333), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud konstatoval, že **zásada rovnosti účastníků řízení se přitom musí projevit též při rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření.** Ústavní soud již v nálezu ze dne 19. 1. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (bod 23), (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.) uvedl, že „*má-li [...] být předběžným opatřením uložena povinnost, musí mít účastníci řízení možnost ve srovnatelném rozsahu uplatnit před soudem svá tvrzení i námitky ve vztahu k předmětnému návrhu, které se relevantním způsobem promítnou do úvahy soudu ve vztahu k posouzení*

důvodnosti návrhu". Ústavní soud v následující judikatuře aproboval možnost změny rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření ze strany odvolacího soudu, zdůraznil však, že z pohledu práva na spravedlivý proces je klíčové, zda byla dodržena zásada „*rovnosti zbrani*“, neboť ve vztahu k posouzení důvodnosti návrhu na vydání předběžného opatření mají mít účastníci řízení možnost ve srovnatelném rozsahu uplatnit před soudem svá tvrzení i námitky. A to i přesto, že Ústavní soud opakovaně připomněl, že není možné zásadu rovnosti účastníků řízení absolutizovat tak, že všichni účastníci řízení musí mít v každém okamžiku řízení současně k dispozici určitý procesní prostředek, neboť v případě některých procesních prostředků (jako např. v případě návrhu na předběžné opatření) z jejich povahy a účelu plyne, že jejich uplatnění může být k dispozici jen jedné (procesní) straně (srov. též usnesení ze dne 11. 6. 2015, sp. zn. III. ÚS 213/15).

Ústavní soud zdůraznil, že při rozhodování o předběžném opatření považuje za klíčové dodržení veškerých zásad spravedlivého procesu, neboť sice dochází jen k „*zatímní*“ úpravě poměrů, tato však v důsledku délky soudního řízení může trvat i poměrně dlouhé časové období. Jak je přitom uvedeno výše, i samotné předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených práv nebo svobod, neboť se jím dočasně omezují práva osob, vůči kterým je namířeno, přičemž se jedná o rozhodnutí, které již nemůže být napraveno v návaznosti na konečné rozhodnutí o výsledku sporu.

Ústavní soud se ve vztahu k porušení práva na spravedlivý proces zabýval tvrzením stěžovatelky, že jí nebylo doručeno odvolání vedlejší účastnice. Z vyžádaného spisu Ústavní soud zjistil, že **odvolání podané vedlejší účastnicí nebylo stěžovatelce doručováno, z čehož dovodil, že jí nebyla dána možnost, aby se vyjádřila k jeho obsahu a tvrzením vedlejší účastnice.**

Ústavní soud současně připomněl, že otázkou nutnosti doručování odvolání proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření se již v minulosti opakovaně zabýval [srov. např. náleze ze dne 18. 5. 2017, sp. zn. I. ÚS 326/17 (N 81/85 SbNU 387)]. Závěry plynoucí z citovaného nálezu (a rovněž z předchozí ustálené judikatury, na niž je zde odkazováno) tudíž měly být obecnými soudy při posuzování vhodnosti a potřebnosti doručování odvolání proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření vydanému v nyní projednávaném případě brány v potaz, což se však nestalo.

Ústavní soud dodal, že v předchozí nálezevých judikatuře týkající se povinnosti obecných soudů doručovat odvolání proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření byl podán rovněž výklad požitelné právní úpravy obsažené v procesněprávních předpisech podústavního práva (srov. náleze II. ÚS 3524/19, bod 22). Doručování odvolání ostatním účastníkům je upraveno v § 210 odst. 1 o. s. ř., podle něhož platí, že nejde-li o případy uvedené v § 208 nebo 209 o. s. ř., doručí předseda senátu odvolání, které směřuje proti rozsudku nebo proti usnesení ve věci samé, ostatním účastníkům. Odvolání proti usnesení, kterým nebylo rozhodnuto ve věci samé, doručí předseda senátu těm účastníkům, jejichž práv a povinností se týká, je-li to s ohledem na okolnosti případu či povahu věci vhodné a účelné. Z uvedeného je tedy zřejmé, že kogentní příkaz doručovat odvolání ostatním účastníkům se vztahuje pouze k případům napadení meritorních rozhodnutí. **Ze zákona tedy nevyplývá povinnost soudu vždy doručovat opisy odvolání směřujících proti nikoliv meritorním rozhodnutím ostatním účastníkům řízení;** soud prvního stupně tak činí toliko na základě

úvahy (ústavně souladné) o vhodnosti a účelnosti takového opatření s ohledem na okolnosti případu či specifikum věci.

Ústavní soud nicméně ve shora citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 326/17 zdůraznil (srov. bod 17), že „*takovou specifickou okolností, která zakládá povinnost soudu doručit opis odvolání ostatním účastníkům, může být např. dosavadní vývoj řízení v první instanci, který zřetelně naznačuje, že jiný účastník zaujímá k argumentům uváděným v odvolání zřetelně nesouhlasný postoj a odlišně je právně a skutkově hodnotí. Doručením stejnopisu odvolání ostatním účastníkům se jim má v takových případech umožnit, aby byli seznámeni se skutkovými a právními argumenty uvedenými v odvolání a aby mohli, budou-li to pokládat za potřebné k obraně svých zájmů, předložit soudu své protiargumenty*“ [srov. náleze ze dne 13. 6. 2013, sp. zn. II. ÚS 2404/12 (N 108/69 SbNU 751), ze dne 21. 11. 2008, sp. zn. III. ÚS 338/06 (N 199/51 SbNU 427), ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. II. ÚS 841/07 (N 119/46 SbNU 125) a další]]. Ústavní soud neshledal důvod se od tohoto výkladu v nyní posuzované věci odchýlit.

Ústavní soud přitom považoval za podstatné, že z obsahu napadeného rozhodnutí, a stejně tak z obsahu předcházejícího rozhodnutí okresního soudu, jednoznačně vyplývá, že stanoviska stěžovatelky a vedlejší účastnice byla nesouhlasná, o čemž svědčí již skutečnost, že vedlejší účastnice napadla odvoláním usnesení okresního soudu, kterým bylo vyhověno stěžovatelčinu návrhu na nařízení předběžného opatření, a to právě v rozsahu požadovaném stěžovatelkou, přičemž vznesla odlišný požadavek na prozatímní úpravu právních poměrů mezi účastnicemi řízení (vedlejší účastnice v odvolání navrhovala, aby krajský soud usnesení okresního soudu zrušil). **Ústavní soud proto konstatoval, že postupem, v jehož rámci stěžovatelce nebylo doručeno odvolání vedlejší účastnice řízení, čímž jí byla upřena možnost vyjádřit se k jeho obsahu, bylo porušeno její základní právo na soudní ochranu** zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a ústavní princip rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

S ohledem na zvláštnost řízení o ústavnosti předběžných opatření Ústavní soud závěrem zopakoval svá předchozí stanoviska (srov. citovaný náleze sp. zn. IV. ÚS 802/19, bod 25), že není povinností obecných soudů doručovat protistraně odvolání proti usnesení o návrhu na předběžné opatření před rozhodnutím odvolacího soudu vždy a v každém případě, a to nejen s ohledem na znění § 210 odst. 1 o. s. ř., nýbrž právě proto, že mohou být případy, kdy by doručení odvolání protistraně nebylo ani účelné, ani vhodné, anebo by dokonce mohl být nevhodným doručením odvolání zmařen účel předběžného opatření, tedy mimořádného procesního institutu, který musí být do jisté míry založen na prvku překvapivosti (např. je-li navrhováno předběžné opatření z důvodu ohrožení budoucí exekuce). V nyní posuzovaném případě ovšem žádné nebezpečí zmaření účelu předběžného opatření nehrozilo, a stěžovatelka tak měla po posouzení okolností nyní projednávaného případu právo na to, aby mohla v odvolacím řízení vedeném proti rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření odpovídajícím způsobem reagovat. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a napadené usnesení krajského soudu zrušil.

✦ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokátnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

■ Nejvyšší správní soud:

Předběžná otázka v daňovém řízení

Předběžná otázka podle § 99 odst. 1 zák. č. 280/2009 Sb., daňového řádu, je charakterizována následujícími znaky: a) jde o otázku, jejíž vyřešení je nezbytné pro rozhodnutí ve věci, b) tato otázka není přímo předmětem řízení, c) může být samostatným předmětem jiného řízení a d) rozhodnutí o ní přísluší jinému orgánu veřejné moci.

Pokud trestní soud ve výroku rozsudku rozhodne, že se určité zdanitelné plnění uskutečnilo, nejde pro správce daně o předběžnou otázku, kterou by byl vázán. Je však jeho povinností se s takovým rozhodnutím vypořádat a reagovat na jeho obsah.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2023, č. j. 6 Afs 125/2021-56

Věc:

Žalobkyně v rozhodném období (rok 2009) obchodovala s cennými kovy. **Finanční úřad v Příbrami (správce daně) dne 20. 8. 2012 dodatečným platebním výměrem žalobkyni doměřil daň z příjmů právnických osob za zdaňovací období roku 2009.** Důvodem bylo, že neuznal jako daňově uznatelné některé výdaje žalobkyně ve smyslu § 24 odst. 1 zák. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Mimo jiné se jednalo i o výdaje za dodávky stříbra od společnosti M., s. r. o.

V rámci odvolacího řízení žalobkyně navrhla provést jako důkaz rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. 5. 2015, sp. zn. 56 T 11/2013, kterým soud shledal jednatele a jediného společníka společnosti M. vinného ze spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Ten spáchal tím, že v úmyslu zkrátit daň z přidané hodnoty za zdaňovací období září, říjen a listopad roku 2009 nepodal příznání k DPH.

Žalovaný se však tímto rozsudkem trestního soudu odmítl zabývat. Poukázal na to, že trestní řízení a daňové řízení jsou samostatná a mají odlišný smysl a účel. Doměření daně není spácháním trestného činu nikterak podmíněno.

Žalobkyně proti rozhodnutí žalovaného podala žalobu, které Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 12. 4. 2021, č. j. 51 Af 3/2019-65, vyhověl a rozhodnutí žalovaného zrušil. **Žalovaný se proti rozsudku krajského soudu bránil kasační stížností. Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.**

Z odůvodnění:

Nejvyšší správní soud se zabýval hlavně kasační námitkou, tedy otázkou, zda je žalovaný vázán výše zmíněným trestním rozsudkem. Krajský soud rozhodl, že jde o tzv. předběžnou otázku, o které rozhodl trestní soud, a orgány finanční správy jsou jeho rozhodnutím podle § 99 odst. 1 daňového řádu vázány.

Nejvyšší správní soud poznamenává, že by tento případ nastoluje otázku vázanosti trestním rozsudkem, krajský soud správně neaplikoval § 99 odst. 2 daňového řádu. V dané věci trestní soudy nerozhodovaly o trestném činu žalobkyně či jejích

statutárních orgánů (shodně viz rozsudek NSS ze dne 5. 8. 2020, č. j. 10 Afs 43/2020-35, bod 23). Pro meritum věci, které žalovaný řešil, tedy zda žalobkyně prokázala faktické dodávky stříbra, není otázka, zda její dodavatel spáchal trestný čin, podstatná. Zbývá však posoudit, zda krajský soud nepochybil, pokud na věc aplikoval § 99 odst. 1 daňového řádu.

Předběžná otázka v daňovém řízení je upravena v § 99 odst. 1 daňového řádu. Podle něj „vyskytne-li se v řízení otázka, o které již pravomocně rozhodl příslušný orgán veřejné moci, je správce daně takovým rozhodnutím vázán. Ostatní otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu veřejné moci, může správce daně posoudit sám.“ První věta tohoto ustanovení se zdá být formulována natolik široce, že se týká všech otázek, které se v řízení vyskytnou. Rozdíl vynikne ve srovnání se správním řádem. Ten v § 57 odst. 1 předběžnou otázku definuje jako otázku, na jejímž vyřešení závisí vydání rozhodnutí a již nepřísluší správnímu orgánu rozhodnout. Tím správní řád dopad tohoto ustanovení omezuje nejen podmínkou, že rozhodnutí na vyřešení této otázky závisí, ale také podmínkou, že správnímu orgánu ji nepřísluší rozhodnout. Tedy správní orgán, který vede řízení, není příslušný k věcnému rozhodnutí takové otázky (viz D. Hendrych a kol.: Správní právo, Obecná část, 4. vyd., C. H. Beck, Praha 2001, str. 232).

Podle Nejvyššího správního soudu se i § 99 odst. 1 daňového řádu týká otázek, které není daný správní orgán obecně příslušný rozhodnout a o kterých by mohlo probíhat jiné samostatné řízení. To vyplývá z druhé věty tohoto ustanovení. Ta mluví o ostatních otázkách, „o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu veřejné moci“. Tím kvalifikuje rozsah pojmu otázka i v první větě. Věta první i druhá totiž mluví o stejných otázkách. První věta upravuje situaci, kdy o takové otázce již jiný orgán rozhodl, a druhá věta situaci, kdy nerozhodl.

Na závěr, že § 99 odst. 1 daňového řádu upravuje předběžné otázky, kterými jsou otázky, k jejichž řešení je příslušný jiný orgán, se shodují komentáře k daňovému řádu.

Daňové orgány v nyní posuzovaném řízení vystupovaly jako správci daně v oblasti správy daní. Správa daně je „postup, jehož cílem je správné zjištění a stanovení daní“ (§ 1 odst. 2 daňového řádu). Otázka správného zjištění a stanovení daně je tedy v působnosti žalovaného, a za tímto účelem vedl daňové řízení, na které navazuje nyní posuzovaná kasační stížnost. V rámci této své působnosti posuzoval, zda žalobkyně prokázala faktické dodávky stříbra od společnosti M., které uplatňovala jako daňově uznatelné náklady podle § 24 odst. 1 zákona o daních z příjmů. Posuzoval

tedy otázku, která je vlastním předmětem daného řízení. Předmětem daňového řízení bylo správné stanovení daně, což znamená posouzení příjmů a výdajů podle příslušných ustanovení zákona o daních z příjmů, včetně § 24. Zároveň nejde o otázku, u které by správce daně mohl iniciovat jiné, samostatné řízení.

Z právě uvedeného vyplývá, že **trestní soud v nyní posuzovaném případě nerozhodl předběžnou otázku**. Otázka faktického uskutečnění plnění je přímo předmětem daňového řízení, které spadá do působnosti správce daně a žalovaného. Nejde tak o otázku, jejíž rozhodnutí přísluší jinému orgánu veřejné moci, a nejde ani o otázku, o které by se mohlo vést jiné samostatné řízení. Jelikož se nejedná o předběžnou otázku, neuplatní se § 99 odst. 1 daňového řádu. **Krajský soud tedy pochybil ve svém závěru, že žalovaný je rozhodnutím trestního soudu vázán, s odkazem na § 99 odst. 1 daňového řádu.**

V nyní posuzované věci se tak plně uplatní judikatura Nejvyššího správního soudu, že trestní a daňové řízení jsou řízeními odlišnými, ať už co do předmětu, nebo okruhu účastníků. Orgánům finanční správy a orgánům činným v trestním řízení zákonodárce světil kompetence v různých právních odvětvích, na základě jim vlastních procesních a hmotněprávních pravidel (trestní předpisy a předpisy daňové). Trestní řízení a řízení daňové, resp. jejich výsledky, nejsou vnitřně provázána a není mezi nimi vztah závislosti *de iure* ani *de facto*. Ačkoliv jsou v praxi často vedeny oba druhy řízení pro týž skutek, výsledky bývají mnohdy zcela rozdílné. Pro výsledek daňového řízení není totiž rozhodující skutečnost, že daňový subjekt spáchal či nespáchal nějaký trestný čin. Daňové právo není trestním právem. Svět daňového a trestního práva je oddělený, podmínkou doměření daně rozhodně není zjištění daňového trestného činu. Postupy orgánů činných v trestním řízení a správce daně se nepodmiňují.

Komentář:

Komentované rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se zabývalo **výkladem § 99 odst. 1 daňového řádu zejména ve vztahu k tomu, jak je definována prejudiciální otázka**.

Při charakterizaci předběžné otázky vyšel mimo jiné ze závěru,

ke kterým dospěla nauka civilního práva procesního. Je patrné, že význam a pojetí předběžné otázky, jakož i případně nutnost jejího posouzení pro rozhodnutí ve věci, jsou společné napříč různými druhy řízení, a právní pohledy na tyto otázky v poměrech různých druhů řízení jsou tedy velmi podobné.

Např. v civilním právu procesním, z jehož poznatků mimo jiné Nejvyšší správní soud vycházel, jde o „*takové otázky, které nejsou předmětem konkrétního řízení, ačkoliv by o nich samostatný proces (nejen civilní) mohl probíhat, a jejichž vyřešení je zároveň nezbytným předpokladem pro rozhodnutí procesního soudu o věci samé*“.¹

Jednotlivé druhy řízení ovšem mohou přistupovat různě k otázce vázanosti pravomocně posouzenou předběžnou otázkou. Ve správním řízení platí § 57 odst. 3 správního řádu, který zakládá vázanost rozhodnutím příslušného orgánu o předběžné otázce, podobně i § 99 odst. 1 daňového řádu. Pro účely soudních řízení, ať už jde o soudní řízení civilní (§ 135 odst. 2 o. s. ř.), nebo soudní řízení správní (§ 52 odst. 2 s. ř. s., nejde-li o přezkoumávaná rozhodnutí správních orgánů), platí, že z rozhodnutí správních orgánů soud vychází, což podle převažujícího názoru znamená to, že soud může danou otázku posoudit i odchýlně. V takovém případě bude nezbytné v odůvodnění rozhodnutí podrobně a přesvědčivě odůvodnit, z jakých důvodů k takovému kroku soud přistoupil a proč spornou otázku posoudil jinak.²

❖ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

1 P. Lavický in P. Lavický a kol.: Občanský soudní řád (§ 1 až 250I), Řízení sporné, Praktický komentář, Wolters Kluwer, Praha 2016, komentář k § 135 o. s. ř.

2 V. Sochorová in T. Blažek, J. Jirásek, P. Molek, P. Pospíšil, V. Sochorová, P. Šebek: Soudní řád správní, C. H. Beck, Praha 2016, komentář k § 52 s. ř. s.; P. Lavický in P. Lavický a kol., op. cit. sub 1.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokátnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího správního soudu www.nssoud.cz:

Soudní dvůr EU:

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce nebrání předkládajícímu soudu pokračovat v řízení

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce předložená Soudnímu dvoru EU nebrání předkládajícímu soudu, aby zčásti pokračoval v původním řízení. Předkládající soud může činit procesní úkony, které pokládá za nezbytné, jako je dokazování, jež mu nebrání, aby vyhověl následné odpovědi Soudního dvora EU.

Rozsudek SD EU ze dne 17. 5. 2023 ve věci C-176/22

K věci:

Bulharské státní zastupitelství obžalovalo dva policejní vyšetřovatele z korupce. Jeden z nich zpochybnil právní kvalifikaci činu jako korupce, jak ji provedlo státní zastupitelství. Bulharský soud, k němuž byla obžaloba podána, si klade otázku ohledně své pravomoci změnit kvalifikaci dotčeného trestného činu bez toho, aby předem informoval stíhanou osobu. Obrátil se tedy v této souvislosti na Soudní dvůr s (první) žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce. Tato žádost je předmětem jiné věci, kterou Soudní dvůr dosud projednává.

Bulharský soud si dále klade otázku, zda musí přerušit řízení jako celek až do obdržení odpovědi Soudního dvora, nebo zda naopak může pokračovat v šetření ve věci a zejména v dokazování, přičemž samozřejmě nevydává žádné rozhodnutí ve věci samé, dokud neobdrží uvedenou odpověď. K vyjasnění této další otázky tedy předložil Soudnímu dvoru druhou žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

Soudní dvůr na ni rozsudkem odpověděl, že **unijní právo nebrání tomu, aby vnitrostátní soud, který předložil Soudnímu dvoru EU žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, přerušil původní řízení, jen pokud jde o aspekty tohoto řízení, které mohou být dotčeny odpovědí Soudního dvora na tuto žádost.**

Zachování užitečného účinku řízení o předběžné otázce totiž není v praxi znemožněno nebo nadměrně ztíženo vnitrostátním pravidlem, které umožňuje pokračovat mezi dnem podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce a dnem vydání odpovědi Soudního dvora v původním řízení za účelem provedení některých procesních úkonů. Jde o úkony, které předkládající soud pokládá za nezbytné a které se týkají aspektů nesouvisjících s položenými předběžnými otázkami, tedy procesních úkonů, které nemohou předkládajícímu soudu zabránit, aby ve sporu v původním řízení vyhověl odpovědi Soudního dvora. Vzhledem k tomu, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce může být předložena Soudnímu dvoru již v rané fázi původního řízení, musí mít předkládající soud možnost, aby při čekání na odpověď na tuto žádost v tomto řízení pokračoval, pokud jde o takové procesní úkony.

❖ Red.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Soudního dvora EU www.curia.europa.eu:

Evropský soud pro lidská práva:

K odpovědnosti provozovatelů internetového portálu za obsah čtenářských komentářů

Odpovědnost provozovatele internetového zpravodajského portálu za obsah komentářů čtenářů ke zveřejněnému textu není porušením svobody šíření informací ve smyslu čl. 10 Úmluvy.

Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci *DelfiAS proti Estonsku*, stížnost č. 64569/09

Z odůvodnění:

Stěžovatelka, obchodní společnost, vlastnila jeden z největších internetových zpravodajských portálů v Estonsku. V roce 2006 byl na tomto portálu uveřejněn článek o místní námořní přepravní společnosti a jejím vlivu na zmaření plánů na vybudování cesty mezi pevninou a přilehlými ostrovy, jenž následně vyvolal reakce čtenářů v podobě komentářů obsahujících osobní výhrůžky a urážlivé výrazy namířené proti majoritnímu vlastníkovi této společnosti. Ten požádal stěžovatelku o odstranění dotčených komentářů a o náhradu nemajetkové újmy. Stěžovatelka komentáře odstranila po šesti týdnech od jejich uveřejnění, avšak odmítla uhradit náhradu škody. V rámci následného řízení o náhradu škody pro pomluvu vnitrostátní soud stěžovatelce

uložil uhradit žalobci (majoritnímu vlastníkovi dotčené námořní přepravní společnosti) náhradu škody ve výši 320 eur.

Stěžovatelka před ESLP namítala, že to, že byla shledána odpovědnou za obsah komentářů uveřejněných čtenáři na jejím internetovém zpravodajském portálu, představovalo zásah do jejího práva na svobodu projevu v rozporu s čl. 10 Úmluvy. Podle stěžovatelky možnost každého přispívat k veřejné debatě prostřednictvím komentářů naplňuje podstatu svobody projevu a přispívá k rozvoji demokracie, a pokud jde o případnou nelegální povahu obsahu komentářů, postačuje jejich okamžité odstranění z platformy.

ESLP se v daném případě vůbec poprvé zabýval stížností týkající se svobody šíření informací a myšlenek uživateli na internetu ve smyslu čl. 10 Úmluvy. ESLP poznamenal, že v daném případě dotčené komentáře byly nenávistnými projevy a přímým podněcováním k násilí, dále že zpravodajský portál stěžovatelky byl jedním z největších internetových médií v zemi a že veřejnost byla znepo-

kojena kontroverzní povahou komentářů, které byly na portálu zveřejněny. ESLP omezil rozsah přezkumu daného případu na posouzení „povinnosti a odpovědnosti“ internetových zpravodajských portálů ve světle čl. 10 odst. 2 Úmluvy (přípustná omezení svobody projevu).

ESLP uvedl, že portál stěžovatelky poskytuje za účelem zisku platformu pro publikování komentářů uživatelů ke zveřejněnému obsahu, z nichž někteří se uchylují k projevu s nezákonným obsahem. **Podle vnitrostátní legislativy provozovatel internetového zpravodajského portálu za účelem zisku je zodpovědný za zveřejněné nezákonné obsah uveřejněný na jeho portálu**, přičemž stěžovatelka jako profesionální vydavatel mohla posoudit rizika související s její činností a musela být schopna předvídat právní následky takové činnosti. Podle ESLP byl proto zásah do práva stěžovatelky na svobodu projevu v souladu se zákonem ve smyslu čl. 10 Úmluvy.

Pokud jde o nezbytnost zásahu do svobody stěžovatelky šířit informace, ESLP zdůraznil odbornou a obchodní povahu stěžovatelčina zpravodajského portálu, a dále skutečnost, že stěžovatelka měla ekonomický zájem na zveřejňování komentářů. Navíc to byla výlučně stěžovatelka, která disponovala technickými prostředky, jež jí umožňovaly upravit nebo smazat komentáře zveřejněné na zpravodajském portálu. Při zveřejňování komentářů k článkům na zpravodajském portálu tak stěžovatelka nevystupovala pouze jako pasivní provozovatel čistě technických služeb.

Co se týče otázky, zda autoři komentářů mohou být rovněž nositeli odpovědnosti vedle internetového zpravodajského portálu, ESLP připomněl, že anonymita uživatelů na internetu musí být v rovnováze ve vztahu k jiným základním právům. ESLP přitom poukázal na judikaturu Soudního dvora EU ve věci *Google Spain SL and Google Inc.*, podle které základní práva jednotlivce převažují nad ekonomickými zájmy provozovatele internetového vyhledávače a zájmy jiných uživatelů internetu. Internet navíc umožňuje různé stupně anonymity, přičemž provozovatelé internetu jsou zpravidla jediní, kdo může identifikovat uživatele internetu, kteří si přáli zůstat v anonymitě. Podle vnitrostátních soudů poškozená osoba mohla podat žalobu buď proti stěžovateli, nebo proti autorům komentářů. Jelikož však **bylo obtížné zjistit identitu autorů komentářů a stěžovatelka nenabízela nástroje, na jejichž základě by oběť nenávistného projevu mohla podat ža-**

lobu přímo na autora takového projevu, potom možnost, aby poškozená osoba žalovala o náhradu škody za zásah do jejich osobnostních práv přímo mediální společnost, nelze považovat za nepřiměřený zásah do svobody projevu této společnosti, jež se obvykle nachází v lepším finančním postavení než samotný autor projevu (*Krone Verlag GmbH & Co KG proti Rakousku*, § 32). Rovněž uložení povinnosti stěžovatelce, aby bezodkladně odstranila ze své internetové platformy komentáře obsahující nenávistné projevy a podněty k násilí, nelze považovat za nepřiměřený zásah do jejího práva na svobodu projevu.

Pokud jde o opatření přijatá stěžovatelkou ohledně zveřejňování nezákonného obsahu komentářů na jejím portálu, **povinnost velkých zpravodajských portálů přijmout účinná opatření k omezení šíření nenávistných projevů a projevů podněcujících k násilí nelze přirovnávat k „soukromé cenzuře“**. Možnost potenciální oběti takového projevu nepřetržitě monitorovat internet je omezenější než možnost velkého komerčního internetového zpravodajského portálu zabránit zveřejnění komentářů obsahujících tyto projevy nebo je odstraňovat. Tento případ je dle ESLP ukázkou toho, že automatické filtry mohou být nedostatečné pro zachycení projevu, na který se nevztahuje ochrana čl. 10 Úmluvy, když dotčené komentáře zůstaly na online platformě stěžovatelky po dobu šesti týdnů.

Sankce ve výši 320 eur uložená stěžovateli není dle ESLP nepřiměřená. Stěžovatelka nebyla nucena změnit svůj obchodní model v důsledku rozhodnutí vnitrostátních soudů. ESLP uzavřel, že **rozhodnutí vnitrostátních soudů o uložení povinnosti stěžovatelce uhradit náhradu škody za nemajetkovou újmu nepředstavovalo nepřiměřený zásah do jejího práva na svobodu projevu**, a patnácti hlasy ku dvěma konstatoval, že v daném případě nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

✦ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHAL GRÜNWARD, LL.M., Ph.D., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému HUDOC na stránkách ESLP www.echr.coe.int:

Glosa:

K rozhodnutí NS ohledně možnosti liberace při porušení smluvní povinnosti

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 23 Cdo 125/2022

I. Základní vymezení problému

Dne 25. 4. 2023 vydal Nejvyšší soud (dále „NS“) ve věci vedené pod sp. zn. 23 Cdo 125/2022 rozsudek, ve kterém se zabýval

kromě jiného předpoklady zproštění povinnosti k náhradě škody pro případ porušení smluvní povinnosti podle § 2913 odst. 2.¹ Konkrétně se zabýval otázkou, **za jakých podmínek lze považo-**

¹ Paragrafy bez uvedení zákona jsou ustanoveními občanského zákoníku.

vat překážku bráníci dlužníkovi ve splnění smluvní povinnosti za nepředvídatelnou, mimořádnou, nepřekonatelnou a nezávislou na jeho vůli.

II. Skutkový stav a předchozí řízení

V daném případě se žalobci v řízení domáhali po žalované **náhrady škody**. Žalobu odůvodnili tím, že dne 9. 2. 2015 uzavřeli s žalovanou smlouvu o **smlouvě budoucí kupní**, jejímž předmětem měl být převod vlastnického práva ke specifikované **bytové jednotce** a podílu na společných částech budovy žalovanou, která měla být vystavěna na jejích pozemcích v rámci rezidenčního developerského projektu. Žalovaná se ve smlouvě zavázala, že příslušná bytová jednotka, kterou vybuduje, bude sloužit bytovým potřebám, jednotka však ve skutečnosti byla následně **zkolaudována jako projekční ateliér, tedy jako nebytová jednotka**, čímž podle žalobců došlo k **následné nemožnosti plnění** a k **porušení povinnosti** žalované ze smlouvy. Škoda v žalobou požadované výši podle žalobců spočívala v ušlém zisku spočívajícím v částce, kterou museli žalobci vynaložit navíc oproti ceně sjednané s žalovanou, aby získali byt srovnatelný s předmětnou jednotkou, k jejímuž prodeji nedošlo.

Soudy z provedeného dokazování zjistily, že předmětná jednotka nemohla být zkolaudována jako bytová, protože při kontrolním měření hluku před kolaudací budovy byly naměřeny v její části, v níž se nachází i předmětná jednotka, **hodnoty převyšující požadované normy pro kolaudaci jednotky jako bytu**. Budova se totiž nacházela v oblasti, kterou protíná dráha metra. Právě působení metra (vibrace, hluk) způsobilo překročení hygienických limitů.

Žalovaná se sice pokoušela splnit hlukové limity a řešit vibrace z metra již během stavby a dále i po jejím dokončení prostřednictvím aplikace technologie tzv. antivibračních bloků. Po provedení dodatečných stavebních úprav v bytech (dostavbou sádkarotonových podhledů a předstěn na nosných stěnách, úpravami podlah) byl tento zásah úspěšný a byla umožněna kolaudace podstatné části jednotek v předmětné budově na byt. U předmětné jednotky však ani dodatečné stavební úpravy pro splnění hygienických limitů nepostačovaly; proto byla zkolaudována jako nebytová.

V dané věci rozhodoval NS již jednou, a to rozsudkem ze dne 27. 8. 2020, sp. zn. 25 Cdo 3788/2019 (R 33/2021), kterým zrušil dovoláním napadená rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. V tomto rozhodnutí NS uvedl, že věc nemá být posouzena podle pravidel deliktního práva (zde § 2910, 2900), nýbrž podle pravidel smluvní odpovědnosti (§ 2913). Současně upozornil na možnost liberace podle § 2913 odst. 2 a na rozložení důkazního břemene ohledně liberačních důvodů. Dospěl též k závěru, že rozdíl mezi cenou, kterou měli žalobci zaplatit, a hodnotou, kterou za ni měli získat, je ušlým ziskem.

III. Nové rozhodnutí soudu prvního stupně a soudu odvolacího

Z uvedeného skutkového stavu **soud prvního stupně** dovodil, že **žalobcům právo na náhradu škody náleží**. Kolaudací dané jednotky jako ateliéru došlo podle něj k následné nemožnosti plnění a závazek žalované se stal nesplnitelným. Soud prv-

ního stupně uzavřel, že smlouva zanikla pro **nemožnost plnění z důvodů ležících na straně žalované**; žalobci proto mohou požadovat po žalované náhradu škody, která jim vlivem porušení smluvní povinnosti žalovanou (neuzavřením kupní smlouvy k příslušné bytové jednotce) vznikla. Za ušlý zisk považoval rozdíl mezi cenou, kterou měli žalobci zaplatit, a hodnotou, kterou za ni měli získat, neboť podle smlouvy měli za předmětný byt zaplatit nižší částku, než byla tržní hodnota bytu ke dni, kdy měla být kupní smlouva uzavřena.

Soud se současně zabýval otázkou, zda v daném případě nebyl naplněn některý z **liberačních důvodů** podle § 2913 odst. 2, který by mohl žalovanou zprostit povinnosti k náhradě škody. Soud dospěl k závěru, že žalovaná neprokázala existenci mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky, která by jí zabránila ve splnění smluvní povinnosti uzavřít kupní smlouvu na předmětnou bytovou jednotku. Nepřisvědčil tomu, že nesplnění hygienických limitů přes všechna provedená odborná preventivní a následná opatření žalovaná nemohla objektivně předvídat a že šlo o mimořádné nesplnění hygienických limitů a nepřekonatelnou překážku, které nebylo možné předejít ani ji následně odstranit. Naopak dospěl k závěru, že žalovaná je zkušeným developerem, měla a mohla předvídat, že při výstavbě nad metrem může být problém se šířením hluku a vibrací. Nedošlo-li ke kolaudaci bytové jednotky z důvodu nedodržení hygienických limitů, nemůže to podle soudu prvního stupně jít k tíži žalobců, podnikatelské riziko nese žalovaná. Dále dodal, že pokud by žalovaná řádně zohlednila existující hlukové a vibrační podmínky v místě výstavby metra a provedla potřebná opatření, nedošlo by k překročení požadovaných hygienických limitů a jednotka mohla být řádně zkolaudována jako jednotka bytová. Překážka nebyla nepřekonatelná, bylo jí možné předejít splněním hygienických limitů, v případě nemožnosti jejich splnění výstavbou v jiném místě tak, aby mohlo dojít ke splnění závazku žalované. Pokud žalovaná uvedla, že od počátku projektu řešila otázku hluku a vibrací z provozu metra, prováděla příslušná opakovaná měření s příznivými výsledky a zvolila funkční a vhodná opatření proti vibracím, je zřejmé, že bylo na vůli žalované tyto skutečnosti ovlivnit, nešlo tak o překážku nezávislou na její vůli. Pokud i přes všechna opatření nedošlo ke splnění limitů, nebyl podle soudu prvního stupně dán důvod pro liberaci žalované, neboť ta již při uzavření smlouvy o smlouvě budoucí věděla, jaké hygienické požadavky při výstavbě v daném místě musí být splněny.

K odvolání žalované **Městský soud v Praze jako soud odvolací** rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že **žalobu zamítl**. Po doplnění dokazování po skutkové stránce uzavřel, že z hydrogeologického hlediska je předmětné území klasifikováno jako relativně složité vzhledem k blízkosti metra, resp. vzhledem k charakteru místa je tato klasifikace oprávněná i s ohledem na technická opatření vyplývající z této klasifikace zájmového území. Vyšel z **názoru znalce**, který hodnotil situaci ve vztahu k předmětné jednotce a uvedl, že místo rovnoměrného zatížení, které je předvídatelné, se ve finální verzi zjistily anomálie zatížení, z nichž jedno místo bylo tak extrémně zatíženo, že i konstrukční opatření se ukázala jako ne zcela účinná a uvedená vada je neodstranitelná obvyklými, resp. dosažitelnými, metodami. Příslušná anomálie v koncentraci zatížení „*vibracemi strukturálním hlukem*“ nebyla indikovatelná v průběhu žádného z měření, šlo o náhodné a nepredikovatelné místo, kde se kromě vlastní-

ho zatížení přičítá i odrazivá složka vibrací strukturálního hluku (apriorní identifikace takového místa je prakticky nemožná).

Komplikované poměry na staveništi z hlediska širšího hluku a vibrací považoval za předvídatelné (a předvídané), vznik anomálie však již za nepředvídatelný a předem neidentifikovatelný. Zjištěná anomálie přitom představuje technickou překážku trvale bránící splnění předmětných hygienických limitů. Jejich nesplnění je důsledkem nepředvídatelných anomálií, změn hydrogeologického profilu, které nebyly identifikovány v žádném z průzkumů, a to ani realizovaných v průběhu stavby. Po dokončení stavby došlo k identifikaci a částečné eliminaci těchto skutečností. Obdobný problém s překročením limitního namáhání vibrací se v rámci příslušné stavby týkal malého množství jednotek, ve velké části z nich se realizací dodatečných stavebně-technických opatření podařilo uvedený problém odstranit a limity splnit, u jednotky č. 221 se však provedená opatření neukázala jako dostatečně účinná. Šlo však o zanedbatelné množství veškerých ploch, které jsou v celém areálu, tj. o „unikátní vadu vzniklou kombinací nepředvídatelných anomálií v této expozici, blízkost metra, brownfield, komplikované hydrogeologické podmínky“, která přetrvala jako neodstranitelná pouze v marginální a izolované části celého objektu. Situaci tak posoudil jako mimořádnou a ojedinělou tím, že se jednalo o unikátní vadu vzniklou kombinací nepředvídatelných anomálií v této expozici, o vadu neodstranitelnou a zcela jedinečnou. Za tohoto stavu odvolací soud **shledal naplnění liberačního důvodu ve smyslu § 2913 odst. 2.**

IV. Dovolání a rozhodnutí NS

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci **dovolání**, ve kterém kromě odklonu od výše zmíněného rozhodnutí R 33/2021 zejména namítali, že v dané věci nenastala žádná vnější okolnost, která by objektivně působila bez ohledu na to, jaký poměr k ní má škůdce – její vznik je jím neovlivnitelný (vzniká mimo sféru jeho kontroly). **Nastalo pouze naplnění podnikatelského rizika žalované**, která si pro výstavbu developerského projektu vybrala území, o kterém od počátku věděla, že je problematické. Odvolacímu soudu dále vytkli, že pouze odkázal na znalecký posudek a sám se blíže nezabýval tím, zda šlo o překážku mimořádnou, nepředvídatelnou a nepřekonatelnou ve smyslu § 2913 odst. 2, tedy že případnou identifikovanou překážku nesubsumoval pod relevantní právní normu a nevysvětlil, proč je možné ji posoudit jako mimořádný liberační důvod. **Řešení právní otázky existence či neexistence liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 nepřipustně přenechal zcela na znalci.**

NS shledal dovolání důvodným a rozhodnutí jak nalézacího, tak i odvolacího soudu zrušil. Dovolací soud se nejprve zabýval **obecným vymezením předpokladů liberace podle § 2913 odst. 2:** „23. Právní úprava povinnosti k náhradě škody způsobené porušením smluvní povinnosti v § 2913 o. z. vychází z úpravy uvedené v § 373 a 374 zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, která byla založena na objektivní odpovědnosti škůdce (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. 29 Odo 886/2006, a ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. 32 Cdo 3646/2015) a jejímž **inspiračním zdrojem** byly mezinárodní unifikační úpravy, zejména Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží vyhlášená pod č. 160/1991 Sb. – tzv. Vídeňská úmluva, dále též jen

„CISG“ [srov. zvláštní část důvodové zprávy (k § 2909 až 2914) k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění), zvláštní část důvodové zprávy (k § 365 až 386) k zákonu č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, či F. Melzer in F. Melzer, P. Těgl a kol.: Občanský zákoník – velký komentář, Svazek IX, § 2894-3081, Leges, Praha 2018, str. 334]. Nejvyšší soud proto při výkladu § 2913 odst. 2 o. z. vzal v potaz závěry odborné literatury týkající se výkladu tohoto inspiračního zdroje a ztotožnil se též s názory obsaženými v české odborné literatuře.

24. Účelem a smyslem § 2913 odst. 2 o. z. je umožnit škůdci, aby se na základě zvláštních důvodů, jež mají objektivní povahu, zprostil povinnosti k náhradě škody založené bez ohledu na jeho zavinění porušením smluvní povinnosti. Možnost liberace škůdce je stanovena pro případ existence překážky bránící splnění jeho smluvní povinnosti, která je definována určitými předpoklady (pozitivními a negativními). Nejsou-li (pozitivní) předpoklady stanovené v § 2913 odst. 2 větě první o. z. kumulativně naplněny, resp. je-li naplněn kterýkoli z (negativních) předpokladů stanovených větou druhou tohoto ustanovení, nemůže jít o překážku ve smyslu tohoto ustanovení a taková překážka nemůže představovat liberační důvod [v odborné literatuře srov. obdobně též P. Bezouška in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část (§ 2055-3014), 1. vydání, 2014, str. 1565-1577]. Za **překážku lze přitom obecně považovat jakoukoli okolnost bránící dlužníkovi ve splnění jeho smluvní povinnosti (srov. Melzer, op. cit., str. 336). Překážka musí být kauzální k nemožnosti splnění příslušné smluvní povinnosti s tím, že musí jít o příčinu výlučnou [srov. obdobně např. Melzer, op. cit., str. 340 či Schwenzer in Schlechtriem/Schwenzer/Schroeter, Kommentar zum UN-Kaufrecht (CISG), 7. Auflage 2019, CISG Art. 79, Rn. 15]. Soud tedy musí při posuzování otázky liberace dlužníka vždy nejprve řádně identifikovat, jaká skutková okolnost (překážka) dlužníkovi zabránila ve splnění jeho smluvní povinnosti, a následně u této překážky zkoumat naplnění jednotlivých předpokladů uvedených v § 2913 odst. 2 o. z.**

25. O překážku vzniklou nezávisle na vůli škůdce půjde tehdy, vznikla-li mimo sféru jeho kontroly [srov. P. Bezouška, op. cit., marg. č. 45-47, F. Melzer, op. cit., str. 340-341, J. Hrádek in J. Švestka a kol.: Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI (§ 2521-3081), Wolters Kluwer, Praha 2021, komentář k § 2913]. Pro vymezení sféry, za kterou odpovídá škůdce (dlužník), je pak třeba vycházet především ze smluvního rozdělení rizika, zohlednit by se měly ale i obchodní zvyklosti, jakož i typická sféra odpovědnosti škůdce, tj. např. finanční způsobilost plnit, vlastní sféra kontroly škůdce, riziko opatření věci, riziko použitelnosti věci, či personální riziko (srov. Schwenzer, op. cit., Rn. 11). Pro posouzení, zda překážka spadá do sféry kontroly škůdce (dlužníka), je tak v zásadě **nutné určit příčinu vzniku dané překážky**. Platí přitom, že za příčinu překážky lze považovat jediné takovou okolnost, u které bylo dokazováním postaveno na jisto, že bez ní by překážka vůbec nevznikla (*conditio sine qua non*). Vznikla-li překážka v důsledku **současného působení** několika příčin, je úlohou soudu rozlišit u každé z nich, zda spadá do sféry kontroly škůdce (je mu přičitatelná), či je naopak externího charakteru (vznikla mimo jeho sféru vlivu). Z hlediska přičitatelnosti okolnosti vzniklé ve sféře kontroly škůdce je přitom zásadně nerozhodné, zda se přičinil na vzniku příslušné okolnosti spadající do jeho sféry zavinění, či nikoli. Pouze v případech, kdy překážka vznikla (zešla) mimo sféru kontroly škůdce, lze uvažovat o naplnění liberačního důvodu při současném naplnění dalších předpokladů kladených na překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z.

26. Překážka je **nepřekonatelná**, pokud jejímu působení není ani nebylo možné zamezit. Při zjišťování otázky překonatelnosti překážky se zkoumá, zda škůdce mohl vznik překážky odvrátit a – pokud nemohl (překážka již nastala) – zda mohl alespoň překonat účinky příslušné překážky (podrobněji v literatuře srov. F. Melzer, op. cit., str. 336). Nejde však o absolutní nemožnost překonání příslušné překážky. Právní úprava vede škůdce primárně k tomu, aby vyvinul maximální možné rozumné úsilí k překonání překážky (ve smyslu jejího odvrácení, či alespoň překonání jejích účinků). Překonatelnost se proto posuzuje hlediskem toho, jaké úsilí lze po škůdci (resp. osobě v jeho postavení) rozumně požadovat (obdobně F. Melzer, op. cit., str. 338, či P. Bezouška, op. cit., str. 1565-1577, marg. č. 52, 53); v poměrech právní úpravy obchodního zákoníku obdobně srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 32 Cdo 2019/2013).

27. V rámci kritéria **předvídatelnosti** překážky soud zjišťuje, zda škůdce (posuzováno optikou rozumné osoby v jeho postavení) mohl vznik překážky (příp. též příčiny vedoucí k jejímu vzniku) v době uzavření smlouvy s určitou mírou pravděpodobnosti předpokládat a zda je příslušná míra pravděpodobnosti adekvátní tomu, aby nesl za následný vznik překážky odpovědnost. Posouzení předvídatelnosti v sobě zahrnuje zjištění znalosti konkrétních skutečností, z nichž lze usuzovat na určitý následek, znalost kauzálních zákonů a míru pravděpodobnosti, se kterou má daná okolnost nastat. Jinými slovy řečeno, aby soud mohl dospět k závěru o předvídatelnosti překážky, musí být zjištěno, že škůdce (při posuzování z objektivizovaného pohledu rozumné osoby v jeho postavení) mohl v době uzavření smlouvy předpokládat vznik samotné okolnosti působící jako překážka splnění smluvní povinnosti (příp. též příčiny jejího vzniku), současně mohl předpokládat, že tato okolnost jako překážka působí (předpokládal kauzální souvislost s nemožností plnit), přičemž zjištěnou míru pravděpodobnosti, s níž mohl škůdce (rozumná osoba v jeho postavení) vznik překážky předpokládat, vyhodnotil jako adekvátní pro konstatování předvídatelnosti (obdobně a podrobněji srov. F. Melzer, op. cit., str. 285, 339; v poměrech právní úpravy obchodního zákoníku srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. 32 Cdo 3640/2017). Právní posouzení míry pravděpodobnosti z hlediska předvídatelnosti je věcí volné úvahy soudu podle konkrétních skutkových okolností. Soud však při této úvaze vždy přihlédne k účelu smlouvy a k závažnosti následku, který měl s určitou pravděpodobností nastat. Platí přitom, že čím závažnější následek hrozí, tím nižší míra pravděpodobnosti je z hlediska objektivní předvídatelnosti vyžadována a naopak (obdobně E. Tilsch: O příčinném spojení, 1904, str. 293 a F. Melzer, op. cit., str. 288). Mohl-li dlužník určitou překážku předvídat, měl tuto skutečnost zohlednit při uzavírání smlouvy, předvídatelné překážky představují jeho smluvní riziko (v literatuře srov. např. P. Bezouška, op. cit., marg. č. 50, obdobně J. Šilhán: Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku, 1. vydání, 2015, str. 192-208).

28. Kategorie **mimořádnosti** překážky se do značné míry prolíná s kritériem předvídatelnosti. V rámci mimořádnosti soud zkoumá, zda (bez ohledu na předvídatelnost konkrétního následku v dané věci pro rozumnou osobu v postavení škůdce) k příslušné skutkové okolnosti (překážce) objektivně v typově podobných situacích (obvykle či s určitou četností) dochází, či zda se daná překážka svojí mimořádností zcela vymyká obvyklému chodu věcí. Jakkoli v konkrétním případě může být vznik překážky vysoce nepravděpodobný (pro škůdce nepředvídatelný), může jít o okol-

nost, která je v typově obdobných situacích natolik běžná (např. insolvence), že lze po škůdci (dlužníkovi) legitimně požadovat, aby se proti jejímu případnému působení smluvně zajistil. Taková okolnost není mimořádnou ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z. (obdobně srov. F. Melzer, op. cit., str. 340).

29. Lze tedy **shrnout**, že za překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 věty první o. z. lze považovat skutkovou okolnost, která působí nemožnost splnění smluvní povinnosti škůdce, vznikla (zcela) mimo sféru jeho kontroly, jejímu působení není ani nebylo možné zamezit při vyvinutí úsilí, které lze rozumně požadovat po osobě v postavení škůdce, její vznik a skutečnost, že působí jako překážka, nemohla rozumná osoba v postavení škůdce v době uzavření smlouvy předpokládat (s adekvátní mírou pravděpodobnosti) a tato okolnost se svou mimořádností zcela vymyká okolnostem, k nimž v typově podobných situacích dochází.“ [tučně zvýraznili aut.]

Poté, co NS obecně vymezil předpoklady liberace podle § 2913 odst. 2, **aplikoval tyto závěry na konkrétní případ**: „30. V projednávané věci byla posuzována škoda, jež měla vzniknout z porušení povinnosti vyplývající ze smlouvy o smlouvě budoucí kupní. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) zjistil, že žalovaná porušila povinnost jí vyplývající ze smlouvy o smlouvě budoucí, která spočívala v opatření věci (konkrétní bytové jednotky), k níž měla být uzavřena realizační kupní smlouva, jejímž předmětem měl být právě převod zmíněné bytové jednotky. Porušení této povinnosti následně vedlo podle zjištění soudů k zániku závazku ze smlouvy o smlouvě budoucí pro následnou nemožnost plnění (a tím i ke vzniku škody). Příslušnou povinnost opatřit věc pak žalovaná měla splnit tím, že vybuduje danou bytovou jednotku a zajistí její kolaudaci jako bytu. Skutkovou okolností, která způsobila nemožnost splnění této smluvní povinnosti, pak podle zjištění soudu prvního stupně byla existence nadlimitního zatížení příslušného místa (předmětné části budovy, v níž byla vybudována jednotka) vibracemi a strukturálním hlukem. Byť odvolací soud při právním posouzení věci (posouzení existence liberčního důvodu podle § 2913 odst. 2 o. z.) tento právní závěr soudu prvního stupně výslovně nepřevzal a liberční důvod spatřoval v tom, že jde o ‚unikátní vadu vzniklou ...‘, je z tohoto vyjádření v kontextu celého odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu zřejmé, že i odvolací soud měl onou ‚unikátní vadou‘ zjevně na mysli existenci nadlimitního zatížení příslušného místa vibracemi a strukturálním hlukem a že právě tuto skutkovou okolnost považoval za překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z. V tomto směru se tedy nelze zcela ztotožnit s námítkou žalobců, že odvolací soud řádně neidentifikoval překážku působící nesplnění smluvní povinnosti žalovanou.

31. Odvolací soud však pochybil, pokud se v rámci právního posouzení naplnění podmínek pro liberaci podle § 2913 odst. 2 o. z. omezil pouze na konstatování, že ‚nepochybně se musí zkoumat i skutková stránka věci, tu pak znalec logicky vymezil s tím, jaké kroky žalovaná strana činila, s tím, že jak jsou v posudku popsány, lze mít tyto za učiněné lege artis s tím, že mimořádnost a ojedinělost té situace je pak dána tím, že se jedná o unikátní vadu vzniklou kombinací nepředvídatelných anomálií v této expozici jako vadu neodstranitelnou a zcela jedinečnou‘. Blíže se nezabýval vlastním právním posouzením naplnění jednotlivých předpokladů kladených na překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z. a nehodnotil je z výše popsaných hledisek. Odvolací soud se tak podrobněji **nezabýval tím, zda nadlimitní výskyt hluku a vibrací v daném místě (předmětné části budovy, v níž byla vybudována jednotka)**

byl okolností, která zcela vznikla mimo sféru kontroly žalované. Neposuzoval, zda všechny příčiny vzniku této okolnosti jsou externího charakteru, či zda některá z nich je přičitatelná žalované (podle skutkových zjištění, z nichž odvolací soud vycházel, byla existence nadlimitního výskytu hluku a vibrací způsobena kombinací několika anomálií – blízkost metra, brownfield, komplikované hydrogeologické podmínky –, přičemž anomálie v daném místě byla způsobena též tím, že se kromě vlastního zatížení přičítala i „odrazivá složka vibrací strukturálního hluku“). Z jím akcentovaného kritéria posuzování jednotlivých kroků žalované jako postupu lege artis a konstatování, že jde „o vadu neodstranitelnou“, není zcela zřejmé, zda takto odvolací soud hodnotil uvedenou překážku jako nepřekonatelnou. I kdyby tomu tak bylo, není z takového vyjádření patrný závěr, zda působení dané okolnosti není ani nebylo možné zamezit (zda bylo možné ji předem odvrátit, případně alespoň dodatečně překonat její působení) při vyvinutí úsilí, které lze rozumně požadovat po osobě v postavení žalované. Odvolací soud také řádně nezhodnotil, zda při posuzování optikou rozumné osoby v postavení žalované bylo možné při uzavření smlouvy (s určitou mírou pravděpodobnosti, kterou lze posoudit jako adekvátní) předpokládat překročení vibroakustických limitů v daném místě v takové koncentraci, jakož i to, že jeho následkem může být porušení předmětné smluvní povinnosti. V tomto ohledu podrobněji nezhodnotil zjištění učiněné ze znaleckého posudku o existenci „rezerv“ na straně žalované spočívajících v dimenzování vibroizolací, realizaci lokálních konstrukčních opatření, případně v překlasifikování bytů na ateliéry, a nezabýval se tím, zda existence takových „rezerv“ připravovaných žalovanou byla dána v době uzavření smlouvy se žalobci. Odvolací soud také nezjišťoval, s jakou četností v typově obdobných případech dochází při výstavbě podobně konstrukčně řešených bytových domů na pozemcích typu brownfield v blízkosti metra s komplikovaným hydrogeologickým podložím k překračování hygienických (vibroakustických) limitů byť i jen u malého množství bytových jednotek v rámci budovy, aby mohl řádně posoudit, zda existenci takové překážky lze považovat za mimořádnou ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z.

32. Odvolací soud se při svém právním posouzení spokojil s tím, že určitou anomálii znalec posoudil jako „nepředvídatelnou“, aniž by právní posouzení pojmu „nepředvídatelnost“ obsaženého v § 2913 odst. 2 o. z. řádně provedl sám. Z rozhodovací praxe odvolacího soudu je přitom zřejmé (a zjevně to bylo známo i odvolacímu soudu, který sám závěry znalce označil jako skutkové), že znalci nepřísluší řešit otázky právní, nýbrž toliko otázky odborné (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. 22 Cdo 1365/2021, ze dne 27. 3. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1217/2006, či ze dne 24. 6. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1129/2020). Hodnocení, zda konkrétní skutková okolnost (překážka) splňuje jednotlivé předpoklady uvedené v § 2913 odst. 2 o. z., představuje právní posouzení, které je oprávněn a povinen činit jedině soud. Soud tedy nemůže při svém právním posouzení pouze přijmout vyjádření znalce, který je oprávněn se vyjadřovat jen k otázkám odborným, které jsou součástí skutkových zjištění soudu, a jemuž nepřísluší posouzení výkladu jednotlivých předpokladů (pojmu) uvedených v § 2913 odst. 2 o. z. Je na soudu, aby znalci v rámci zadání znaleckého posudku položil takové otázky, jejichž zodpovězení (odborná skutková zjištění) soudu umožní učinit si úsudek o tom, zda lze takto zjištěný skutkový stav subsumovat pod shora provedený výklad jednotlivých předpokladů stanovených v § 2913 odst. 2 o. z.“ [tutožně zvýraznili aut.]

V. Kritické zhodnocení

1. Nemožnost plnění a náhrada škody

Primární otázkou, kterou bylo třeba v předmětném případě řešit, bylo **provázání nemožnosti plnění a povinnosti k náhradě škody**. Konkrétně jde o to, v čem spočívá porušení smluvní povinnosti ve smyslu § 2913 odst. 1, když závazek zaniká nemožností plnění. Nebo jinými slovy: Může být porušena povinnost, která zanikla nemožností plnění? Nebo musí být porušena jiná povinnost, která nemožností plnění nezanikla?

K této otázce přistupovaly nalézací a odvolací soud velmi problematicky. Současně je patrná snaha NS relativně velkoryse interpretovat rozhodnutí těchto soudů tak, aby jejich závěry mohly vůbec obstát. Byť se zdá, že NS k dané otázce přistupuje správně, bylo by namísto – s ohledem na nedostatečnou textaci zákona a zjevný problém, který její řešení nižším soudům přináší – poněkud explicitnější odůvodnění.

Oba nižší soudy vycházely z toho, že žalovaná **porušila povinnost vyplývající jí ze smlouvy o smlouvě budoucí, která spočívala v opatření věci** (konkrétní bytové jednotky), k níž měla být uzavřena realizační kupní smlouva, jejímž předmětem měl být právě převod zmíněné bytové jednotky. **Porušení této povinnosti následně vedlo podle zjištění soudů k zániku závazku** ze smlouvy o smlouvě budoucí pro následnou nemožnost plnění (a tím i ke vzniku škody).

Obecně lze rozlišovat hlavní povinnosti plnění (*Hauptleistungspflichten*) a vedlejší povinnosti plnění (*Nebenleistungspflichten*), někdy se hovoří jen o vedlejších povinnostech.² Mezi vedlejší povinnosti patří i ty, které směřují k umožnění realizace účelu smlouvy. Mohou se zakládat jak na výslovném ujednání, tak i na doplňujícím výkladu smlouvy, popř. mohou plynout přímo ze zákona; velmi často jsou založeny na principu poctivosti (§ 6). Dlužník má jednat tak, aby nedošlo ke zmaření účelu smlouvy. Ve vztahu k posuzovanému případu platí, že hlavní povinnost plnění u smlouvy o smlouvě budoucí kupní nesměruje k opatření věci, která má být předmětem realizační smlouvy (tj. předmětu koupě), nýbrž jde o povinnost k uzavření realizační smlouvy. Na druhou stranu však opatření věci (jeho možnost) je jistě předpokladem pro uzavření platné realizační smlouvy, tj. pro naplnění účelu smlouvy o smlouvě budoucí. Pokud by byl předmět sledované realizační smlouvy od počátku (od plánovaného uzavření realizační smlouvy) nemožný, nemohla by být tato smlouva platně uzavřena (§ 580 odst. 2, § 588). Proto jistě existovala i vedlejší smluvní povinnost spočívající v tom, aby dlužník (zde žalovaná) jednal způsobem, aby se plnění smlouvy o smlouvě budoucí nestalo nemožným.

Otázka však zní, zda k tomu, aby následná nemožnost plnění zakládala povinnost k náhradě škody, je zapotřebí porušení nějaké vedlejší povinnosti plnění. Jinými slovy, zda je třeba, aby dlužník jednal vadně, tj. způsobem, u kterého bylo s rozumnou mírou pravděpodobnosti předvídatelné, že může zmařit účel sledovaný smlouvou. Přesto, že tomuto závěru na první pohled odpovídá textace § 2913, je třeba na tuto otázku odpo-

2 Srov. např. D. Looschelders: *Schuldrecht, Allgemeiner Teil*, 14. vydání, Verlag Franz Vahlen, München 2016, § 1, m. č. 11 a násl. Srov. též Melzer in F. Melzer, P. Tégel a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář*, Svazek IX, Leges, Praha 2018, komentář k § 2913, m. č. 12 a násl.

vědět negativně. To plyne již ze samotné podstaty smluvní odpovědnosti v o. z. Ta je totiž založena na objektivním principu, kdy ke vzniku odpovědnosti může dojít, i když dlužníkovi nelze vytknout vadné jednání, i když udělal vše, co bylo po něm možné požadovat. Tak je tomu v případech, které jsou uvedeny v § 2913 odst. 2 větě druhé: dlužník je povinen k náhradě, byť by i jednal objektivně zcela bezvadně, pokud překážka splnění dluhu vznikla z jeho osobních poměrů nebo vznikla v době, kdy byl v prodlení nebo byl povinen takovou překážku překonat. Bylo by tak zcela v rozporu s koncepcí smluvní odpovědnosti v o. z., pokud bychom v případě nesplnění z důvodu následné nemožnosti plnění vyžadovali vždy vadné jednání dlužníka.

S koncepcí zákona je tak více slučitelné řešení, podle kterého je pro vznik odpovědnosti za škodu rozhodující povaha okolnosti, která znemožnila dlužníkovi splnit jeho dluh. Lze tedy říci, že **dlužník odpovídá za škodu způsobenou věřiteli tím, že nesplnil svou smluvní povinnost z důvodu následné nemožnosti plnění, ledaže nemožnost plnění nastala z důvodu okolností, které zakládají liberaci ve smyslu § 2913 odst. 2.** Pokud se tedy splnění dluhu stalo následně nemožným z důvodu naprosto nepředvídatelné a neodvratitelné poruchy dlužníkova strojního zařízení (tj. zařízení v jeho sféře vlivu), pak odpovídá za škodu vzniklou věřiteli, i když mu nelze vytknout žádné vadné jednání. Podobně jako za účinnosti obč. zák. č. 40/1964 Sb. zakládala dlužníkovu odpovědnost zaviněná nemožnost plnění,³ zakládá ji nyní nemožnost plnění, která byla vyvolána okolnostmi, jež nelze podřadit pod žádný z liberčních důvodů podle § 2913 odst. 2.

Pro posuzovaný případ to znamená, že **pokud by nemožnost převést příslušnou jednotku zkolaudovanou jako byt byla způsobena okolnostmi, které vylučují liberaci podle § 2913 odst. 2, pak by bylo zcela irelevantní, zda žalovaná učinila vše, co bylo v jejích silách** (možnostech), či nikoli.

S výše uvedeným souzní i závěr NS, který v této věci správně posuzoval, zda existence nadlimitního zatížení příslušného místa vibracemi a strukturálním hlukem je takovou skutkovou okolností, kterou lze považovat za překážku ve smyslu § 2913 odst. 2.

2. Nepřekonatelnost, nepředvídatelnost a mimořádnost

Nejvyšší soud v bodech 26 až 28 glosovaného rozhodnutí podrobně vymezuje pojmy nepřekonatelnost, nepředvídatelnost a mimořádnost jako předpoklady liberace.

K obecnému vymezení pojmu nepřekonatelnost není třeba nic doplňovat; postačí odkázat na odůvodnění rozhodnutí.

Pokud jde o pojmy předvídatelnost, resp. mimořádnost, soud správně poukazuje na určitou příbuznost, avšak nikoli

shodnost těchto kategorií. Obě souvisí s předvídatelností v širším smyslu. Zatímco předvídatelnost bez přívlastku je předvídatelnost konkrétní, v konkrétní situaci, jde v případě mimořádnosti o předvídatelnost typovou. Okolnost, která není mimořádná, NS trefně vyjadřuje slovy: „je v typově obdobných situacích natolik běžná (např. insolvence), že lze po škůdci (dlužníkovi) legitimně požadovat, aby se proti jejímu případnému působení smluvně zajistil“.

Opakem mimořádné okolnosti je tak okolnost typově běžná. Kategorie předvídatelnosti a mimořádnosti se mohou překrývat, ovšem mohou se lišit: mimořádná okolnost může být předvídatelná i nepředvídatelná. Např. si lze představit mimořádně důkladně chráněný areál, kde dosud nikdy nedošlo ke krádeži z uzamčeného automobilu. Pokud by k takové krádeži v tomto areálu došlo, byla by to mimořádná okolnost. V konkrétní situaci však mohl mít dotčený subjekt specifické informace o tom, že určitý zlodějský gang plánuje takovou krádež v uvedeném areálu: pak by taková mimořádná krádež byla konkrétně předvídatelná.

3. Překážka nezávislá na vůli škůdce

Problematickým předpokladem v § 2913 odst. 2 je to, aby překážka splnění vznikla nezávisle na vůli škůdce (dlužníka). Ve svém doslovném významu totiž vůbec nezapadá do systému ostatních předpokladů. Pokud by skutečně vyjadřoval, že jde o okolnost, kterou bylo možné ovlivnit vůlí (volním jednáním) škůdce, pak by zcela jistě byla tato okolnost překonatelná. Pak by však byl takový předpoklad nadbytečný, protože již je obsažen v pojmu nepřekonatelnost. Důvodem pro zahrnutí tohoto předpokladu je pravděpodobně nesprávný překlad čl. 79 odst. 1 Vídeňské úmluvy, kde však znamená „mimo oblast vlivu“ dlužníka, tj. „mimo jeho kontrolu“ (*beyond his control, außerhalb ihres Einflusbereichs*).⁴ Tento nesprávný český překlad byl pravděpodobně převzat do obchodního zákoníku a následně i do o. z. Ust. § 2913 odst. 2 věta druhá však obsahuje další předpoklad, který odpovídá skutečnému významu tohoto inspiračního zdroje, a sice že **nesmí jít o překážku vzniklou ze škůdcových osobních poměrů**. NS v bodě 25 glosovaného rozhodnutí tímto způsobem interpretuje již předpoklad překážky vzniklé nezávisle na dlužníkově vůli: „o překážku vzniklou nezávisle na vůli škůdce půjde tehdy, vznikla-li mimo sféru jeho kontroly“. Domníváme se, že vhodnější je takto definovat kategorii škůdcových osobních poměrů, avšak výsledek je v obou případech totožný.⁵ Zcela správně NS v této souvislosti zdůrazňuje potřebu posouzení rozdělení smluvního rizika.

4. Souběžné působení více okolností

Velmi důležité je vyjádření NS, byť jen velmi letmé, k problému souběžného působení více okolností právě v souvislosti s přičtením překážky sféře vlivu (kontroly) dlužníka. Některé z více okolností totiž mohou vycházet ze sféry vlivu dlužníka, jiné nikoli. V této souvislosti je třeba rozlišit působení těchto okolností v podobě souběžné (konkurující) kauzality a kumulativní kauzality.

O **souběžnou kauzalitu** jde tehdy, když působí nejméně dvě samostatné příčiny, které jsou samy o sobě způsobitelné vyvolat

3 Zánik závazku z důvodu následné nemožnosti plnění neměl vliv na vznik povinnosti k náhradě škody způsobené touto nemožností; srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 25 Cdo 902/2008, nebo z poslední doby usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. 25 Cdo 1130/2014, a ze dne 28. 4. 2015, sp. zn. 25 Cdo 4087/2014.

4 Viz Melzer in F. Melzer, P. Tégl a kol., op. cit. sub 2, komentář k § 2913, m. č. 161 a násl.

5 Srov. tamtéž, komentář k § 2913, m. č. 166 a násl.

daný následek.⁶ Tak tomu bude např. tehdy, když každá ze dvou okolností sama o sobě představuje překážku splnění dluhu, přičemž jedna z nich bude pocházet ze sféry vlivu dlužníka a druhá nikoli. Vzhledem k tomu, že obě překážky působí nezávisle na sobě, představuje i jen jedna samostatná překážka, která nemá původ ve sféře vlivu dlužníka, dostatečný liberační důvod (samozřejmě při splnění dalších předpokladů).

Problematičtější jsou situace, kdy více okolností působí společně v podobě tzv. **kumulativní kauzality**.⁷ Jde o případy, kdy dvě nezávisle na sobě působící okolnosti jsou způsobily přivodit daný výsledek (zde: vytvoření překážky splnění dluhu) teprve tehdy, působí-li společně, kumulativně. Zde je třeba stanovit, zda všechny takto působící příčiny musí být externí povahy, nebo zda některé z nich musí pocházet ze sféry vlivu dlužníka.

Nejvyšší soud v glosovaném rozhodnutí uvedl, že překážka – k tomu, aby představovala způsobily liberační důvod – musí vzniknout **zcela mimo sféru kontroly** škůdce.

Tento přístup považujeme za **problematický**. Ostatně ve zcela typických případech, kdy není zpochybňována aplikace § 2913 odst. 2, se na vzniku překážky podílí i sféra vlivu dlužníka. K liberaci postačuje i jen to, že vznik překážky spoluzpůsobí i další příčina, která má již externí povahu, je mimořádná, nepředvídatelná a nepřekonatelná. Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy dlužník nesplní dluh v důsledku nefunkčnosti svého elektronického zařízení; překážkou splnění dluhu zde tedy je nefunkčnost zařízení. Ke zničení zařízení došlo v důsledku zcela mimořádného a nepředvídatelného přepětí v síti, se kterým dlužník nemohl počítat a vůči kterému se nebylo možné ochránit (nepřekonatelnost). Na vzniku překážky se tak podílelo nejen z vnějšku působící přepětí v síti, ale i dimenzování dlužníkovy elektrického zařízení (např. kabeláže) a ochrany proti (očekávatelnému) přepětí v síti. Až společné působení těchto okolností vedlo ke vzniku překážky plnění. I provozní oblast dlužníka tedy byla okolností, která se spolupodílela na vzniku překážky. To však liberaci dlužníka samo o sobě nebrání.

Spíše se proto domníváme, že působení externí příčiny vzniku překážky, které je mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné, může vést k liberaci podle § 2913 odst. 2, byť by spolu s ní působila i okolnost, která má původ ve sféře vlivu dlužníka. Můžeme uvést i další příklady: na politické stávce zaměstnanců dlužníka, která se obecně považuje za možný liberační důvod,⁸ se přeci podílí též osoby, které spadají do sféry vlivu dlužníka, tj. samotní zaměstnanci. Obecně se počítá s tím, že externí příčina působí na provozní oblast dlužníka a společně s ní způsobí překážku ke splnění dluhu.⁹

V dané věci NS zmiňuje možné spolupůsobení několika anomálií – blízkost metra, brownfield, komplikované hydrogeologické podmínky. Některé z nich lze přičíst sféře vlivu dlužníka, zejména jeho pozemek, na kterém byl dům vystavěn a který má určité specifické vlastnosti. Z názoru NS plyne, že pokud se na vzniku překážky splnění dluhu podílela i tato sféra vlivu, pak by se překážka splnění jako taková měla přičíst dlužníkově

sféře vlivu s tím důsledkem, že spolupůsobení dalších příčin by již nemohlo vést k liberaci, byť by tyto příčiny byly mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné. Podle našeho názoru však lze stav pozemku připodobnit odolnosti kabeláže dlužníkovy elektronického zařízení, která je dimenzována na očekávatelné napětí (případně i výjimečně předvídatelné přepětí) v elektrické síti. Pokud by působení dalších vlivů bylo mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné, pak by podle našeho názoru nemělo dlužníkově liberaci nic bránit. Z popsaného skutkového stavu je však zřejmé, že je třeba zvláště posuzovat zejména mimořádnost takových vlivů v daném prostředí.

5. Znalecké posouzení

Plně se ztotožňujeme s kritikou NS toho, jak se odvolací soud vypořádal se znaleckým dokazováním. Pokud soud zadává znalci otázku, pak se tato otázka musí týkat skutkových okolností, soud tím nesmí na znalce přenášet potřebu interpretace příslušných zákonných ustanovení. Soud se tedy nemůže jen obecně dotázat znalce, zda je určitá okolnost nepředvídatelná nebo mimořádná, pokud tento pojem má v daném kontextu specifický právní význam. Nejprve musí tento pojem interpretovat a svou otázku formulovat již podle výsledku této interpretace.

VI. Závěr

Nejvyšší soud přistoupil k výkladu § 2913 odst. 2 velmi zodpovědně. Korektně interpretuje v § 2913 odst. 2 předpokládané pojmy mimořádnost, nepředvídatelnost a nepřekonatelnost. Ve výsledku se s ním shodujeme v tom, že **liberace je vyloučena, pokud je překážka splnění vyvolána okolnostmi, které mají původ ve sféře vlivu (kontroly) dlužníka**, byť se lišíme ohledně pojmů uvedeného ustanovení, kterým má být tento význam přiřazen. **Nesdílíme však názor Nejvyššího soudu týkající se kumulativního působení více okolností**, z nichž některé mají původ ve sféře vlivu dlužníka a některé mimo ni.

- ✦ Autorem komentáře jsou doc. JUDr. PETR TÉGL, Ph.D., advokát, pracovník oddělení soukromého práva Ústavu státu a práva AV ČR, a doc. JUDr. FILIP MELZER, LL.M., Ph.D., advokát, působící na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

6 K pojmu souběžná kauzalita viz Melzer in F. Melzer, P. Tégl a kol., op. cit. sub 2, úvodní výklad před § 2909 a násl., m. č. 144 a násl.

7 K pojmu kumulativní kauzalita viz tamtéž, úvodní výklad před § 2909 a násl., m. č. 139 a násl.

8 Viz tamtéž, komentář k § 2913, m. č. 173, 174.

9 Na podobném principu je postavena např. i odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností, kdy k liberaci může vést externí příčina; srov. např. § 2927 odst. 2.

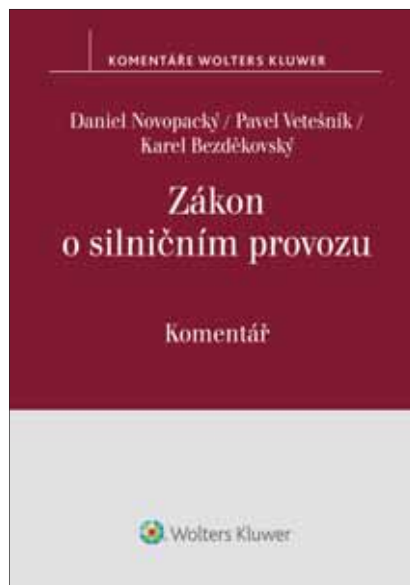
Daniel Novopacký, Pavel Vetešník, Karel Bezděkovský:
Zákon o silničním provozu.
Komentář

Wolters Kluwer ČR, Praha 2023, 912 stran,
 1 995 Kč.

Autoři publikace, PhDr. Mgr. Daniel Novopacký, MBA, JUDr. Bc. Pavel Vetešník, Ph.D., a Mgr. Karel Bezděkovský, využili při zpracování komentáře beze zbytku svých rozsáhlých zkušeností a poznatků z oblasti provozu na pozemních komunikacích a silničního provozu. Výsledkem je naprosto výjimečné dílo; to ostatně vyplývá již ze skutečnosti, že komentář má 895 stran. Nejde však jen o samotný rozsah, důležité je i to, že komentář je koncipován tak, že obsahuje vždy naprosto vyčerpávající výklad k danému ustanovení zákona o silničním provozu.

Nadto se jedná o komentář zvládnutý na zcela mimořádné úrovni vzhledem k tomu, že nejprve je vždy zmíněn výklad konkrétního ustanovení zákona o silničním provozu, který zahrnuje pojednání o všech podstatných pojmech, a to i ve vzájemných souvislostech a vazbách, následuje soudní judikatura a literatura. Zejména soudní judikatura je v závěru výkladu určitého ustanovení zmíněna velice podrobně, stejně tak navazující literatura včetně webových odkazů.

Příkladmo lze uvést např. komentář k § 41 o jízdě vozidel s právem přednostní jízdy, kde po nezbytných citacích z důvodové zprávy k návrhu zákona je uveden výklad k vozidlům s právem přednostní jízdy, zvláštním oprávněním řidiče vozidla s právem přednostní jízdy (zdůrazňují se všechny návaznosti na dotčená ustanovení zákona o silničním provozu), výklad k oprávněným subjektům a ke všem prováděcím předpisům. Obdobně by bylo dále možné poukázat na text komentáře k § 77 o místní a přechodné úpravě provozu na dálnicích, silnicích, místních komunikacích a veřejně přístupných účelových komunikacích (uvádí se citace z důvodové zprávy, mj. i k návrhu novely provedené zákonem č. 268/2015 Sb., ale zdůrazňují se též zejména možnosti stanovení místní a přechodné úpravy formou opatření obecné povahy, vysvětluje se tento pojem v bezprostřední souvislosti s problematikou řešenou právě vykládaným ustanovením zákona o silničním provozu).

Jak se zdůrazňuje již v rámci předmluvy, autoři se chtěli vyhnout tradičnímu problému většiny publikací, jež komentují nejrůznější zákony, totiž tomu, že kde se vyskytne nějaká zásadnější sporná otázka, tam komentář končí.

To se projevilo v tom, že autoři se rozhodně nevyhýbají ani problémům, na něž se jen velmi obtížně hledají odpovědi.

Např. v rámci výkladu k § 2 to, že zákon mnohdy užívá také pojmy, jež nijak nedefinuje (pojem „vozovka“ nebo pojem „řízení vozidla“). Tento přístup však prostupuje komentářem k celému zákonu o silničním provozu. Obdobně, jak se zdůrazňuje již v předmluvě, srov. komentář k § 27 ohledně otázek vztahujících se k soukromoprávní možnosti odstranění vozidla nebo použití technického prostředku k zabránění jeho odjezdu.

Autoři naznačují i možná řešení četných aplikačních problémů *de lege ferenda*. Jako příklad je možné uvést komentované ust. § 39, pokud jde o zákonné zmocnění obcí k vydání právního předpisu, jímž lze vymezit místní komunikace nebo jejich úseky v obytné zóně v § 39 odst. 6.

Při výkladu jednotlivých pojmů je také nezřídka využíváno i poznatků zahraniční literatury, popř. zahraniční jurisprudence (srov. k otázce právního postavení učitele autoškoly u § 2 a 8a).

Jako zcela mimořádné lze vyzdvihnout i to, že v rámci komentáře autoři věnují pozornost účelu příslušné právní úpravy, stejně tak jako základním principům týkajícím se aplikace daného ustanovení. Jako velice výstižný příklad je možné uvést – ohledně výkladu k úvodnímu ust.

§ 1 – např. základní principy, jimiž je konkretizován minimální standard (povinné) opatrnosti, kterou je každý účastník silničního provozu povinen zachovávat, tedy princip omezené důvěry v dopravě, princip sekundární odpovědnosti, princip kvalitativně vyššího stupně povinnosti (tento princip úzce koresponduje s pojmem známým z trestního práva hmotného – důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uložené podle zákona).

Je namístě plně odůvodněný závěr, že **recenzovaná publikace vyniká svým interdisciplinárním přístupem** vzhledem k tomu, že se zabývá i tématy, jež velmi výrazně přesahují materii zákona o silničním provozu, pokud je splněn zásadní předpoklad, že příslušný okruh otázek úzce souvisí s problematikou zákona o silničním provozu.

Např. při výkladu pojmu „trvalý pobyt na území České republiky“ v § 2 písm. hh) je využíván i eurokonformní výklad, je tomu tak v komentáři k celé řadě dalších ustanovení [např. k § 47, pokud jde o pojem „dopravní nehoda“, kde se naopak zdůrazňuje také mezinárodní smluvní úprava, jedná-li se o dopravní nehody s cizím (mezinárodním) prvkem]. Vychází se nezřídka i z výkladu určitých pojmů v předpisech trestního práva [srov. pojem „obecně prospěšné zařízení“ v komentáři k § 47 odst. 3 písm. e) zák. o silničním provozu, kde se objevuje odkaz na totožný termín v § 132 tr. zákoníku].

Lze shrnout, že **recenzovaný komentář vzhledem ke svému pojetí, koncepci výkladu i zaměření na četné, mnohdy velmi obtížné řešitelné aplikační problémy, představuje skvělou pomůcku pro všechny odborníky, kteří se zabývají problematikou silničního provozu**, pro soudce, státní zástupce, advokáty, policisty, akademické pracovníky, praktiky z nejrůznějších oborů, ale i pro všechny ty, kteří se chtějí s tematikou vztahující se k zákonu o silničním provozu blíže seznámit.

♣ JUDr. MIROSLAV RŮŽIČKA, Ph.D., ředitel analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství

Radim Chalupa: Excesivní uplatnění a zneužití směnky

Leges, Praha 2022, 462 stran, 890 Kč.

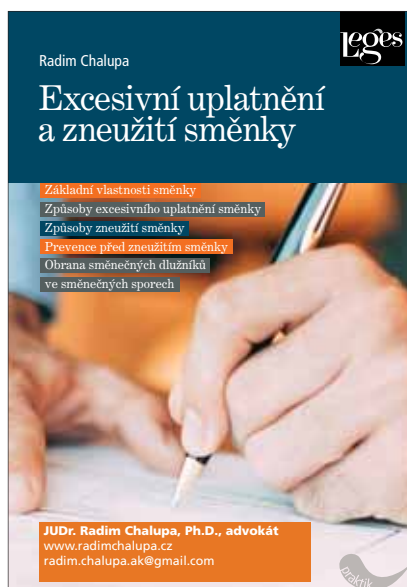
Na našem knižním trhu se objevila publikace zkušeného znalce směnečného práva s advokátní a akademickou praxí, JUDr. Radima Chalupy, Ph.D., cíleně **zaměřená na rizika spojená s využíváním směnky v závazkových vztazích**.

Autor vychází z tradičního vnímání směnky jako cenného papíru, kterým lze zajistit závazek, dá se s ním obchodovat nebo ho převést na jiného. Směnka se vyznačuje formální přísností a abstraktností (abstraktností se vyznačuje i směnečná pohledávka) a tyto její vlastnosti do jisté míry formují směnečný závazkový vztah mezi věřitelem a dlužníkem. Využití tohoto právního nástroje má historicky bohatou tradici, která potvrdila nejen výhody využívání tohoto nástroje, ale i jeho slabá místa.

Jakkoli by formální přísnost směnky měla být zárukou korektnosti, věřitelé někdy neuplatňují své pohledávky v souladu s původně zamýšleným účelem vystavení směnky, ale způsobem, který překračuje hranice řádného výkonu směnečného práva. Jak připouští autor, směnečnou formálnost a orientaci na směnečné věřitele nelze potlačit, je tedy nutné se vypořádat s faktem, že bude docházet k excesivnímu uplatňování směnek (tedy nedůvodnému nebo nekorektnímu uplatnění směnečné pohledávky) či že budou zneužívány. Legislativa, ale i rozhodovací praxe soudů poskytují osobám žalovaným ve směnečných sporech při nekorektním uplatňování směnečných pohledávek či pohledávek neexistujících pouze omezenou obranu. I přesto ale žalovaní nejsou bez možnosti efektivně se bránit. Žalovaní mohou svoji pozici výrazně ovlivnit preventivně již na počátku směnečného vztahu, a eliminovat tak rizika z něho plynoucí.

Jak sám název monografie napovídá, **úmyslem autora bylo zachytit všechny výše uvedené aspekty excesivního uplatnění a zneužití směnky**. V bohatě strukturovaném textu se autor věnuje postupně vlastnostem směnky a jejich vlivu na excesivní uplatnění a zneužití směnky, způsobům excesivního uplatnění směnky, způsobům zneužití směnky, prevenci před zneužitím směnky a obraně směnečných dlužníků ve směnečných sporech.

Kniha je důkladným a obsáhlým dílem, které je přehledně rozděleno do dvaceti

jedna kapitol, jejichž zaměření odpovídá povaze knihy. Po první úvodní kapitole název druhé kapitoly „Hmotněprávní východiska při excesivním uplatnění a zneužití směnky (a jejich procesní projevy)“ vystihuje její obsah spočívající v rozboru nejdůležitějších právních institutů a pojmů v oblasti směnečného práva, který umožňuje čtenáři následnou orientaci v celé problematice, již publikace řeší; stejně tak třetí kapitola vysvětluje abstraktní a skripturní povahu směnky.

Čtvrtá až šestá kapitola navazují na předchozí kapitoly a rozebírají (ne)uplatnitelnost kauzálních a dalších námitek z „vlastního“ vztahu mezi směnečnými dlužníky nezúčastněnými na kauze, ochranu obchodovatelnosti směnky a problematiku osamostatnění směnky. Sedmá kapitola poměrně podrobně rozebírá možnosti dvojfázového vzniku směnky jako hmotněprávního východiska pro excesivní uplatnění a zneužití tohoto cenného papíru.

Osmá až jedenáctá kapitola se podrobně věnují procesním otázkám, a to zejména dokazování, posuzování důkazního břemene ve směnečných sporech a směnečnému rozkaznímu řízení.

Dvanáctá a třináctá kapitola pojednávají poměrně stručně o rozhodčím řízení a řízení o umoření směnky.

Čtrnáctá kapitola řeší situace, kdy zákon připouští postupný vznik směnky, jejíž obsah částečně určuje majitel této listiny při vyplnění směnečného blanketu (blankosměnky). Minimální právní úprava zde vytváří prostor pro nekorektní postupy.

Patnáctá až sedmá kapitola popisují jednotlivé případy excesivního uplatnění směnky, zneužití směnky a zneužití právního režimu směnky.

Závěrečné kapitoly dávají prostor obraně proti excesivnímu uplatnění a zneužití směnky.

Jednotlivé kapitoly tvoří dílčí celky odrážející logiku autorova výkladu: **V úvodních kapitolách jsou shrnuta východiska zneužití směnky spočívající ve speciální povaze směnky, a to jak hmotněprávní, tak procesní. V dalších kapitolách se autor zaměřuje na identifikaci hmotněprávních a procesních opor pro excesivní uplatnění nebo zneužití směnky, tedy na jednotlivé skupiny rizik. Vlastní praktické jádro práce a zřejmě i naplnění čtenářova očekávání se nachází v závěrečných kapitolách (kap. XVIII. až XX.), explicitně zaměřených jednak na prevenci před zneužitím směnky, jednak na ochranu a obranu (dlužníků) před excesivním uplatněním a zneužitím směnky.** Zvláštní pozornost věnuje autor obraně směnečných dlužníků ve směnečných sporech, v nichž je uplatňován buď neexistující směnečný nárok, nebo v nichž je směnečný nárok uplatňován v rozporu se směnečnou smlouvou nebo s dohodou o vyplnění blankosměnky.

Autorovi se podařilo vytvořit přehlednou, systematickou a čtivou publikaci, která si najde svůj okruh čtenářů a poslouží laikům i právním odborníkům k orientaci v problematice uplatňování směnek a eliminaci či řešení rizik tohoto procesu. Publikace tak plní i preventivní roli, upozorňujíc směnečné dlužníky na úskalí, která mohou nastat a kterým se lze vyhnout již před emisí směnky.

Na práci je zřetelná autorova vědecká erudice, která však není samoúčelná, nýbrž promítá se do praktických závěrů a řešení, v nichž autor současně osvědčuje svou dlouholetou právní praxi v dané oblasti. Autor cíleně praktické zaměření publikace zvýraznil i jinak, např. menším důrazem na literární a další prameny v textu či nezařazením přehledu zdrojů k tématu. Za zmínku stojí důkladné a přehledné analyticko-syntetické zpracování materiálu, posilující praktickou využitelnost díla nejen jako komplexního traktátu, ale i jako pomůcky pro každodenní právní praxi. Pokud tedy čtenář hledá souborného praktického průvodce v rizicích směnečného práva, plynoucích z excesivního nebo zneužívajícího uplatnění směnky, pak mu lze publikaci Radima Chalupy jen doporučit.

- ❖ prof. JUDr. JAN HURDÍK, DrSc., Katedra občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně
- ❖ Mgr. ANDREA BARTÍKOVÁ, doktorandka na Katedře občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

Z kárné praxe

Svědomité jednání advokáta, důstojnost a vážnost advokátního stavu

§ 16 odst. 2 věta před středníkem zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že nejméně dne 29. 7. 2020 v telefonickém rozhovoru s Ing. L. Ch. a následně v e-mailové zprávě odeslané Ing. L. Ch. dne 31. 7. 2020 v čase 7:46 hod. označené v předmětu zprávy: „Re: mediace FW: návrh“ s textem: „Zdravím Vás, pane inženýre, děkuji za Vaše e-maily. Návrhy jsou konkrétní, myslím, že je to dobrý začátek pro další jednání. Pana Ing. J. jsem požádal o jeho návrhy, v duchu naší dohody ... jakmile od něj obdržím reakci, budu Vás informovat. Mějte pěkný den a víkend vůbec, s pozdravem“, kterou reagoval na e-mailovou zprávu Ing. L. Ch., v níž Ing. Ch. vyjádřil ochotu podílet se na odměně kárně obviněného za mediaci spočívající v urovnání sporu mezi Ing. L. Ch. a Ing. M. J., který mezi nimi vznikl jako mezi společníky a jednateli společnosti P. R., s. r. o.,

přispěl k vytvoření dojmu v Ing. L. Ch., a to přinejmenším do 4. 8. 2020, avšak nejdéle do 19. 8. 2020, o tom, že v tomto sporu bude vystupovat jako nestranný zprostředkovatel, resp. mediátor, ačkoli již dne 26. 7. 2020 na základě plné moci z tohoto data převzal právní zastoupení Ing. M. J. ve věci vypořádání vzájemných majetkových vztahů s Ing. L. Ch.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 27. 1. 2023, sp. zn. K 46/2022

Kárné opatření – pokuta ve výši 15 000 Kč.

Z odůvodnění:

Z nedatované stížnosti doručené Ing. L. Ch. (stěžovatel) do datové schránky České advokátní komory dne 15. 12. 2020 mj. vyplývá, že stěžovatel považuje jednání kárně obviněného za neetické a také podvodné. Stěžovatel ve své stížnosti dále uvedl, že v roce 1998 založil společně s dalšími společníky společnost M. T., s. r. o., která následně v roce 2007 změnila obchodní firmu na P. R., s. r. o. V této společnosti postupně zbyli pouze dva společníci, a to Ing. L. Ch. s podílem 100/201

a Ing. M. J. s podílem 101/201, přičemž společnost se zabývala reálním zprostředkováním. V průběhu roku 2020 vznikl mezi oběma společníky spor, jehož příčiny z pochopitelných důvodů viděl každý ze společníků zcela jinak.

Z dokumentů předložených kárně obviněným se podává, že 26. 7. 2020 kárně obviněný uzavřel s Ing. M. J. smlouvu o poskytování právních služeb ve věci vypořádání vzájemných majetkových vztahů se stěžovatelem. V daný den rovněž došlo ke zplnomocnění kárně obviněného Ing. J. k řešení výše uvedené záležitosti. Z dalšího skutkového šetření vyplynulo, že smlouva a plná moc byly v danou chvíli uzavřeny jen ústně a písemně byly k datu 26. 7. 2020 antedatovány v červenci 2021.

Dále bylo prokázáno, že v návaznosti na telefonický rozhovor z 29. 7. 2020 mezi stěžovatelem a kárně obviněným odeslal stěžovatel ze své e-mailové adresy v brzkých ranních hodinách dne 30. 7. 2020 kárně obviněnému několik e-mailových zpráv, v nichž především poděkoval kárně obviněnému za jeho včerejší telefonát a vysvětlil svou vyjednávací pozici pro jednání s Ing. J. V e-mailu adresovaném kárně obviněnému stěžovatel mj. uvádí: „U tohoto bodu vidím především Vaši úlohu v případném prodeji společnosti osobám, o nichž jsem se zmiňoval, o jejich zájmu a solventnosti si myslím není pochyb. Toto by bylo samozřejmě spojeno s Vaší odpovídající provizí.“ V závěru jednoho z e-mailů z 30. 7. 2020 dále doslova uvádí: „Na Vaší mediaci, co se týče odměn v přiměřené výši, jsem v případě její úspěšnosti ochoten se podílet rovným dílem...“ Tuto e-mailovou zprávu stěžovatel označil předmětem: „mediace“. Stěžovatel také v uvedeném e-mailu prosí kárně obviněného, ať protistraně některé informace obsažené v e-mailu nesdílí, když ke konkrétním informacím ke svolání valné hromady uvádí „... na to je stále čas a počkám na přístup pana J., ale to mu prosím neříkejte...“.

Na e-mailové zprávy stěžovatele z 30. 7. 2020 kárně obviněný zareagoval stěžovateli dne 31. 7. 2020 v čase 7:46 následovně: „Zdravím Vás, pane inženýre, děkuji za Vaše e-maily. Návrhy jsou konkrétní, myslím, že je to dobrý začátek pro další jednání. Pana Ing. J. jsem požádal o jeho návrhy, v duchu naší dohody ... jakmile od něj obdržím reakci, budu Vás informovat. Mějte pěkný den a víkend vůbec, s pozdravem.“ Přičemž odeslaná e-mailová zpráva byla kárně obviněným označena jako „Re: mediace FW: návrh“.

Stěžovatel na e-mailovou zprávu kárně obviněného z 31. 7. 2020 zareagoval téhož dne s tím, že vyčká na návrhy pana J., kterého v e-mailu označuje jako protistranu, a že je zvědav, zda Ing. J. uzná svou chybu. Na to mu kárně obviněný v tentýž den ještě odpovídá krátkou e-mailovou zprávou: „Uvidíme, pane inženýre, necháme se překvapit :)“.

V rámci skutkového šetření a dokazování se prokázalo, že mezi stěžovatelem a kárně obviněným probíhala v následujících dnech další e-mailová komunikace. Skutkově relevantním je e-mail z 4. 8. 2020, kdy kárně obviněný sdělil stěžovateli, že v tento den má s Ing. J. schůzku, a požádal jej v duchu dohody mezi kárně obviněným a stěžovatelem o návrh vypořádání. Rovněž v e-mailu dodal, že jakmile

skončí schůzku, bude stěžovatele kontaktovat telefonicky či prostřednictvím e-mailu. Na tuto zprávu stěžovatel v ten den odpovídá a mj. uvádí: „Doufám, že Vám protistrana podává pravdivé informace...“

Ještě v tentýž den v podvečer (17:29 hod.) odeslal kárně obviněný stěžovateli zprávu, jejíž přílohou byl návrh vypořádání společníků, který mu Ing. J. předložil při společné schůzce. V e-mailové komunikaci konkrétně sděluje: „Vážený pane inženýre, v souladu s naší dohodou jsem požádal pana Ing. J., necht' si připraví vlastní návrh vypořádání. Toto mi dnes předložil na našem společném sezení.“ V této zprávě kárně obviněný dále uvedl, že nezná všechny aspekty věci, a proto necht' návrh Ing. J. stěžovatel bere jako jeho návrh, na němž kárně obviněný není zainteresován.

Na uvedený návrh Ing. J. stěžovatel zareagoval e-maily dne 4. 8. 2020, kdy prvně uvádí, že se s kárně obviněným potřebuje setkat a v dalším e-mailu návrh protistrany odmítá.

Z dokazování dále vyplynulo, že dne 19. 8. 2020 zaslal kárně obviněný stěžovateli e-mail, kde mj. stěžovateli sděluje, ať jej nedává do kopie e-mailů, které se týkají firemních záležitostí mezi stěžovatelem a Ing. J., a dále konkrétně uvádí: „Jak jsem Vám sdělil i osobně, s žádostí o konzultace a metodickou pomoc se na naši AK obrátil pan Ing. M. J., Váš kolega a společník, přičemž naše AK ve věci vystupuje jako právní poradce pana Ing. M. J., a to pokud se týče vypořádání vašich (Vás a Vašeho kolegy) společných podnikatelských a soukromo-majetkových aktivit.“ Na tento e-mail mu stěžovatel odpovídá, že žádost ohledně interní firemní komunikace bere na vědomí. Rovněž z tohoto e-mailu vyplývá, že Ing. Ch. označuje Ing. J. jako klienta kárně obviněného. Stěžovateli tedy prokazatelně 19. 8. 2020 muselo být zřejmé, že kárně obviněný zastupuje protistranu a není zprostředkovatelem dohody či mediátorem.

Kárný senát má za to, že **z uvedeného e-mailové komunikace přesvědčivě a jednoznačně vyplývá, že se kárně obviněný aktivně nevymezil vůči předmětu a obsahu e-mailu z 30. 7. 2020, ač tak učinit měl, aby vyvrátil veškeré pochyby o svém postavení v dané věci**, když z dané e-mailové komunikace musel nabýt dojmu, že stěžovatel ho ve věci vnímá nikoliv jako právního zástupce protistrany, ale jakéhosi prostředníka či mediátora vystupujícího potenciálně pro obě strany ve snaze urovnat spor. K tomuto závěru dospěl kárný senát zejména

s ohledem na e-mailové konverzace mezi stěžovatelem a kárně obviněným, kdy nejenže se kárně obviněný vůči předmětu a obsahu e-mailové zprávy z 30. 7. 2020, která navazovala na telefonický hovor z předchozího dne, nikterak nevymezil, ale v e-mailu z 31. 7. 2020 odeslaném stěžovateli předmět e-mailové zprávy neupravil a e-mail odeslal s předmětem „Re: mediace FW: návrh“. Současně dojem, že kárně obviněný v dané věci jedná jako „zprostředkovatel/mediátor“, mohl ve stěžovateli dále udržovat e-mail z rána 4. 8. 2020, když mu na jeho zprávu týkající se návrhů adresovaných Ing. J. odpověděl: „Uvidíme, pane inženýre, necháme se překvapit :).“ V e-mailu z odpoledne 4. 8. 2020 např. dále kárně obviněný při zaslání návrhů Ing. J. stěžovateli uvádí, že nezná všechny aspekty věci, a proto necht' návrh Ing. J. stěžovatel bere jako jeho návrh, na němž kárně obviněný není zainteresován, což by přitom jako právní zástupce Ing. J. (svého klienta) uvést nemohl, když pochopitelně je právní zástupce zainteresován na úspěchu svého klienta, jehož zájmy zastupuje a má prosazovat.

Svým jednáním z konce července 2020 kárně obviněný přinejmenším přispěl k vytvoření dojmu na straně stěžovatele, že není v dané věci nijak zainteresován a že vystupuje jako nestranný zprostředkovatel, resp. mediátor, ačkoliv v danou chvíli byl již prokazatelně právním zástupcem Ing. J.

Nad rámec uvedeného ze spisového materiálu a provedených důkazů vyplynulo, že stěžovatel měl v kárně obviněného (přinejmenším zpočátku) důvěru, a proto s ním komunikoval jako s nestrannou třetí osobou, což dokládají výše uvedené výtahy z e-mailové konverzace, kdy stěžovatel např. prosí kárně obviněného, ať určité informace nepředává Ing. J. Bylo právě na kárně obviněném stěžovateli i v rámci těchto proseb upozornit, že je právním zástupcem Ing. J., tedy protistrany.

S ohledem na zjištěný skutkový stav kárný senát konstatuje, že se kárně obviněný dopustil kárného provinění, byť v poněkud užším rozsahu, než mu kladla za vinu kárná žaloba, neboť nejednal svědomitě a nepostupoval tak, aby nesnížil důstojnost advokátního stavu, a to pro výše popsané jednání.

✦ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Odešli do nebeské síně

V únoru a březnu 2023 opustili svoji praxi i své blízké dva advokáti a dvě advokátky:

Mgr. Ilona Nepeřená, advokátka z Volyně
JUDr. Magda Pištorová, advokátka z Prahy
JUDr. Milan Štúrík, advokát z Ostravy
JUDr. Josef Vančat, advokát z Prahy

*17. 1. 1971	+29. 3. 2023
*6. 10. 1958	+9. 3. 2023
*3. 5. 1947	+26. 3. 2023
*11. 2. 1944	+7. 2. 2023

Čest jejich památce!

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

semináře plánujeme převážně v prezenční podobě, případně v online nebo v kombinované podobě – podrobnosti najdete u jednotlivých seminářů na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/ /Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

- ve středu 21. a ve čtvrtek 22. června 2023 / budova ČS VTS, Novotného lávka 5, Praha 1
Společné jmění manželů
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

- v pondělí 26. června 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Vyjednávání
*Ing. Vladimír Nálevka, specialista na vyjednávání (negociace)
Bc. Monika Nakládalová, specialista na rozvoj mezilidských dovedností, hlavně na oblast negociace*

- v úterý 27. června 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Ochrana práv nedobrovolně hospitalizovaných osob
*Kulatý stůl pořádaný Pro bono aliancí a ČAK.
Diskutovat budou: Mgr. David Oplatek, advokát, doc. MUDr. Lucie Kališová, Ph.D., Psychiatrická klinika Všeobecné fakultní nemocnice,
Mgr. Vítězslav Dohnal, advokát*

- ve čtvrtek 7. září 2023 / ONLINE
Odčinění újmy na zdraví a jiné nemateriální újmy z pohledu ústavního soudce
JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

- v úterý 12. září 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Aktuální problémy veřejného stavebního práva
JUDr. Jan Mareček, advokát, předseda České společnosti pro stavební právo, spoluautor právních předpisů týkajících se stavebního práva

- ve čtvrtek 14. září 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Aktuální otázky advokátní praxe
*JUDr. Irena Schejbalová, advokátka, ředitelka pobočky ČAK v Brně, místopředsedkyně Kontrolní rady ČAK
Mgr. Michal Zahnáš, advokát, místopředseda Kárné komise ČAK*

- ve čtvrtek 21. září 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Odpovědnost advokáta za újmu způsobenou při výkonu advokacie
JUDr. Radim Miketa, advokát, náhradník představenstva ČAK

- v úterý 26. září 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2 / ONLINE
Akvizice a investice do start-upů
Mgr. Jana Sedláková, advokátka, specialista v oblasti práva informačních technologií a start-upů

- ve středu 4. října 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Vyjednávání
*Ing. Vladimír Nálevka, specialista na vyjednávání (negociace)
Bc. Monika Nakládalová, specialista na rozvoj mezilidských dovedností, hlavně na oblast negociace*

- ve čtvrtek 5. října 2023
Řízení před správními soudy
JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D., soudce Nejvyššího správního soudu

- ve středu 11. října 2023
Daň z příjmů se zaměřením na daň z příjmů právnických osob (judikatura, výklady)
Ing. Jiří Nesrovnal, daňový poradce, člen Prezidia Komory daňových poradců ČR, vedoucí odborné sekce daně z příjmů právnických osob při KDP ČR

- ve čtvrtek 12. října 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2 / ONLINE
Praktické otázky mezinárodní arbitráže
*JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D., advokát, rozhodce a odborný asistent na PF UK
JUDr. René Cienciala, LL.M., advokát, rozhodce*

- v úterý 31. října 2023 / Myslíkova 258/8, Praha 2 / ONLINE
Práva duševního vlastnictví
Mgr. Jana Sedláková, advokátka, specialista v oblasti práva informačních technologií a start-upů

- ve čtvrtek 9. listopadu 2023
Přestupkové právo: vybrané procesní a hmotněprávní otázky
JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D., soudce Nejvyššího správního soudu

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

- ve středu 21. června 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Advokát a jeho chyby v řízení před Ústavním soudem
JUDr. David Uhlíř, soudce Ústavního soudu, bývalý místopředseda ČAK

- v úterý 27. června 2023 / ONLINE
Participační práva dětí
Mgr. Ing. Martina Círbusová, Ph.D., vedoucí Mediačního a edukačního centra a Manželských a rodinných poraden v Brně
Mgr. Robin Brzobohatý, mediátor v Mediačním centru v Brně a Olomouci

- v úterý 5. září 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Aktuální stav rekodifikace stavebního práva
JUDr. Alena Kliková, advokátka, odborná asistentka na Katedře správní vědy a správního práva na PF Masarykovy univerzity, členka LRV

- v úterý 12. září 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Společné jmění manželů 4.
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

- od pondělí 18. září do pondělí 11. prosince 2023 / Přednášková místnost pobočky ČAK / ONLINE
Kurz právnické ruštiny – podzim 2023
Mgr. Vladimír Srebnitskiy, lektor, jazykový poradce, překladatel a tlumočnick

- od pondělí 18. září až pondělí 11. prosince 2023 / Hybridní forma
Kurz právnické angličtiny – podzim 2023
Denisa Petrílková, Lic. Dip. TEFLA, akreditovaná členka Cambridgeské rady školitelů a lektorů UCLES

- od středy 20. září do středy 6. prosince 2023 / ONLINE
Kurz právnické angličtiny – II. pololetí 2023
Denisa Petrílková, Lic. Dip. TEFLA, akreditovaná členka Cambridgeské rady školitelů a lektorů UCLES

- ve čtvrtek 21. září 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Povinnosti advokátů podle AML předpisů
Mgr. Illia Antonov, advokát se specializací na všeobecné korporativní právo, fúze a akvizice, bankovníctví a finance, řešení sporů a migrační právo

- ve středu 4. října 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Novinky v civilním řízení soudním
JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

- ve čtvrtek 12. října 2023 / ONLINE
Aktuální otázky z právní úpravy s. r. o. a a. s.
JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

- v úterý 17. října 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Průvodce zápisem vkladem a poznámkou do katastru nemovitostí
JUDr. Daniela Šustrová, LL.M., bývalá ředitelka kanceláře ředitele Katastrálního úřadu pro hl. m. Prahu

- ve středu 1. listopadu 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Veřejné zakázky – novela
JUDr. Michal Krenk, Ph.D., soudce Vrchního soudu v Praze, externí člen Katedry občanského práva PF UK v Praze

- v úterý 7. listopadu 2023 / Sál u veřejného ochránce práv
Společné jmění manželů 5.
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

- ve čtvrtek 14. prosince 2023 / ONLINE
Výběr z obchodněprávní judikatury za rok 2023
JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

Sledujte ČAK
na Twitteru a LinkedInu:

www.twitter.com/CAK_cz

a www.linkedin.com

LinkedIn

JÁ VÁM NELEZU DO RAJONU, PANÍ, JÁ TU HLEDÁM SPIS !

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- oba autoři textu Všeobecné smlouvy o odmítnutí války popsané v Paříži dne 27. srpna 1928 byli advokáti? Smlouva, známá jako Briand-Kelloggův pakt, je pojmenována po ministrech zahraničí Francie Aristidu Briandovi (1862-1932) a USA Frankovi B. Kelloggovi (1856-1937), kteří se kromě advokacie věnovali politice. Aristide Briand začínal jako advokát v Pontoise, byl šestkrát francouzským premiérem a v roce 1926 obdržel Nobelovu cenu za mír. Frank Billings Kellogg, který byl již v letech 1878-1881 advokátem v Rochesteru, obdržel Nobelovu cenu za mír v roce 1929. V letech 1930-1935 byl pak soudcem Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti (Permanent Court of International Justice).

- slavnosti u příležitosti stého výročí od podpisu Napoleona-dekretu o advokacii z roku 1810 se účastnil i prezident Advokátní komory v království Českém Eduard Koerner? Fotografie průčelí pařížského Justičního paláce (Palais de Justice), kde se slavnost konala, a skupinové foto účastníků přinesl *Český svět* – ilustrovaný měsíčník vydaný dne 16. prosince 1910 (str. 396).

- československé Ministerstvo spravedlnosti vyslovilo ohledně advokátní zkoušky vykonané v roce 1920, že „*nevyhovuje žádosti Dr. X., aby uznalo advokátní zkoušku vykonanou v cizině za platnou pro území republiky československé*“? Advokátovu stížnost Nejvyšší správní soud rozhodnutím ze dne 3. 2. 1925, č. 110/25, zamítl jako bezdůvodnou (č. 5673/25). Ministerstvo i soud vyšly ze závěru, že advokát měl možnost složit zkoušku „*před některou zdejší komisí*“. Podle Nejvyššího správního soudu „*jedině takováto nemožnost však může podle předpisů šu 1 lit. f) zákona ze dne 31. ledna 1922, čís. 40 Sb. z. a n., býti důvodem, aby ministerstvo spravedlnosti rozhodující podle své úvahy o žádosti za udělení souhlasu k zápisu do seznamu advokátů na základě vysvědčení o zkoušce vykonané v cizině, užilo volnosti mu dané ve prospěch žadatelův a souhlas k zápisu dalo*“.

✦ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Zvolte si médium pro 21. století: TISK, nebo ONLINE?

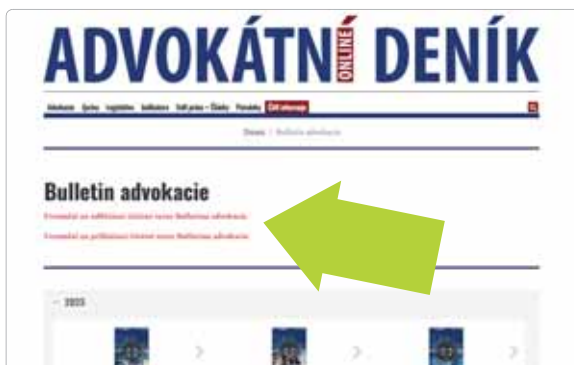
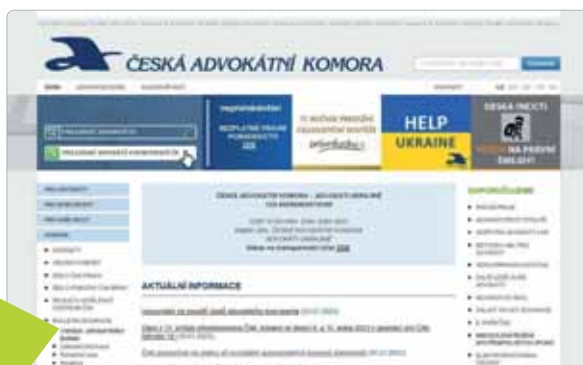
Patříte k pravidelným čtenářům Bulletinu advokacie, tradičního odborného časopisu ověřeného mnoha prestižními cenami, jehož je Česká advokátní komora mnohaletým vydavatelem a který 10x ročně dostávají advokátky/advokáti a advokátní koncipientky/koncipienti do svých schránek, resp. advokátních kanceláří?

Pak jste možná zaznamenali, že již několik let nabízí Komora jeho moderní online „listovací“ verzi. Pokud patříte k těm, jimž vyhovuje tato forma práce s informacemi, kterou Bulletin advokacie nabízí, anebo chcete z ekologických důvodů snížit počet tištěných vydání, které vaše kancelář odebírá, a rádi byste jej odhlásili, využijte k tomu náš nový jednoduchý

ONLINE ODHLAŠOVACÍ FORMULÁŘ

Formulář najdete:

- na úvodní stránce webu ČAK vlevo v hlavním menu pod rubrikou Komora/Bulletin advokacie:
- na webu Advokátního deníku, na hlavní stránce vpravo, pod bannerem Bulletin advokacie online:

POZOR! Pokud byste chtěli odhlásit zaslání Bulletinu advokacie pro více osob, např. pro více kolegů v jedné advokátní kanceláři, je zapotřebí vyplnit formulář pro každého advokáta/tku či koncipienta/tku samostatně, předejdete tak případným pochybením či nesrovnalostem.

Každý, kdo zaslání tištěného Bulletinu advokacie odhlásí, se k jeho zaslání v tištěné podobě může pochopitelně kdykoli vrátit! Využít k tomu můžete náš stejně jednoduchý online přihlašovací formulář. Ten najdete na stejném místě webu ČAK a webu Advokátního deníku jako formulář odhlašovací (viz obrázky výše).

V případě jakýchkoli dotazů nebo speciálních požadavků kontaktujte tajemnici redakce Bulletinu advokacie Evu Dvořákovou na telefonu: 273 193 165 či na e-mailu: dvorakova@cak.cz.

Vážení a milí čtenáři! Doufáme, že zůstanete Bulletinu advokacie věrni, ať ho již budete číst v elektronické, či v papírové podobě. My v redakci se budeme i nadále snažit, aby vám časopis i v budoucnu nabízel kvalitní, vysoce odborné a přitom zajímavé a aktuální příspěvky.

Natuzzi Italia pozvala ke spolupráci na nové kolekci 8 světových designérů a vznikl projekt s názvem "Circle of Harmony". Každý návrhář vnesl do této kolekce svůj autentický pohled na design.

studio leonardo sommi - ph. Beppe Brancato

NATUZZI
ITALIA

Kolekce **Deep**
od Nika Zupanc,
Puglie, Itálie

**united for
harmony**

V Jámě 3 **Praha 1**
Rohanské nábřeží 25 **Praha 8**
SOHO IC Svratecká 989 **Modřice**
Příkop 4 **Brno**
www.natuzzi.cz